

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

J.R.R. TOLKIEN

Hazırlayan: VERLYN FLIEGER

KULLERVO'NUN HİKÂYESİ

J. R. R. TOLKIEN King Edward's School'da eğitim görmeye başlayan John Ronald Reuel Tolkien'in dil üzerine büyük bir yeteneği ve merakı vardı. Eski Gal ve Fin dilleri üzerine eğitim görürken, zamanla kendi Elf dillerini de yaratmaya başladı.

1914'te I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde Oxford'da üniversite son sınıftaydı ve ertesi yıl İngiliz Dili ve Edebiyatı'nı birincilikle bitirip teğmen olarak orduya katıldı. 1916 Haziran'ında Fransa'ya gemiyle gönderilmelerinden önce, çocukluk aşkı Edith Bratt ile evlendi ve dört çocuk sahibi oldular. En yakın üç arkadaşından ikisinin öldüğü Somme Savaşı'na katıldı. Yılın sonlarına doğru hastalandı ve İngiltere'ye geri gönderildi.

Savaşın ardından Oxford'da Anglo-Sakson Profesörlüğü yaparak çalışmalarını akademisyen olarak sürdürdü. Anglo-Sakson (1925-45), İngiliz (1945-59) dili ve edebiyatı dersleri verdi. Zamanla dünyanın en önemli dilbilimcilerinden biri haline gelecekti. Ana ilgisi İngiltere'nin Ortabatı topraklarının yazın ve dilbilgisi geleneği üzerineydi. Edebiyat tarihiyle ilgili araştırmaları arasında, E. V. Gordon ile birlikte yazdığı *Sir Gawain and the Green Knight* (1925) ve *Beowulf: The Monsters and the Critics* (1936) sayılabilir. Tolkien, *Yüzüklerin Efendisi*'ni (1954-55) üniversitede öğrenciyken yazmaya başlamıştı. Bu yapıt üzerinde çalışırken çocukları için yazdığı *Hobbit* (1937), *Yüzüklerin Efendisi*'ne bir giriş niteliğindedir.

Emekliye ayrılıp Edith ile birlikte Bournemouth'a yerleşti, ama karısının 1971'deki ölümünün ardından Oxford'a döndü. Tolkien geçirdiği bir hastalık sonrasında 1973'te öldü. Yarım kalmış eserleri, notları ve defterleri oğlu Christopher Tolkien tarafından yayıma hazırlanarak basıldı.

Kullervo'nun Hikâyesi
J.R.R. TOLKIEN

Orijinal Adı: *The Story of Kullervo*

Ithaki Yayınları - 1277

Yayın Koordinatörü: Tuğçe Nida Sevin

Editör: Alican Saygı ●rtanca

Düzeltili: Emre Aygün

Kapak İllüstrasyonu: J.R.R Tolkien

Kapak Tasarım ve Uygulama: Hamdi Akçay

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: B. Elif Balkın

2. Baskı, Aralık 2017, İstanbul

ISBN: 978-605-375-731-3

Sertifika No: 11407

Türkçe Çeviri © Çiğdem Erkal, 2017

© Ithaki, 2017

© The J.R.R. Tolkien Copyright Trust 2010, 2015

© Sunumlar, notlar ve yorumlar, Verlyn Flieger 2010, 2015

© Büyük Britanya'da ilk olarak HarperCollins Publishers Ltd. tarafından
The Story of Kullervo adıyla yayımlanmıştır.

Bu eserin tüm hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

®© Bu monogramın hakları The J.R.R. Tolkien Estate Limited'e aittir.

Ithaki™ Penguin Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.

Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy - İstanbul

Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık

Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul

Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97

Sertifika No: 29652

J.R.R.
TOLKIEN

KULLERVO'NUN HİKÂYESİ

Çeviren: Çiğdem Erkal

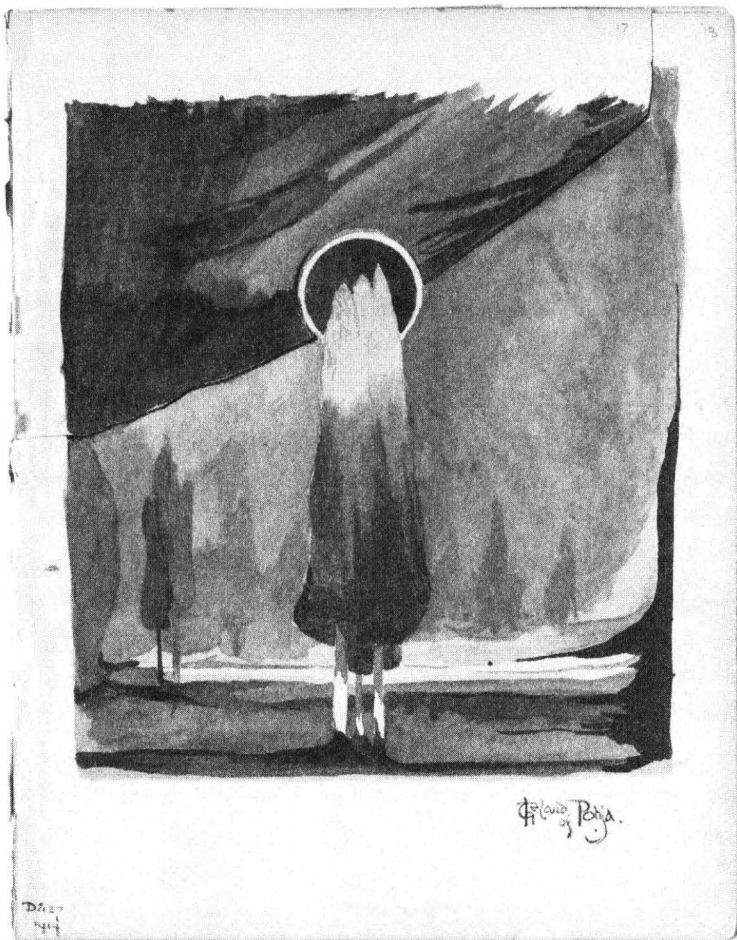
İÇİNDEKİLER

Levha Listesi.....	6
Önsöz	9
Giriş.....	11
Kullervo'nun Hikâyesi (Kalervonpoika)	26
El Yazması Varak 6	58
Olay Örgüsü Özeti Taslağı.....	62
Notlar ve Açıklamalar	66
Denemelere Önsöz	81
“Kalevala” ya da Kahramanlar Yurdu Üzerine.....	84
Notlar ve Açıklamalar	104
Kalevala	112
Notlar ve Açıklamalar	135
Tolkien, Kalevala ve “Kullervo'nun Hikâyesi”	140

LEVHA LİSTESİ

Pohja Ülkesi, çizen: J.R.R. Tolkien

1. Christopher Tolkien'in el yazısıyla el yazmasının başlık sayfası.
2. El yazmasının birinci sayfası.
3. Karakter isimlerinin taslağı.
4. Süreksiz notlar ve hikâyenin kabaca bir sinopsisi.
5. Hikâyenin daha sonraki bir kabaca sinopsisi.
6. J.R.R. Tolkien tarafından yazılmış “ ‘Kalevala’ Üzerine” adlı dene-
menin el yazmasının başlık sayfası.

Pohja Ülkesi, çizen: J.R.R. Tolkien

ÖNSÖZ

Kalervo'nun oğlu Kullervo, muhtemelen, Tolkien'in en cana yakın kahramanlarından biri değil: Kaba saba, dengesiz, huy-suz ve ikinci olması bir yana, fiziksel olarak da çekici sayılmaz. Yine de bu hususiyetleri kişiliğine bir gerçeklik kazandırarak, bunlara rağmen ya da belki de bunlar sebebiyle, onu tam tersi bir şekilde çekici kılar. Bu karmaşık karakteri, onu şimdiye kadar tanıyan okurlardan daha geniş bir kitleye tanıtmaya fırsatı bulduğum için mutluluk duyuyorum. Aynı zamanda bana metnin ilk çevriyazısını iyileştirmem, yanlışlıkla unutulmuş yerleri telafi etmem, tahmini yorumları düzeltmem ve bir şekilde baskıya girmiş olan dizgi hatalarını tashih etmem için bir olanak sağlaması nedeniyle de minnettarım. Metnin şu andaki halinin, Tolkien'in niyetlenmiş olduğu şeyin gelişmiş bir sunumu olmuş olduğunu umuyorum.

Hikâyenin ilk ortaya çıktığı andan itibaren, bu hikâyenin Tolkien'in ilk proto-dili Qenya'yı geliştirmesindeki rolü üzerine birçok çalışma yapılmıştır. John Garth ile Andrew Higgins, elde kalmış taslaklardan hem halkların hem de yerlerin isimlerini araştırmış, bunları Tolkien'in dil icatlarıyla bağdaştırmıştır. John bu araştırmayı, "The road from adaptation to invention" (*Tolkien Studies*, Cilt XI, say. 1-44) adlı makalesinde, Andrew ise Tolkien'in ilk lisanları üzerine yapmış olduğu "The Genesis of J.R.R. Tolkien's Mythology" başlıklı çığır açan doktora tezinin (Cardiff Metropolitan Üniversitesi, 2015) İkinci Bölüm'ünde yapmıştır. Onların çalışmala-

rı Tolkien'in ilk çabaları hakkındaki bilgilerimizi artırmış, legendarium'un¹ genelini kavrayışımızı zenginleştirmiştir.

Burada basılmış olan belgeler, yani J.R.R. Tolkien'in bitmemiş ilk eseri *Kullervo'nun Hikâyesi* ve Oxford Üniversitesi'ndeki "On 'The Kalevala'"² başlıklı konuşmasının iki taslağı ilk önce 2010 yılında *Tolkien Studies*'in VII. cildinde yayımlanmıştır; onların burada tekrar yayımlanmasına izin veren Tolkien Estate'e minnettarım. Notlarım ve Yorumlarım, West Virginia University Press'in izniyle yeniden basılmıştır. "Tolkien, *Kalevala* and 'The Story of Kullervo'" isimli makalem de Kent State University Press'in izniyle yeniden basılmıştır.

Birçok kişiye daha teşekkür etmeyi bir borç biliyorum, onlar olmadan bu kitabın ortaya çıkması mümkün olmazdı. Herkesten önce de, *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin bilimsel dergiler dışında daha geniş bir okur kitlesine ulaştırılması konusundaki niyetimi açtığım ilk kişi olan Cathleen Blackburn'e. Tolkien Estate ile onların yayıncıları olan HarperCollins'ten izin alma sürecinde projeleri yönlendirdiği için Cathleen'e minnettarım. Ayrıca hem Estate temsilcilerine hem de HarperCollins'e, Tolkien'in *Kullervo*'sunun hak ettiği şekilde yeniden tek başına basılması konusunda benimle aynı fikre vardıkları için de minnettarım. Aynı zamanda HarperCollins'in Tolkien yayın yönetmeni olan Chris Smith'e de, Tolkien'in *Kullervo'nun Hikâyesi*'ni layık olduğu şekilde daha geniş bir okur kitlesiyle buluştururken sağladığı yardımları, tavsiyeleri ve yüreklendirmeleri için teşekkür ederim.

¹ Kelime anlamı efsanelerin edebi seçkisidir fakat artık genel olarak Tolkien'in Orta Dünya ile ilgili yazdıklarının toplamına verilen bir isim olmuştur. Tüm dünyada bu kelime Tolkien ile özleştirilmeye başlandığı için ben de Türkçeleştirmeden olduğu gibi alıntılanarak kullanacağım. –çn

² "Kalevala" Hakkında. –çn

GİRİŞ

Kullervo'nun Hikâyesi'nin J.R.R. Tolkien'in çalışmalarının bütünündeki yerini tam olarak kavramak istiyorsanız, hikâyeye birkaç farklı açıdan bakmak gerekir. Hikâye sadece Tolkien'in ilk hikâyesi değil, aynı zamanda mitoloji yaratma konusundaki ilk düzyazı girişimi olmasının yanı sıra ilk trajedi yazma teşebbüsüdür de; dolayısıyla genel olarak bütün kurgusal eserlerinin bir öncüsü gibidir. Daha dar bir açıdan bakacak olursak "İngiltere'nin mitolojisi" denilmeye başlanan "Silmarillion"ın tohum halindeki kaynağıdır. Bahtsız Kullervo'nun destanını tekrar dillendirmesi, en güçlü hikâyelerden biri olan *Húrin'in Çocukları*'nın ham maddesidir. Daha da açık söyleyecek olursak Kullervo karakteri Tolkien'in mitolojisinin en –kimisi tek olduğunu iddia eder– trajik kahramanı Túrin Turambar'ın özüdür.

Okuma yazması olmayan taşradaki cahil Finlandiyalı köylülerin şarkı ya da başka bir deyişle *run*larının seçkisi olarak o sırada yeni yayımlanmış olan *Kalevala* ya da "Kahramanlar Yurdu"nu öğrencilik yıllarında keşfetmesinin, hayal gücünde güçlü bir tesir bıraktığı ve kendi yarattığı legendarium üzerindeki ilk etkilerden biri olduğu Tolkien'in mektuplarından uzun süredir biliniyor. 1951 yılında mitolojisini, yayıncı Milton Waldman'a tarif ettiği mektupta Tolkien, ülkesinin mitoloji konusundaki "fakirliği" nedeniyle hep ne kadar kaygılandığını dile getirmiştir. Onun gözünde diğer ülkelerin mitolojileriyle kıyaslandığında İngiltere "kendine ait hikâyeler"den yoksundu. "Yunan, Kelt, Roma, Germen, İskandinav" ve (özel olarak değinmek için bilhassa ayrı bıraktığı) kendisini "son derece et-

kilediğini” söylediği “Fin” mitolojileri var diye yazmıştı (*The Letters of J.R.R. Tolkien*, say. 144, artık *Letters* denecek). Etkilediğine kuşku yoktu; bu konuyla alakası, 1944 yılında oğlu Christopher’a da itiraf ettiği gibi (*Letters*, say. 87) neredeyse 1913 yılındaki Honours Moderation¹ sınavını kaybetmesine neden oluyordu ve W.H. Auden’a 1955 yılında yazmış olduğu gibi (*Letters*, say. 214-25) “hikâyenin roketini ateşlemişti”.

Tolkien hikâyesi üzerinde çalıştığı sıralarda hikâyenin kaynağı olan Fince *Kalevala* dünya mitoloji külliyyatına sonradan katılmış bir eser olarak ortaya çıkmıştı. Edebi kökenleri daha eskilere dayanan Yunan ve Roma ya da Kelt veya Germen mitolojileri aksine *Kalevala* şarkıları ancak 19. yüzyılın ortalarında profesyonel bir hekim ve amatör bir halk bilimci olan Elias Lönnrot tarafından bir araya getirilerek yayımlanmıştı. Bu şarkıların tonu diğer Avrupa mitoloji külliyyatından o kadar farklıydı ki *epik* ve *mit* ifadelerinin anlamlarının yeniden değerlendirilmesine neden olmuşlardı.* Farklılığına ve tekrar tekrar değerlendirilmesine rağmen *Kalevala*’nın yayımlanması yüzyıllardır yabancı bir yönetim altında yaşamakta olan Finler üzerinde büyük bir etki yaratmıştı. Finler 13. yüzyıldan 1809’a kadar İsveç’in bir parçası olarak, ondan sonra 1917’ye kadar da Rusya’nın yönetimi altında yaşamışlardı; Rusların hükmü altındayken Fin topraklarının büyük bir bölümü yine İsveç’e verilmişti. Yerel bir Fin mitolojisinin keşfedilmesi, bunun da tam mitlerin ulusalcılıkla bağdaştırılmaya başlandığı bir zamanda ortaya çıkması, Finlere bir kültürel bağımsızlık hissi ve ulusal bir kimlik bahşetmiş ve Lönnrot’u ulusal bir kahraman

¹ Oxford’daki sınavlardan biri. –çn

* Aynı zamanda eserlerin seçimi, düzenlenmesi, derlenmiş eserlerin sunumu açısından derleyenin rolü konusunda da sorular sorulmasına neden olmuşlar, sonunda bu sorular *Kalevala*’ya özel olmak üzere bunların “halk bilim mi yoksa uyduruk bilim mi” olduğu konusunda suçlamaya kadar varmıştı; fakat bu başka bir tartışma konusudur. Tolkien *Kalevala*’yı ilk okurken, herkes gibi o da itibarı kıymetine göre değerlendirmiştir.

yapmıştı. *Kalevala* filizlenen Fin ulusalcılığına bir güç vermiş ve 1917 yılında Rusya'dan bağımsızlıklarını ilan etmelerinde Finlandiya için etkili olmuştur. *Kalevala*'nın "Finlerin mitolojisi" olarak Finler üzerindeki tesirinin Tolkien üzerinde en az şarkıların kendileri kadar derin bir etki bırakmış olması ve belirtmiş olduğu gibi "İngiltere için bir mitoloji" adını verdiği şeyi yaratma arzusu üzerinde önemli bir rol oynaması oldukça mümkün görünmekte. Aslında onun tarif ettiği şey İngiltere'ye "atfedeceği" bir mitolojiydi (*Letters*, say. 144). Kullervo karakterini, kendi mitolojisindeki Türin Turambar karakterine katması gerçeği *Kalevala*'nın Tolkien'in yaratıcılığındaki etkisini devam ettirdiğinin bir kanıtıdır.

Tolkien *Kalevala*'yı ilk kez 1911 yılında, hâlâ Birmingham'da King Edward's School'a devam ederken W.F. Kirby'nin 1907'de yayımlanan İngilizce çevirisinden okumuştur. Kirby'nin çevirisini yeterli bulmamış fakat malzemenin kendisinin "inanılmaz bir şarap" olduğunu düşünmüştü (*Letters*, say. 214). Hem kendi hikâyesi, hem de üniversitedeki konuşmasının iki taslağı olan "‘Kalevala’ Hakkında", Tolkien'in bu yeni şarabın lezzetini, ferahlatan ve pagan tadını, onun için "vahşi ... uygarlaşmamış ve ilkel masallar" olan bu yazıların "lezzetli mübalağasını" başkalarına da nakletme konusundaki coşkulu tutkusunu gözler önüne sermektedir. Bu uygarlaşmamış ve ilkel masallar hayal gücüne o kadar hâkim olmuştur ki 1911 yılının sonbaharında Oxford'a gittiğinde, kendi kendine, kitabı orijinalinden okuyabilecek kadar Fince öğrenmek için Exeter College Kütüphanes'inden C.N.E. Eliot'ın *Finnish Grammar* kitabını ödünç almıştı. Büyük ölçüde başarısız olmuş ve kederli bir halde "ağır kayıplarla geri çekilmek" zorunda kaldığını itiraf etmişti.

Tolkien, *Kalevala*'da trajik bir kahramana en yakın karakter olan "bahtsız Kullervo" (*Letters*, say. 214) adını verdiği karakteri özellikle çok sevmişti. Gerçekten o kadar çok sevmişti ki Oxford lisans öğrencisi olarak son senesinde, 1914 yılının

ekim ayında bir gün nişanlısı Edith Bratt'e, "öykülerinden birini –gerçekten de çok muazzam ve en trajik öyküsünü– oraya buraya şiirler serpiştirerek ... kısa bir hikâye olarak yazmaya çalışıyorum," diye yazmıştı (*Letters*, say. 7). Bu, çoğu, tespit edilebildiği kadarıyla 1912 ila 1914 yıllarında, savaş için askerlik görevi araya girip de 1916'da Fransa'ya yollanmadan önce olduğu neredeyse kesin olan bir zamanda yazılmış "Kullervo'nun Hikâyesi"ydi (a.g.y., 214). Hikâyenin yazılış tarihi sorunludur. Tolkien'in kendisi bu süreci 1912 kadar erken bir tarihe koymaktadır; araştırmalar Wayne Hammond ile Christina Scull 1914 yılını tercih etmektedir; John Garth da hikâyeyi 1914 yılının sonlarına yerleştirmektedir. El yazmasının başlangıç sayfasında (1. Levha) Christopher Tolkien'in el yazısıyla parantez içinde "(1916)" tarihi bulunmaktadır; fakat bu yazı, 1954 yılında İrlanda Ulusal Üniversitesi'nden Tolkien'e verilen fahri doktorluk sebebiyle takdim edilmiş takdir kağıdının arka yüzüne yazılmış olduğu için 1916 tarihi neredeyse kırk yıl öncesine yönelik bir tarihtir. 1916 tarihi sayfanın altına kurşun kalemle yazılmış bir notla da sorgulanmıştır: "HC [Humphrey Carpenter] 1914 diyor." Bu açıklama, Carpenter 1977 yılında yayımlanmış olan Tolkien'in biyografisini hazırlarken yapılmış olabilir.

Herhangi bir eserin bir araya getirilme süresini tam olarak belirlemek, yaratıcılık eylemlerinin çoğunun, akla gelen ilk düşünceden eserin son haline kadar uzun bir süre içinde gelişiyor olabileceğinden ve bütün bu süreç içerisinde bir başlayıp, bir ara verilip, gözden geçirilip, sonra tekrar gözden geçirilebileceğinden dolayı genellikle pek kolay olmaz. Şu anda elimizde olan el yazılarının sayısı bu kadarla sınırlı olunca, Tolkien'in "Kullervo" adlı yapıtının ilhamından son noktasına kadar olan süresini 1912 ila 1916 arasındaki yıllara sıkıştırmaktan başka tam olarak tarihlendirmek mümkün olmuyor. Kesin olan bir şey varsa hikâyeyi, *Kalevala*'yı okumuş olduğu 1911 tarihinden

önce yazmaya başlamış olamayacağı ve 1916 yılının Haziran ayında Fransa'ya yollanmasından sonra da bunun üzerinde çalışmadığıdır. Tolkien'in Edith'e yazdığı mektuptaki yorumundan, hikâyenin trajik niteliklerinin de en az mitolojik nitelikleri kadar "hikâyenin roketini ateşlemekte" etkili ve onu son derece güçlü bir şekilde içine çekerek hikâyeyi bir kez daha anlatmak istemesine sebep olmuş olduğunu anlayabiliyoruz.

Türin Turambar'ın hikâyesi üzerindeki açık etkisi bir yana. *Kullervo'nun Hikâyesi* aynı zamanda Tolkien'in ileride yaratacağı külliyatının anlatı tarzı hakkında önceden fikir vermesi açısından da dikkate değer. Daha sonra yazmış olduğu birçok tarz, kategori veya forma –hikâye, trajedi, mitolojik anlatı, şiir, düzyazı– tam olarak oturmasa da bunları önceden haber verir gibi. Aynı anda hem bir hikâye hem bir trajedi, hem bir mit hem de düzyazı ile şiirin bir karışımıdır ama yine de –bu kadar erken bir çalışmada pek hayret verici sayılmayacak şekilde– bunların hepsi embriyo halindedir, hiçbiri tam olarak olgunlaşmamıştır. Dolayısıyla tüm bu alanlarda, külliyatındaki diğer eserlerden ayrı durmaktadır. Bir hikâye olması nedeniyle daha sonraki hikâyeleri *Roverandom*, *Yaprak Çizen Niggle*, *Ham'li Çiftçi Giles* ve *Büyük Wootton Demircisi* ile bir mukayeseye davet eder bizi; mitolojik hikâyelerin tekrar anlatılması bakımından *Sigurd* ve *Guðrún* ve *Arthur'un Ölümü*'yle [The Fall of Arthur] aynı yere aittir; düzyazı ve şiirin karışımı olması açısından benzer bir karışım kullanılmış olan başyapıtı *Yüzüklerin Efendisi*'ni çağrıştırır. Hatırı sayılır bir sıklıkta Tom Bombadil'in şiir-düzyazı karışımı anlatımını çağrıştıran ritmik bir düzyazıya geçen "şiir parçaları" nedeniyle biçimsel olarak da bakıldığında mukayese yapmak için bir zemine sahibiz.

Lakin mukayese burada bitiyor çünkü *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin diğer yönleri, yukarıdaki eserlerle çok az ortak noktaya sahiptir. Sadece *Sigurd* ve *Guðrún Efsanesi*, *Kullervo'nun* özü olan pagan atmosferi *Arthur'un Ölümü* ise kaçınılmaz son algı-

sını nakletmekte. Son günlerde ifade edilmiş olduğu gibi *Roverandom*, mitsi İrlanda *imramma* ya da yolculuk hikâyeleriyle* belirgin benzerlikler taşıdığı halde oluşum itibarıyla bir çocuk masalıdır ve temel olarak da öyle kalmaktadır. Hiçbir zaman tam olarak tanımlanmasa da belli belirsiz çağdaş bir zamana ve zemine yerleştirilmiş olan *Yaprak Çizen Niggle* belirgin bir şekilde Tolkien'in kendi İngiltere'sidir, ruhun yaptığı bir yolculuğun meselidir ve Tolkien'in diğer eserlerinden kat be kat daha alegoriktir. Tolkien'in Oxford'una atıflarda bulunan *Ham*'li Çiftçi Giles ise içinde bir miktar bilgece espri barındıran neşeli, hiciv dolu, sözde bir halk masalıdır. *Büyük Wootton Demircisi* tam bir masalıdır, tüm kısa eserleri arasında sanatsal olarak en tutarlı olanı odur. Tüm bunların aksine –kesinlikle çocuklara hitap etmeyen, ne bir neşeli öge, ne de bir hiciv barındıran, Tolkien'in peri masalları için olmazsa olmaz olduğunu düşündüğü peri niteliklerinden çok azını taşıyan– *Kullervo'nun Hikâyesi* acımasızca karanlık, kötü kehanet, trajik bir kan davası, cinayet, çocuk istismarı, öç, ensest ve intihar hikâyesidir; diğer hikâyelerden tavrı ve içeriği açısından o kadar farklıdır ki neredeyse ayrı bir kategoriye yerleştirmek gerekir.

Bir trajedi olarak *Kullervo'nun Hikâyesi* büyük ölçüde Aristo'nun trajedi özelliklerine uymaktadır: *catastrophe* veya baht dönüşü; *peripeteia* ya da tersine dönme, burada karakter istemeyerek amaçladığının tam aksi sonucunu yaratır; *anagnonesis* ya da farkına varma, burada da karakter kim olduğunu öğrenir. Trajedinin en klasik örneği, Sophokles'in eserini, neredeyse tarihi bir zaman ve zemine –M.Ö. 4. yüzyılda Teb şehrine– yerleştirmiş olduğu Oedipus'tur. Tolkien'in kurgusal Orta Dünya örnekleri Kullervo'dan örnek alınarak yaratılmış Türin Turambar ile Frodo Baggins'tir; Frodo hiç de trajik bir kahrama-

* Bkz. Kris Swank'ın *Tolkien Studies* Cilt XII'de bulunan, 2015 yılında yayımlanması planlanan "The Irish Otherworld Voyage of *Roverandom*" adlı makalesi.

na benzemez fakat Çıkınçıkmazi'ndan Hüküm Dağı'na yaptığı yolculuğu ve duygusal gidişatı onun Orta Dünya tarihinin daha geniş çerçevesi içerisinde, aynı Türin gibi Aristoteles'in bütün kurallarına uymasını sağlamıştır. Bunların aksine *Kullervo'nun Hikâyesi* tarih dışıdır, tek zaman aralığı “büyü henüz gençken” olan kendi kendine yeten özel dünyasını yaratmıştır.

Tolkien'in var olan bir miti kendi amacına uydurma konusundaki ilk çabası olarak *Kullervo'nun Hikâyesi* ile tahminen 1920-1930'lara ait olan aynı tarzdaki diğer iki hikâyesi birbirleriyle ilintilidir. Diğer hikâyeler, İzlandaca *Manzum Edda*'dan alınmış Völsung hikâyesinin tekrar anlatımı olan *Sigurd ve Gudrún Efsanesi* ile Ortaçağ İngilizcesiyle yazılmış iki Arthur şiirinin aliterasyonlu şiir biçimiyle ve çağdaş İngilizceyle yeniden şekil verilmiş hali ve bunların sentezi olan *Arthur'un Ölümü*'dür. Aynı Arthur'u ve Sigurd'u gibi, Tolkien'in *Kullervo'su* da birçok kez yazılmış mitolojik bir figürün en son yorumudur. *Kullervo'nun* farklı tezahürlerini, Ortaçağ başlarındaki İrlandalı Amlodhi'de, Saxo Grammaticus'un 12. yüzyılda yazmış olduğu *Gesta Danorum*'daki İskandinav Amlethus'ta ve Shakespeare'in daha çağdaş Rönesans Prensi Hamlet'te de takip edebilirsiniz. Bu silsile *Kalevala*'nın *Kullervo'sunda* doruğa çıkmaktadır; bu anlamda Tolkien *Kullervo'ya* teşekkür borçludur. Ama yine de Tolkien'in hikâyesi tam olarak daha sonraki mitsel adaptasyonlarına da çok uymaz. Her şeyden önce hem *Kalevala*, hem de Tolkien'in *Kullervo'su*, Sigurd ile Arthur'dan ciddi ölçüde daha az bilinir. Sigurd ve Arthur'u tanıyan birçok okur için *Kullervo'nun Hikâyesi* bu alışılmadık kahramanla ilk karşılaşmaları olacaktır. Dolayısıyla Tolkien'in hikâyesi sırtında bir yük taşımaz ve herhangi bir önyargıyla karşılaşma ihtimali pek bulunmaz. Okurlarından çok azı, o da eğer tanıyan olabilirse, Tolkien'in *Kullervo'sunda* Shakespeare'in Prens Hamlet'ini tanıyabilir; gerçi keskin gözler *Kullervo'nun* zalim ve vicdansız amcası

Untamo'da Hamlet'in zalim ve vicdansız amcası Claudius'un kırıntılarını görebilir.

Anlatı biçimi olarak Tolkien'in "Kullervo"sü, uzun şiir pasajlarını stilize edilmiş düzyazı anlatımının arasına karıştıran, hem bir düzyazı hem de şiir karışımı olduğu için hikâye ile uzun şiir arasında bir yerlerde bulunmaktadır. Bu hikâye hem *Sigurd ve Gudrún*'da olduğu gibi kötü kaderli bir aşk hikâyesidir, hikâyenin oyuncularına hiç aman vermez; hem de *Arthur'un Ölümü* gibi insan yaşamının vazgeçilmez belirleyici faktörü olarak kader ile insan eliyle yapılan seçimlerin karışımının bir hikâyesidir. Aynı zamanda *Sigurd ve Gudrún*'dakinin aksine *Arthur'un Ölümü*'ndeki gibi bitmemiş bir hikâyedir; *Arthur'un Ölümü* sadece not düşülmüş özetler ve küçük notlar halinde kalmıştır ve tam doruk noktasına varacağı son sahnesinden önce aniden kesilir. Bu bitmemişlik durumu ne acı ki Tolkien'in birçok eseri için tipik bir durumdur; "Silmarillion" hikâyelerinin çoğu yaşarken bitirilmiş olan değil, öldüğü sırada üzerinde çalıştığı hikâyeler olarak kalmıştır. Bu olumsuz niteliklerinin yanında *Kullervo'nun Hikâyesi* yukarıda belirtilmiş olan nedenler dolayısıyla Tolkien'in sanat sürecinde önemli bir yer hak etmektedir.

Fakat *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin en büyük önemi, yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi, bir yandan legendarium'unun temel anlatılarından biri olan *Húrin'in Çocukları*'nın hazırlayıcısı olurken, bir yandan da ana karakterinin o hikâyenin kahramanı olan Túrin Turambar'ın öncüsü olmasıdır. Tolkien, Túrin'in ejderhayı katletme bölümünü ödünç aldığı *Izlandaca Edda* gibi, Sophokles'in (yukarıda da belirtmiş olduğumuz şekilde) Túrin misali kendi kimliğini arayan trajik bir kahraman olan Oedipus'u gibi Túrin için başka modelleri de referans almıştır. Yine de *Kalevala* olmasaydı, *Kullervo'nun Hikâyesi*, *Kullervo'nun Hikâyesi* olmasaydı Túrin olmazdı demek abartılı bir ifade sayılmaz. Túrin'in hikâyesi olmasa hem Tolkien'in

hayal edilmiş olan mitolojisinin trajik gücünün büyük bir bölümünün, hem de *Yüzüklerin Efendisi*'nin dışındaki en inandırıcı anlatı yörüngesinin eksik kalacağı kesindir. Aynı zamanda “Kullervo”da, daha uzaktan da olsa Tolkien’in kurgusunda bulunan, kendini tekrar eden birkaç motifi de fark ediyoruz: babasız çocuk, doğaüstü yardımcı, amca ve yeğen arasındaki gergin ilişki, el üstünde tutulan miras veya uğur. Bu motifler yeni anlatı koşullarına çevrilmiş olsalar ve bazen de oldukça farklı yönlere yönelseler bile yine de ilk ciddi kurgusu olan *Kullervo’nun Hikâyesi*’nden başlayarak hayattayken basılmış son hikâyesi olan *Büyük Wootton Demircisi*’ne kadar bir süreklilik oluşturmaktadırlar.

Waldman’a yollanmış, yukarıda sözü geçen mektupta Tolkien, icat etmiş olduğu bu mitolojinin “resim, müzik ve dramayla uğraşan diğer dimağlar ve eller” için de bir alan yaratabileceği ümidinden söz etmektedir (*Letters*, say. 144-5). Bu mektupta aklından *Kalevala* da geçiyor olabilir çünkü resim ve müziğe yaptığı gönderme ve diğer eller için bir alan yaratma sözleri, *Kalevala*’nın oluşturduğu malzemenin, eserde kendi sanatları için bir ilham kaynağı bulan diğer sanatçılar tarafından resim ve müziğe dönüştürülmesine bir gönderme olabilir. Öne çıkan iki örnek klasik müzik kompozitörü Jan Sibelius ile ressam Akseli Gallen-Kallela’dır. Bunlar 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yaşamış en çok tanınan Finli sanatçılardır. Sibelius *Kalevala*’yı bir maden gibi tarayıp orkestra için bestelediği “Lemminkäinen” ve “Tapiola” süitleri ve daha uzun olan orkestra ve koro için bestelemiş olduğu “Kullervo Süiti” ile mitleri müziğe dönüştürmüştür. Modern çağın en önemli Finli ressamı olan Akseli Gallen-Kallela ise *Kalevala*’dan bir seri manzarayı resmetmiştir. Bu manzaralar arasında dört resim, Kullervo’nun hayatının anahtar anlarının çizimidir. Bu karakterin popüleritesi ve sanatçıları kendine çekmesi belki de onun, aynı derecede rahatsız edici olan modern çağın şiddeti ve

rahatsız edici mantıksızlığının bir çeşit folklorik simgesi olarak görüldüğünü akla getirir. Tolkien'in Türin Turambar'ının aynı yıpranmış çağın bir ürünü olduğunu görmek için kâhin olma-ya gerek yoktur.

Tolkien'in hikâyesinin anlatı rotası adeta *Kalevala*'nın 31-36 *runolarını* izlemektedir. Kirby'nin çevirisinde bu *runolar* "Untamo ve Kullervo", "Kullervo ile Ilmarinen'in Karısı", "Ilmarinen'in Karısının Ölümü", "Kullervo ile Ebeveyni", "Kullervo ile Kız Kardeşi" ve "Kullervo'nun Ölümü" diye isimlendirilmişti. Ayrı ayrı şiirler olarak sunulmuş olsalar da (ve her zaman tam bir bütünlük içinde olmasalar da) birbiriyle uyumlu bir silsileyi kapsamaktadırlar; bu silsile kardeşlerin birinin ölümüne, diğ erinin ise ölmüş kardeşinin yeni doğ an oğ lu Kullervo'nun vasisi, hem de katil olan vasisi olmasına sebep veren, kardeşler arasına felaketler getiren bir kavganın sürekli bir hikâyesini anlatır. Hem vasi hem de vasinin karısı tarafından mağdur ve suiistimal edilen oğ lan mutsuz geçen bir çocukluğ a ilaveten üç kez de –boğularak, yakılarak ve asılarak– öldürölme tehlikesi atlatır ve nihayet her ikisinden de intikam alır fakat kendisi de iş işt en geçtikten sonra kim olduğunu anladığı kız kardeşiyle ahmakça bir ensest ilişkiye girmiş olduğunu fark edince sonradan yıkılır. Tolkien'in hikâyeyi işleyiş i hikâyeyi derinleştirmiş, kuşkuyu artırarak hem psikoloji hem de esrar faktörünü eklemiş, kendisini *Kalevala*'ya ilk başta çekmiş olan pagan ve ilkel niteliklerini muhafaza edip artırırken karakterleri de geliştirmiştir.

Kullervo'nun Hikâyesi'nin mevcut tek el yazması Bodleian Library MS Tolkien B 64/6'da bulunmaktadır. Bu okunaklı fakat kaba bir taslaktır, üzerinde çizilerek iptal edilmiş birçok yer, sayfa kenarı veya üzerine ekler, düzeltmeler ve tashiherler bulunmaktadır. Metin kurşun kalemle, ikiye katlanmış 216x343 mm ebadında on üç adet sayfaya yazılmıştır. Ana anlatım aniden 13. yaprağın sağ tarafında, hikâyenin dörtte üçü-

ne denk gelen bir noktada bitiverir. Aynı sayfa üzerinde bazı notlar ve geri kalan kısım için taslaklar bu yazıları izler (Levha 4,5), kalan kısmı doldurur ve sayfanın sol kısmının üst tarafına doğru devam eder. Buna ilaveten üzerinde olay örgüsünün ana hatlarının hazırlığı oldukları belli olan karalanmış notlar, isim listesi (Levha 3), kafiyele sözlerin listesi, hikâyeye ait “Artık hakikat içinde kendimi adam yerine koyuyorum” diye başlayan uzun şiir pasajlarının birkaç taslağının bulunduğu farklı boylarda birkaç ayrı sayfa daha vardır. Eğer, ki öyle olduğu görünmektedir, MS Tolkien B 64/6 hikâyesinin en eski ve tek taslağını barındırıyorsa, Tolkien’in yazılı metin üzerinde yapmış olduğu düzeltmeler de son düzeltmeleridir.

Tolkien’in bazen alışılmadık bir şekilde kullandığı ve genellikle de dolambaçlı olan sözdizimini dokunmadan bıraktım; sadece birkaç yerde, anlamı belirginleştirmek kaygısıyla noktalama işaretleri ekledim. Köşeli parantezler metinde bulunmayan fakat anlaşılabilirliği desteklemek için konulmuş olan tahmini okumaları, kelimeleri veya kelime unsurlarını barındırmakta. Ünlülerin üzerinde kullandığı –genellikle uzatma işareti ama zaman zaman da kısaltma işareti ve iki nokta olan– vurgu imleri de tutarsızdır; bu durum kasten bunları kullanmamaktan ziyade hızla yazıyor olmasına bağlanabilir. Dördü hariç yanlış başlangıçlar, iptal edilmiş kelimeler ve satırlar çıkarılmıştır. Bu dört durumda süslü parantezler, el yazması metin içinde iptal edilmiş olan ifadeleri veya cümleleri barındırmaktadır; burada hikâyeye özel bir ilgisi olduğu düşünüldüğü için özellikle alıkonulmuştur. Bu tarz iptal edilmiş üç pasaj bize Tolkien’in büyüünün ve doğaüstünün tabiatı ile olan meşguliyetini kanıtlamaktadır. İlk ikisi açılış cümlesindedir. Bunlar şöyledir: 1) “büyünün var olduğu kadim günlerde” ve “büyü henüz gençken”. Bir üçüncüsü “ve Kullervo’ya [Musti] üç kıl verdi...” diye başlayan uzun cümlede Kullervo’nun doğaüstü yardımcısı köpek Musti kast edilir ve bu cümle de hikâyesinin büyü ile olan ilgi-

sinin bir kanıtıdır. Metnin daha ilerleyen kısmında karşımıza çıkan dördüncüsü muhtemelen otobiyografik bir bağa sahiptir, “Küçüktüm ve annemi kaybettim...”

Tercihim dipnot numaralarıyla metne müdahale etmemekti (ve okurun dikkatini dağıtmamaktı) fakat yine de asıl anlatının ardından terimler ile kullanımları izah eden, referansları aktaran ve Tolkien’in hikâyesinin kaynağı olan *Kalevala* ile olan ilişkisini belirginleştiren bir Notlar ve Açıklamalar bölümü koydum. Bu bölüm aynı zamanda okurun belirgin değişimlerin izini sürmesini ve Tolkien’in hayal gücünün yolunu izlemesini sağlayan, Tolkien’in hikâye için tuttuğu ilk taslak notlarını da içermekte.

Tolkien’in hikâyesinin, “‘Kalevala’ Hakkında” isimli makalesinin taslakları ile birlikte hali hazırdaki nüshası, bilim insanlarına, eleştirmenlere ve bir o kadar da okurlara, 1914 yılında Tolkien’in Edith’e yazmış olduğu ve legendarium’una bariz bir şekilde katkıda bulunan “çok muazzam” ve “son derece trajik” hikâyeyi sunmaktadır. Sözü geçen kişilerin bu çalışmayı kendi çalışmaları için kayda değer ve değerli bir katkı olduğunu düşünmelerini umut etmekteyiz.

İsimler Üzerine bir Not

Hikâye sadece anlatısı yarım kalmış bir eser olduğu için değil aynı zamanda Tolkien işe *Kalevala*’daki terimlendirmeleri izleyerek başladığı için de üzerinde çalışılmaya devam edilen bir yapıttır. Fakat hikâyeyi bir araya getirme sürecinde baş karakterler hariç geri kalan herkesin isimlerini kendi icat ettiği isimlere ve takma adlara dönüştürmüştür. Bu baş karakterler, öldürülmüş olan kardeş Kalervo, oğlu Kullervo, katil kardeş/amca Untamo’dur; hatta bunlar için bile bir miktar *Kalevala* dışı takma ad icat etmiştir. Bununla birlikte metni her zaman için tutarlı değildir, zaman zaman daha önce kullanmaktan vazgeçtiği isim-

lere döner ya da bunları değiştirmeyi unuttur. En dikkat çekici isim değişimi, *Kalevala*'daki demircinin ismi "Ilmarinen" in kendi hikâyesindeki aynı karakter için "Āsemo"ya dönüştürülmesi olmuştur. İsmi etimolojisiyle ilgili daha uzun bir müzakere için Notlar ve Açıklamalar'da demirci Āsemo maddesine bakınız. Tolkien iki karakterin, yani Kullervo'nun kız kardeşi Wanōna ve köpeği Musti için de alternatif isim denemeleri yapmıştır.

Sn. Carl Hostetter, *Kullervo'nun Hikâyesi*'ndeki türetilmiş bazı isimlerde Tolkien'in proto-lisanı Qenya'yla ilgili bilinen ilk girişimlerinin yankılandığı veya isimlerin bu girişimleri ima ettiği konusuna dikkatimi çekmiştir. Hikâyedeki Qenya benzeri isimler arasında tanrı isimleri vardır, *Ilu*, *Ilukko* ve *Ilwinti* gibi, hepsi de güçlü bir şekilde "Silmarillion"ın ulvi figürü *Ilúvatar*'ı hatırlatır. Kalervo'nun takma adı *Kampa*, Tolkien'in ilk figürlerinden biri olan Earendel'in bir ismi olarak "Sıçrayan" anlamıyla ilk kez Qenya'da çıkar karşımıza. Tolkien'in hikâyesinde bazen Kēme, bazen de Kēmēnūme diye verilmiş olan ve "Büyük Ülke, Rusya" (Levha 2) olarak açıklanan yer ismi Qenya'da "Toprak, yer" olarak tanımlanmıştır. Bir yer ismi olan Telea (aslında Karelja) "Silmarillion"da, Orta Dünya'dan Valinor'a gidecek üç elf grubundan biri olan Teleri'yi hatırlatır. "Gökyüzü, sema" için kullanılan Manalome, Manatomi, Manoini kelimeleri de "Silmarillion"ın yarı tanrıları Qenya'daki Mana/Manwë'yi akla getirir. Dolaylı bazı deliller, *Kullervo'nun Hikâyesi*'ndeki isimler ile Tolkien'in tomurcuklanmakta olan Qenya'sı arasında kronolojik bir ilişkiyi desteklediğini gösterir adeta, konuyla ilgili ilk deliller Qenya Lügati'nde bulunabilir.

Qenya'nın gelişimiyle ilgili daha detaylı inceleme yapmak için okurun, 1915-16 yıllarında yazılmış olduğu belli olan ve 1998 yılında *Parma Eldalamberon* XII'de yayımlanmış Tolkien'in "Qenyapetsa: Qenya Sesbilimi ve Lügati"ne [Qenyaqetsa: The Qenya Phonology and Lexicon] bakmaları tavsiye edilir.

VERLYN FLIEGER

The story of Kullervo

Unfinished prose romance
with interspersed verse, based
on Kalevala Runo XXXI ff.

(1916).

H.C. Goll 1914

1. Christopher Tolkien'in el yazısıyla el yazmasının başlık sayfası.
[MS Tolkien B 64/6 varak 1 sağ].

[illegible]

and after
and open war. After a fight upon the same ground
between the two tribes, the victors were
driven to the mountains and the
other tribesmen returned to the valley and
after a long time, the victors returned to the valley
and the two tribes were again at peace.
The victors were driven to the mountains
and the other tribesmen returned to the valley
and after a long time, the victors returned to the valley
and the two tribes were again at peace.

[illegible]

Kallervo'nun Hikâyesi

(Kalervonpoika)

{Büyünün var olduğu kadim günlerde}{büyü henüz gençken} Sutse'nin kamışlıklı bataklıklarında bulunan sakin bir nehrin kıyısında dişi bir kuğu büyüttü yavrularını. Günlerden bir gün peşinde yavrularıyla, sazların çevirdiği bir su birikintisinde nazlı nazlı yüzerken göklerden bir kartal alçalarak yavrularından birini kaptığı gibi yükselip Telea'ya taşıdı. Derken ikinci gün muazzam bir doğan, kuğudan bir yavrusunu daha çalarak Kemenüme'ye götürdü. Hal o ki, Kemenüme'ye götürülen körpecik yavru serpilip bir tüccar olmuş ve bu hüzünlü hikâyeye hiç dahil olmamıştır. Fakat doğanın Telea'ya götürmüş olduğu yavruya, ademoğlu Kalervō dedi, onu öyle isimlendirdi. Yavrulardan geride kalanına ise, zaman içerisinde Uğursuz Untamō dediler, böyle adlandırdılar; o zalim bir büyücü, erk sahibi bir âdem oldu.

Ve de Kalervo balık dolu nehirlerin kıyılarında neşe içinde yaşayarak etini-aşını buradan tedarik edegeldi. Yıllar içerisinde karısı ona bir oğul ve bir kız vermekle kalmadı, yine yüklendi yakında dünyaya getireceği bir yükle. O günlerde Kalervo'nun toprakları kudretli oğlan kardeşi Untamo'nun kasvetli ülkesinin sınırlarına kadar dayanıyordu. Untamo, Kalervo'nun gökçe nehirli topraklarına ve bol balıklarına göz koymuştu.

Böylece gelip Kalervo'nun balıklı sularına ağlarını atarak, Kalervo'nun oltayla balık avlamasına mâni olmuş, onu gam ve kedere boğmuştu. Derken kardeşler arasında bir öfke peydah-

landı, önceleri bu kadarken sonra sonra açık bir savaşa başladılar. Nehrin kıyısında bir türlü yenişemedikleri bir dövüşten sonra Untamo kasvetli ülkesine geri döndü ve (parmaklarıyla) gazap ve intikam düzenleri örerek uğursuz düşüncelere daldı.

Güçlü kuvvetli sığırlarının Kalervo'nun otlaklarına tecavüz etmesini sağlayarak, koyunlarını sürüp kaçırdı, kuru otlarını tarumar etti. İşte o zaman Kalervo kara tazısı Musti'yi sığırları silip süpürmesi için saldı üzerlerine. Bunun üzerine küplere binen Untamo adamlarını toplayarak silahlandırdı; uşaklarına ve köle oğlanlara baltalar ve kılıçlar vererek onları savaşa, hatta kendi öz kardeşine karşı haksız bir çatışmaya sürdü.

Kır evinin pencere yamacına oturmuş olan Kalervoinen'in karısı uzaklarda bir yerlerde dumandanmış gibi bir ordunun yükselen koşuşturmasını fark ederek Kalervo'ya hitaben, "Erim hele bir bak, şu yanda uğursuz bir duman yükselmede: Gel hele yamacıma. Şu gördüğüm bir duman mı yoksa tez gelip geçen kasvetli, kalın[?] bir bulut mu: Yoksa şimdi yeni açılmış patikanın hemen kıyıcığındaki mısır tarlalarının hududunda asılı mı kaldı?" dedi.

Bunun üzerine Kalervo sıkıntılı bir haleti ruhiye söyler, bakalım ne söyler, "Ordaki, hanım, ne tüten bir güz dumanı ne de gelip geçen bir kasvet; korkarım hızla giden bir bulut da değil bu, yuvama ve kavmime zarar ziyan vermeden geçmeyecek bir tufan," dedi. Derken görüş açlarına Untamo'nun topladığı adamlar girdi; tam önlerinde kalabalığı, kalabalığın gücünü ve parlak kızıl giysilerini görebiliyorlardı. Çelik parılıyordu orada ve kemerlerinden kılıçları sallanıyordu ve ellerinde kalın baltaları ışıldıyordu ve başlıklarının altında da uğursuz suratları somurtuyordu: Çünkü Untamoinen kendine hep zalim ve beş para etmez kırılırları tutardı adam diye.

Ve Kalervo'nun adamları çiftlik arazisine dağıldı, böylece o da baltasını ve kalkanını kaptığı gibi düşmanları üzerine hücum etti ve kısa bir süre sonra kendi avlusunda, inek ahı-

rının yanı başında, kendi temiz hasat yığınlarının güz güneşinde, çullanmasıyla bir sürü düşmanın üzerine, katledildi. Uğursuzca eyleşti kardeşinin cesediyle Untamoinen karısının gözleri önünde ve halkı ile topraklarına kötü davrandı. Yabancı adamları önlerine ne çıkarsa kesti biçti, insan olsun hayvan olsun, sadece Kalervo'nun karısı ile iki çocuğuna ilişmediler, onlara da, götürüp Untola'nın kasvetli konaklarında esir etsinler diye ilişmediler.

İşte o zaman o ananın gönlüne bir öfke çöktü çünkü Kalervo'yu candan seviyordu, o ciğerparesiydi; Untamo'nun konaklarında güneşin aydınlattığı dünyayı hiç umursamadan yaşamaya başladı: Ve bu hüznünün arasında Kalervo'nun bebeklerine can verdi: Bir avazda erkek bir bebek ile kız bir bebek. Daha doğum esnasında bile biri gücü kuvveti, diğeri de güzelliği açısından muhteşemdi ve daha ilk saatlerinden itibaren birbirlerine çok düşkün oldular: Ama analarının kalbi içten içe kurumuştı, ne onların güzelliklerini zerre kadar önemiyor, ne yavruları kadına bir teselli oluyordu, varlıkları ona o pürüzsüz nehrin kıyısındaki kır evlerindeki eski günlerini, kamışların arasındaki balıklı suları ve ölü babaları Kalervo'yu hatırlatmaktan başka bir işe yaramıyordu; oğlana Kullervo ya da başka bir deyişle “gazap”, kızına da Wanōna yani “nalân” ismini verdi. Serpilip gürbüz hizmetkârlar olacakları, emrine girecekleri, ona bakacakları, üstelik onlara o kaba saba kırılılara verdiği kadar bile bir para vermeyeceği düşüncesiyle çocuklara dokunmadı Untamo. Fakat analarının ilgisizliği nedeniyle çocuklar pek berbat yetiştiler çünkü esaretlerinde bebeciklerin beşikleri üveyleri tarafından marazla sallanmış ve kendilerini doğurmayanların memelerinden acı emmişlerdi.

Kullervo'nun o hiç uysallaşmamış gücü kuvveti, hırsından bir an bile geri adım atmayan ve her türlü ezaya kinlenen, ehlileştirilmesi imkânsız bir iradeye dönüştü. Ve dahi Wanōna serpilip, daha ayakta durmaya başladığı günden itibaren

Untola'nın kasvetli ormanlarında başıboşça dolanan, yalnız, yabani bir genç kız oldu – ayakta durmaya başlaması da çok erken olmuştu hani Wanōna'nın, çünkü bu çocuklar bir hari-kaydı, büyü'nün hüküm sürdüğü zamanlardan sadece bir nesil sonra yaşıyorlardı. Kullervo'nun da kız kardeşinden kalır yanı yoktu: Hiddetle kundak bezlerini parçalayıp, bir tekmeyle ıhlamur ağacından beşiğini paramparça ettiği gün gelip çatınca-ya kadar her zaman ele avuca sığmayan yaramaz bir kundak çocuğu olmuştu: Ama o zaman da insanlar bu çocuğun gelişip kudretli bir adam olacağını söyledi; bu da Untamo'nun hoşuna gidiyordu çünkü günün birinde Kullervo'dan çok güçlü kuvvetli bir cengâver, çok yiğit bir hizmetkâr çıkaracağını düşünüyordu.

Bu olmayacak şey de değildi hani çünkü daha üç aylıkken Kullervo, daha diz boyuna gelmeden üstelik, ayağa kalkıp, bu vesileyle aniden, hâlâ taze kederi içerisinde yanan anasına konuşmuştu. “Ey anam, ey gönlümün gözdesi neden böyle kederlenirsin?” Anası da söyledi, Kalervo'nun kendi topraklarındaki Ölümünün o ödleğe hikâyesini söyledi, nasıl bütün kazandıklarının ırzına geçildiğini, nasıl oğlan kardeşi Untamo tarafından katledildiğini, nasıl emri altındakilerden, tarlalar-
dan gelip de sahibinin katledilmiş, sahibesi ile çocuklarının esir edilmiş olduğunu gören büyük tazısı Musti dışında hiçbi-rine aman edilmeyip hepsinin kılıçtan geçtiğini anlattı. Musti sahibesi ile çocuklarının sürgündeki adımlarının izinden Untamo'nun konaklarının civarındaki mavi ormanlara ulaşarak Untamo'nun hizmetkârlarının korkusundan burada vahşi bir hayat yaşamaya başlamıştı, ara sıra bir koyun boğazlıyordu, geceleri ise uluması sık sık duyuluyordu: Untamo'nun emrindekiler öyle olmadığı halde bunun Ölüm Efendisi Tuoni'nin tazısı olduğunu söylüyordu.

Anlattı bütün bunları annesi ona ve Kalervo'nun taşraya çıktığında mutlaka kemerine taktığı, nadir bir işçiliği olan

büyük bir bıçak verdi ona, karanlık günlerinde yapılmış zehir gibi keskin bir bıçak; anası bunu sevdiğine bir faydası olur umuduyla duvardan çekip almıştı.

Hemen o an kederine geri döndü kadın; Kullervo yüksek sesle, “Babamın bıçağına ant olsun, büyüdüğüm zaman ve bedenim serpilip güçlendiğinde babamın ölümünün öcünü alacağım, senin, beni dokuz ay taşıyan anamın gözyaşlarının bedelini ödeteceğim,” diye haykırdı. Ve bu sözleri bir daha hiç tekrarlamadı, tek bir kez sarf etti ama o bir keresinde de Untamo onu duymuştu. Hiddet ve korkuyla titredi, soyumu kurtacak çünkü Kalervo bunda yeniden doğmuş, dedi.

Bunun üzerine oğlan (çünkü daha şimdiden bebeklik ortaya çıkmıştı, hem görünüşünün hem de gücünün gelişimi o kadar ani ve o kadar olağanüstüydü ki) için akla gelebilecek her türlü şerre başvurdu; sadece ikiz kız kardeşi o hoş kız Wanōna (çünkü o da şimdiden çıkmıştı ortaya, hem görünüşünün hem de güzelliğinin gelişimi o kadar fazla ve hayret vericiydi ki) acıyordu ona ve oğlanın mavi ormanlardaki gezilerindeki yol arkadaşı oluyordu: Çünkü (öyküde daha önce anlatılmış olan) ağabeyleri ve ablaları hürriyette doğmuş ve babalarının yüzünü görmüş olmalarına rağmen esarete doğmuş olan şu yetimlere göre daha çok köle olmuş idiler; Untamo’ya boyun eğmişler, onun buyurduğu tüm kötülükleri yapmış idiler, onları nehir kıyısındaki zengin günlerinde büyüttmüş olan analarını teselli etmek için de bir şey yapmıyor idiler.

Ve ormanlarda babaları Kalervo öldürüldükten sonra bir yıl ve bir ay dolaşan bu iki yabani çocuk kara Tazı Musti’ye rast geldiler. Musti’den Kullervo çok şey öğrendi babası ve Untamo hakkında, daha karanlık, daha bulanık şeyler, hatta belki de büyü günlerinden öncesine ait, hatta insanoglu bataklık Tuoni’de ağ atıp balık avlamadan öncesine ait şeyler.

Musti dedikleri tazılar içerisinde en bilgesiydi: Kimse ne rede ve ne zaman doğduğunu bilmez ama ondan hep zalim

bir güç ve kudret ve bilgi sahibi köpek diye söz ederlerdi; Musti'nin vahşi şeylerle bir hısımlığı, bir yoldaşlığı vardı, ayrıca don değiştirme sırrına da vakıftı; istese bir kurt veya bir ayı veya büyük-küçük bir sığır gibi görünebilir, bunun yanında da bir sürü başka tılsımlar yapabiliirdi. Bunları anlattığı gece tazı onları Untamo'nun aklındaki kötülükler hakkında, Kullervo'nun ölümünden başka bir şey istemediği konusunda uyardı {Kullervo'ya tüylerinden üç kıl verdi ve söyledi, bakalım ne söyledi: "Kullervo Kalervanpoika eğer Untamo ile başın derde girecek olursa bunlardan birini alarak 'Musti Huu! Musti tılsımın şimdi koşsun imdadıma' diye seslen, işte o zaman sıkıntıda fevkalade bir yardım alırsın," dedi.}

Ertesi gün Untamo, Kullervo'yu yakalattı, bir fıçıya tıktırdı ve çağılayan bir selin sularına attırdı – bu oğlana Ölüm Nehri Tuoni'nin suları gibi gelmişti: Fakat üç gün sonra nehrin sularını araştırdıklarında oğlanın fıçıdan kurtulduğunu, dalgaların üstünde oturmuş ucuna ipek bir ip bağlı bakırdan bir çubuk ile balık avladığını gördüler; zaten o gün bugündür de müthiş bir balık avcısı olarak kalmıştır. İşte bu Musti'nin sihriydi.

Bunun üzerine Untamo yine Kullervo'nun yok edilmesinin yollarını aradı ve hizmetkârlarını ormana yolladı üzerinden katranları sızan muazzam huş ağaçlarını ve çam ağaçlarını, üzerinde binlerce iğnesi olan çam ağaçlarını bir araya getirsinler diye. Kızaklar dolusu ağaç kütüklerini bir araya getirdiler, üstelik [yüz] kulaç yüksekliğinde huş ağaçlarını: Çünkü gerçekten de kasvetli Untola ormanları pek azametliydi. Bütün bunları Kullervo'yu yakmak için yığmışlardı.

Odukların altındaki ateşi tutuşturunca koca yığın çatırdamaya başladı; kütüklerin kokusu ve keskin duman neredeyse onları boğuyordu; derken bütün yığının kızıl bir hararetle alevlendiği sırada Kullervo'yu tam ortasına attılar. Alevler iki gün boyunca devam etti, yetmedi üçüncü gün de yandı, sonra bir de baktılar oğlan dizlerine kadar yükselen küller içinde

oturmuş, dirseklerine kadar közler içinde, elinde gümüş bir gelberi, en sıcak parçaları yamacına çekiyor ama kendi üzerinde tek bir yanık izi yok.

O zaman tüm sihirbazlığının hiçbir işe yaramadığını gören Untamo kör bir öfkeyle utanmadan onu bir ağaca astırdı. Oğlan da kardeşi Kalervo'nun oğlu burada devasa bir meşe ağacının tepesinden iki gece, yetmedi bir üçüncü gece daha sallandıktan sonra Untamo şafak vakti birini yolladı baksın bakalım darağacındaki ölmüş mü ölmemiş mi diye. Hizmetkârı korkuyla döndü geri: Söyler bakalım ne söyler: “Beyim Kullervo daha canını teslim etmemiş: Darağacında ölmemiş lâkin elinde koca bir bıçak tutuyor da etrafındaki ağaca ne güzel şeyler kazıyor. Ağacın gövdesi oyuntularla dolu, en çok da koca bir balık (bu eskiden Kalervo'nun imzasıymış), kurtlar, ayılar ve sanki Tuoni'nin o devasa köpek sürüsüne ait itlerden biriymiş gibi koca bir tazi görünüyor.”

İşte Kullervo'nun hayatını kurtaran bu sihir Musti'nin kollarının sonuncusuydu: O bıçak da muhteşem bıçak Sikki idi: Hani babasının olup da anasının ona verdiği: Ve o günden sonra Kullervo bıçağı Sikki'yi bütün altınlardan ve gümüşlerden üstün tutmuştu.

Untamoinen'i bir korkudur aldı ve ister istemez oğlanı koruyan o büyük sihre boyun eğmek zorunda kaldı. Oğlanı köle diye yolladı, bir kuruş almadan aç biilaç çalışsın diye: Gerçekten de eğer Wanōna olmasaydı çoktan açlıktan ölürdü; gerçi Unti kıza da pek iyi davranmıyordu, buna rağmen kız o azıcık azığından bir kısmını kardeşine ayırırdı. Bu ikizler için ağabeyleri ve ablaları hiç merhamet duymuyor, onun yerine kendileri için daha rahat bir hayata kavuşmak amacıyla itaat etmenin yollarını arıyorlardı: Kullervo gitgide içinde biriktirdiği hıncını büyüttü, her geçen gün biraz daha huysuz ve ters oldu; Wanōna dışında da kimseyle güzel güzel konuşmuyordu, ona da aksilenmesi az sayılmazdı.

Böylece Kullervo serpilerek boyu uzayıp güçlenince Untamo onu çağırttı ve söyledi, dinleyelim bakalım ne söyledi: “Evimde seni alıkoyuverdim, kendimce hak ettiğini düşündüğüm rızkını verdim – ya midene bir lokma ya da kulağına bir tokat: Artık çalışıp çabalama zamanın geldi, yoksa seni uşak diye veririm. Şimdi git; Mavi Ormanın yakınındaki çalılıklarda bir alanı temizlemeni istiyorum. Git şimdi.” Ve Kuli gitti. Ama halinden hoşnuttu çünkü daha iki yıl geçmiş olmasına rağmen kendini adam hissediyordu ve eline bir balta vermişlerdi; ormanın yolunu tuttuğunda bir yandan da bir türkü tutturmuştu.

Ormandaki Sâkehonto’nun Türküsü:

Gerçekten de bir adam oldum artık
Daha pek az yaz görmüş olsam da;
Ormanlardaki bu bahar ise
Benim için hâlâ yeni ve hoş.
Eskiye nazaran daha asilim şimdi
Ve içimde beş yılın gücü var
Ve babamın mertliği
Ve kabarıyor ormanda bunlar, benim yani
Sâkehonto’nun içinde bu bahar vakti.
Ah baltam benim, en candan kardeşim–
Layık bir balta hakanlara,
Bak hele, huş ağaçlarını devirmeye,
Ak gövdelerini yontmaya gidiyoruz:
Sabah vakti yerleştireceğim seni yerine
Sapına yapışıp çalışacağım;
Ve senin keskin ağzın ağaç gövdelerini mahvedecek
Ve ormanlı dağlar uyanacak
Ve kütükler arza düşecek
Ormanlarda bahar vakti
Senin darbenle benim demir kardeşim.

Ve böylece çıktı yola Sâkehonto ormana doğru, sağında solunda ne görürse biçerek, etrafındaki enkaza pek kulak vermeyerek. Arkasında ağaçlardan koca bir kuşak uzanmıştı çünkü gücü kuvveti çok fazlaydı. Derken kasvetli dağların yamaçlarından birinde ormanın sık bir yerine vardı; korktuğu falan da yoktu hani çünkü vahşi şeylerle yakınlığı vardı ve Mauri'nin [Musti'nin] sihri üzerindeydi; burada ağaçların en ulularını seçti ve bunları biçti; en irilerini tek bir seferde, daha zayıflarını da yarım darbeye serdi yere. Ve önüne yedi ulu ağaç serilmiş dururken aniden baltasını fırlattı; fırlatınca baltası ulu bir meşeyi yarı yarıya yarmıştı ki koca meşe inledi: Ama balta orada titredi ~~kaldı~~.

Fakat Sâki söyledi, bakalım ne söyledi: “Cehennemden Efendisî Tanto zahmet buyursun da Lempo'yu kütükleri toparlaması için yollasın.”

Ve türküsünü söyledi:

Bitmesin burada hiçbir sürgün
Çimenin yeşili boy göstermesin
Şu muazzam yer yerinde durdukça
Ya altın ay ışıdayıp da
Işınları Saki'nin ormanının dallarından
Solgunca süzülüp geldikçe.
Artık tohum toprağa düştü
Başaklar baş vermeye başladı
Narin yaprakları açıldı
Sapları boy verecek yakında.
Hiç olgunlaşmasın,
Sarı başı ağır gelip eğilmesin
Orman içindeki bu açık alanda
Sâkehonto'nun ormanında.

Ve bir süre sonra Kampo'nun oğlu olan kölesi ne yapmış etmiş diye bir bakmak için çıkageldi Ülto ormandaki açık alana ama

muntazam bir açıklık falan bulacağına, orada burada merhametsizce kıyılmış ağaçlar buldu; en iyi ağaçlarının mahvolmuş olduğunu gördü: O zaman şöyle bir düşünüp söyledi, bakalım ne söyledi: “Bu bacaksız böyle bir işe uygun değil, baksana en güzel kütükleri mahvetmiş. Onu nereye yollasam şimdi acaba? Ya da ne yapsam ona?”

Fakat düşündü taşındı ve sonunda oğlanı, tarlaların bazılarıyla işlenmemiş araziler arasına çit yapsın diye yolladı. Honto da bu işi yapmak için düştü yollara fakat devirmiş olduğu ağaçların en ulularını almıştı yanına ve bunlara ilaveten diğerlerini de biçti geçti: Mavi Puhōsa’nın köknarları ve yüce çamlarını. Bunları da çitin kazıkları olarak kullandı. Bu kazıkları da üvezlerle bağlayıp bir güzel ördü: Böylece tek bir yarığı, gediği, açıklığı olmayan ağaçtan bir duvar yaptı: Bu duvara bir kapı da açmamış, bir açıklık, bir çatlak bırakmamıştı; kendi kendine acımasızca, “Bir kuş misali havadan hızla süzülen veya vahşi hayvanlar gibi yeri kazan biri hariç kimse Honto’nun elinden çıkma bu çiti ne aşabilir ne de yıkabilir,” dedi.

Ama bu haddinden fazla sağlam duvar Ūlto’yu pek üzdü ve savaş ganimeti olan bu esirini azarladı çünkü çitin ne bir kapısı ne de altından geçilecek bir geçidi vardı. Toprağın üzerine tek bir çatlağı veya gediği bulunmaksızın oturmuş, yukarıda Ukko’nun bulutlarına kadar yükseliyordu.

Bu yüzden insanlar yüce Çam yükseltisine “Sâri’nin Çiti” derler.

“Böyle bir iş için,” dedi Ūlto, “sen uygun değilsin: Seni nereye vereceğimi de bilemiyorum ama madem başka çarem yok, çavdarlar oldu, harman dövülecek.” Böylece Sâri hiddetle harman dövmeye gitti, çavdarları un ufak etti, tozu toza kattı; öyle ki Wenwe rüzgârı bunları aldı, toz gibi savurarak Ūlto’nun gözüne kaçırdı. Bunun üzerine Ūlto çok hiddetlenince Sâri kaçtı. Anası da buna korktu, Wanōna ağladı ama ağabeyi ile ablası onları söylediklerinden dolayı azarladı; Sâri’nin Ūlto’yu kız-

dırmaması gerektiğini, şimdi bu öfkeden onların da paylarına düşeni alacağını ama bu arada Sâri'nin ormanda saklanacağını söylediler. O esnada Sâri'nin kalbi katılaşmıştı; Ūlto da onu uzaktaki bir diyara bir köle olarak satarak, oğlandan kurtulmaktan söz ediyordu.

O zaman anası yalvararak söyledi, bakalım ne söyledi: “Ah Sârihontō eğer yabancı yerlere gidersen, eğer ırak bir ülkeye köle olarak gidersen, eğer bilmedik insanlar arasında eriyip yok olursan ananı kim düşünür, kim çaresiz hatunu her gün yoklar?” Sâri ise bu uğursuz haleti ruhiyesinde umursamadan bir türkü çığırdı ve ayrıca bir ıslık tutturdu:

Bırakın, anam ot yığınının üstünde açlıktan gebersin
Bırakın inek ahırında boğulsun

O zaman ağabeyi ile ablası da bir ses olup dediler ki:

Sana her gün kim destek olacak kardeşim?
Gelecekte sana kim bakacak?

Buna oğlanın tek bir cevabı vardı:

Bırakın kardeşiniz ormanda helak olsun
Ya da bir çayırdaki bayılsın kalsın.

Ablası, kalbinin çok sert olduğunu söyleyerek azarladı onu; o da cevap verdi. “Sen kalles abla, Keime'nin kızı da olsan, umurunda değilsin: Ama Wanōna'dan ayrılmak üzecek beni.”

Böylece onları terk etti; oğlanın boyunu posunu, artan gücünü düşünen Ūlto yumuşayıp ona başka görevler vermekte karar kıldı. Sâri'nin nasıl en büyük dip tarama ağını atmaya gittiği ve küreklere asıldığında yüksek sesle, “Şimdi bütün gücümle mi asılayım, yoksa öylesine mi çekeyim?” diye sorduğu

anlatılır dilden dile. Dümenci: “Bütün gücünle asıl çünkü ne yaparsan yap bu tekneyi ikiye ayıramazsın,” demiş.

Bunun üzerine Kampa’nın oğlu Sâri bütün gücüyle asılmış küreklere; tahta kürek ıskarmozlarını yerinden koparmış, teknenin ardıc ve titrek kavak ağaçlarından iskeletini paramparça edip tekneyi kıymık kıymık ayırmış.

Görünce bunları Ülto söyledi, görelim ne söyledi, “Yok yok sen kürek çekmekten de anlamıyorsun, git de balıkları dip ağına sür: Sırıkla suları döversen, daha çok köpürtür bir işe yararsın belki.” Ama Sâri tam sıırığını havaya kaldırırken sordu yüksek sesle, “Adam gibi tüm gücüm kuvvetimle mi döveyim yoksa sıradan bir iş yapıyor gibi mi döveyim?” Balık ağlarındaki adam söyledi, görelim ne söyledi: “Yok, tüm gücünle döv. Bütün gücünü toplamadan, sıradan bir iş yapar gibi döversen, sen bu işe iş mi dersin?” Bunun üzerine Sâri bütün gücüyle dövdü, suyu çorbaya döndürdü, ağı dövüp paramparça etti, balıklara vura vura hepsini bulamaca çevirdi. Ülto’nun hiddetinin haddi hududu yoktu, söyledi, görelim ne söyledi: “Bu oğlan bir işe yaramaz: Ne iş buyurduysam garazından mahvetti: Bunu Büyük Ülke’de köle diye satacağım. Burada Demirci Âsemo onu alır, gücü çekici kullanmasına yardımcı olur.”

Sâri hiddetle ağladı, Wanōna ile kara tazı Mauri’den koparılmış olduğu için yüreği tutuştu. Derken ağabeyi söyledi, görelim ne söyledi: “Eğer yaban ellerde helak olup gittiğini duyarsam acıyacak olduğum sen olmazsın. Ben bana senden daha iyi bir oğlan kardeş bulurum ve görünüşü de senden daha cana yakın olur.” Çünkü Sâri’nin yüzü pek hoş değildi; yanık tenli, çirkindi ve endamı da soyuna hiç yakışmıyordu. Bunun üzerine Sâri söyledi, görelim ne söyledi:

Ben de senin için ağlayacak değilim

Senin helak olduğundan kuşkulanmaya başladığım zaman:

Kendime öğle bir ağabey bulacağım ki–

kolaycacık: Onda taştan bir kafa olacak, keçisöğüdünden bir ağız, gözleri keçiyemişi, saçları pörsümüş ekin anızı: Ayaklarını da söğüt dallarından yapacağım, tenini de çürümüş ağaçlardan oyacağım – öyle bile olsa daha bir ağabey, senden daha iyi biri olacaktır.”

Ablası sordu ona, ahmaklığına mı ağılıyorsun diye; o da yok, dedi çünkü ablasından bir an önce ayrılmaya can atıyordu. Ablası, kendi adına onu yollamalarına üzülmediğini, hatta batıklıklarda helak olduğu, dünyadan ayrıldığını söyleseler bile üzülmeceğini çünkü kendisine daha becerikli, dahası daha güzel bir kardeş bulacağını söyledi. Sâri de söyledi, görelim ne söyledi: “Ben de senin helak olduğunu duyduğumda üzülmeceğim. Kendime çamur ve otlardan, kafası taştan, gözleri keçiyemişinden, kulakları nilüferden, gövdesi akçaağaçtan bir abla yapabilirim ki senden iyi olur.”

Sonra annesi konuştu ona, sakinleştirircesine.

Ah benim tatlım, ah benim canım
Seni doğuran zarif kadın ben
Seni emziren altın saçlı ben
Senin yıkımına ağlayacağım
Eğer senin helak olduğunu
Ve bu dünyadan gittiğini duyarsam.
Sen bir ananın hislerini pek bilmezsin
Ya da bir ananın yüreğini
Hâlâ akıtacak yaş kalmışsa gözlerimde
Babanın yasından arda kalan
Senin ayrılışın için akıtacağım
Senin helak olmana akıtacağım
Gözyaşlarım yaz boyu akacak
Ve kışın bile sıcak sıcak
Etrafımdaki karları eritinceye kadar
Yer çıplak kalarak çözülecek

Ve toprak yeniden yeşillenecek
Ve gözyaşlarım yeşillikler arasından akacak.
Ah zarif oğlum, ah bebeğim
Kullervoinen Kullervoinen
Kampa'nın oğlu Sârihonto.

Fakat Sâri'nin kalbi öfkeyle kararmıştı ve söyledi, görelim ne söyledi: "Ağlamayacaksın ve eğer ağlarsan ağla: Ev sular altında kalıncaya kadar ağla, yolları su kaplayıncaya kadar ağla, ahırlar bataklığa dönene kadar ağla çünkü umurumda değil, buralardan çok uzaklarda olacağım." Ve de Ūlto, Kampa'nın oğlu Sâri'yi yanına alıp taşra çıktı; demirci Āsemo'nun yaşadığı Telea ülkesini aştı. Sâri ayrılırken Oanōra'yı [Wanōna] görmemişti, bu da ona çok koydu: Fakat Mauri onu uzaktan takip ediyordu. Geceleri uluması Sâri'yi biraz neşelendiriyordu; ayrıca bıçağı Sikki de yanındaydı.

Ve de demirci, Sâri'nin değersiz ve kaba saba bir oğlan olduğunu düşünerek Ūlto'ya iki yorgun çaydanlık, beş eski tırmık, altı da tırpan verdi. Ūlto da tatmin olmasa da bunlarla dönmek zorunda kaldı.

Sâri artık sadece esaretin acı içkisini içmekle kalmıyor ilaveten bir de yalnızlığın ve ıssızlığın zehirli ekmeğini yiyordu: Gitgide daha çirkinleşmiş, daha bir çarpık çurpuk, terbiyesiz, dokusu kötü, yamuk yumuk, denetimsiz, katı biri oldu. Genellikle Mauri ile birlikte yabanın ıssız yerlerinde dolaşırdı: Azılı kurtlarla ahbap olmaya, hatta ayı Uru ile bile sohbet etmeye başladı: Böyle dostlar pek aklına fayda ediyor, gönlünü yumuşatıyor sayılmazdı. Çok yıllar önce aklının derinliklerinde vermiş olduğu sözü ve Ūlto'ya olan hiddetini hiç unutmuyordu; gönlünde uzaktaki akrabaları için hiçbir ılımlı his yeşertmiyordu, Wanōna hariç.

Āsemo'nun bir karısı vardı, kuzey bataklıklarının Kraliçesi Koi[nin] kızı. Āsemo büyüsünü ve diğer başka bir sürü karan-

lık şeylerini kuzey bataklıklarındaki Puhōsa, hatta geniş nehirler ve kamışla çevrili su birikintileri kıyısındaki Sutsi'ye kadar götürdüğü o yerlerin Kraliçe Koi'nin kızı. Zarif bir kadındı ama sadece Āsemo'ya karşı tatlıydı. Kaba saba esirlere karşı hain ve katıydı, pek sevgi göstermezdi, Sāri de kadının sevgisini veya merhametini pek bir istemiyordu.

Āsemo yeni esirini henüz işe koşmamıştı çünkü yeterince adamı vardı. O yüzden aylar boyunca Sāri vahşi doğada dolandı durdu ta ki sonunda karısının ısrarıyla demirci, Sāri'yi karısının emrine amade uşağı yapıncaya kadar. O zaman Koi'nin kızı mutlu oldu çünkü evin içindeki işlerini hafifletmek için oğlanın gücünü kullanmayı ve daha önce ona karşı gösterdiği hürmetsizliği ve kabalığına karşı onu cezalandırmayı ve onunla alay etmeyi düşünüyordu.

Fakat sizlerin de tahmin edebileceği gibi Sāri kötü bir köle oldu; [Āsemo'nun] karısı gitgide Sāri'den daha da nefret etmeye başladı, ona karşı beslediği hiçbir kininden vazgeçemedi. Satılıp Sevgili Puhōsa'dan kopartılalı, mavi ormanlardan ve Wanōna'dan ayrılalı çok ama pek çok yaz gelip geçmiş ve öyle bir zaman gelmişti ki Āsemo'nun karısı oğlanın hantal varlığından kurtulmanın yollarını aramaya başlayarak derin düşüncelere daldı. Aklına onu, etraflarındaki açık arazilerde bulunan engin sürülerine baksın diye bir çoban gibi uzaklara yollamak geldi.

Bunun üzerine yemek pişirmeye koyuldu: İçinde büyüttüğü büyük bir kötülükle sığirtmaca yolluk hazırladı. Zalimce uğraşarak bir somun ile kocaman bir çörek yaptı. Yaptığı çöreğin altında yulaf, üstünde biraz buğday vardı ama arasına sert çakmak taşları koydu – bu arada da kendi kendine söyledi durdu, duyalım ne söyledi: “Kır bakalım dişlerini Sāri çakmak taşıyla: Parçala o her zaman sert konuşan dilini, büyüklerine hiç saygısı olmayan Kampa'nın oğlu.” Çünkü Sāri'nin tek bir lokmada bütün çöreği ağzına tıkacağını düşünüyordu çünkü

yemek yerken pek arsız olurdu, kendisine yoldaş olan kurtlardan pek farkı yoktu.

Sonra çöreğin üzerine tereyağı sürdükten, kabuğunun üzerine jambon serdikten sonra Sâri'yi çağırıp o gün sürüleri otlatmasını, akşam olmadan da dönmemesini söyledi. Çöreği de bahşiş gibi verdi ve sürü ormana girmeden yememesini tembih etti. Sonra Sâri'yi yolcu etti ve söyledi, bakalım arkasından ne söyledi:

Bırakın çalılar arasında etsin çobanlık
Süt veren inekler arasında çayırda:
Bunlar geniş boynuzlarıyla titrek kavaklara
Bunlar kıvrık boynuzlarıyla huş ağaçlarına gitsin
Böylece bu bitkilerle semirsin ki
Etleri tatlı ve güzel olsun.
Açık çayırlarda
Ormanın sınırları arasında
Titrek kavaklı korularda ve uzun uzun
Yetişen huş ağaçları arasında dolaşarak.
Şimdi gümüş rengi korularda böğürerek
Altın rengi huş ormanlarında dolansınlar.

O koskoca sürüleri ve çobanı uzaklaşırken kötü bir şeyler içine doğar gibi olmuştu. O zaman iyi bir tanrı olan ve Manatomi'de yaşayan Göklerin Tanrısı Ilu'ya dua etti. Duası bir şarkı gibiydi ve çok uzundu, bir kısmı şöyleydi:

Ineklerimi koru esirgeyen Ilu
Yoldaki tehlikelerden
Başlarına bir tehlike gelmesin
Kötü bir kaderleri de olmasın.
Eğer çobanım kötü bir çobansa
Söğütleri sığırtmaç yap

Akçağağlar sığırlarıma baksın
Ve dağların külü onları korusun
Kirazlar onları eve yollasın
Akşam sağılma vaktinde.
Eğer söğütler onları gütmezse
Ya da orman külleri korumazsa
Ve akçağağlar bakmazsa
Kirazlar da eve yollamazsa
O zaman sen daha iyi hizmetkârlar yolla
Ilwinti'nin kızlarını yolla
Ineklerimi tehlikeden korusunlar
Boynuzlu sığırlarımı kollasınlar diye
Çünkü senin kızların çoktur
Emrinde Manoine'de
Akça inekleri gütmekte hünerli
Ilwinti'nin mavi çayırlarında
Ukko onları sağmaya gelinceye kadar
Ve susamış Kême'ye içsin diye verince kadar.
Gelin ulu ve kadim kızlar
Göklerin kudretli kızları
Gelin Malôlo'nun evlatları
Ilukko'nun kudretli çağrısıyla
Ah [Uorlen?] en bilge olan
Sürümü kötülükten korur musun
Söğütlerin onları gözetemeyeceği yerde
Titreyen bataklıkların üzerinde
Yüzeyin durmadan değiştiği
Ve ağgözlü derinliklerin yuttuğu o yerde.
Ah sen en tatlı Sampia
Üfle baldan boynuzunu kaygısızca.
Akçağağacın onlara bakmayacağı yerde
Sen otlat tüm sığırlarımı
Tepecikleri çiçeklerle donatarak:

Bal şarabı boynuzunun ezgisiyle
Bu fundalığın sınırlarını hoş tut
Ve kıyıcığındaki ormanı büyüle ki
İneklerim yiyecek ve ot bulsunlar,
Ayrıca bol bol samanları olsun
Ve gümüş çimenlerin başları.
Ah Palikki'nin minik hanımı
Ve senin eşin Telenda
Üvez ağaçlarının onlara bakmadığı yerlerde
İneklerime gümüşten kuyular kaz
Otlaklarının her iki yanında da
Senin büyülu ayaklarınla
Boz pınarların serin serin kaynamasını sağla
Ve akarsuların hızla akmasını
Ve süratli nehirlerin coşmasını
Parlak otlukların kıyıları arasında
Ki sürü suları içebilsin
Ve sular tüm zenginlikleriyle biriksinler
Şişmekte olan memelerinde
Ve sütler dereciklerde aksın
Ve akça pakça derelerde köpürsün.
Fakat Kaltüse tutumlu hatun
Kötülüğün durdurucusu,
Yabani şeylerin onları korumadığı yerlerde
Şerrin tayfını onlardan uzaklaştı
Haylaz eller sağmasın onları
Ve sütleri dökölüp yerlere heba olmasın
Tek bir damla bile Pülu'ya akmasın
Ve Tanto içmesin
Ama Kame'de süt dalgası gelende
Sütten dereleri kabarsın
Kovaları dolsun taşsın
Ve bu eşin gönlü de hoş olsun.

Ah Terenye, Samyan'ın kızıoğlankızı
Ormanların küçük kız evladı
Yumuşak ve güzel giysilerine bürün
O hoş altın saçlarıyla
Ve kızıl deriden ayakkabıların ile
Kirazlar onları yönlendirmediklerinde
Onların sığırtmacı ve çobanı ol.
Güneş dinlenmek için kavuştuğunda
Ve Akşam'ın kuşu öttüğünde
Alacakaranlık yaklaştıkça
Boynuzlu yaratıklarına konuş
Gelin toynaklı sığırlar, diyerek onlara
Gelin evinize doğru, uzanın evinize doğru.
Ev hem huzurlu, hem hoştur
Dinlenmeniz için yapılan zemin tatlıdır
Yabarlarda dolanmak iyi olmaz
Sutse'nin bir sürü gölünün
Boş kıyılarında yükselen.
O yüzden gelin siz boynuzlu yaratıklar
Kadınların tutuşturduğu ateş yanacak
Ballanmış otların tarlalarında
Yemişlerle dolmuş yerlerde.

[Bundan sonraki dizeler, şiirin tonundaki değişimi vurgulamak için kaydırılmıştır. Kirby'nin nüshasında bu belirtilmemiştir fakat buna Runo'nun başındaki Görüş kısmında bunların “alışılmış duaları ve tılsımları” kapsadığına dikkat çekmiştir (Kirby Cilt 2, say. 78). Magoun bu dizelere “Sığırları Eve Döndürme Tılsımı, Dizeler 273-314” başlığını vermiştir (Magoun, say. 232).]

Derken Palikki'nin minik kızı
Ve arkadaşı Telenda
Huş ağacından bir kırbaç aldılar kırbaçlamak için

Ve ardıçtan gütme için inekleri
Samyan'ın sığırlarının kalesinden
Ve kasvetli gürgen yamaçlarından
Akşamın süt mevsiminde.

[Yukarıdaki gibi bu mısralar da şiirin tonundaki değişimi belirtmek ve daha önceki mısralardan ayırmak için kaydırılmıştır. Kirby'nin Görüşlerinde "otlaklardaki ayılara karşı koruma" tılsımına dikkat çekerken (say. 78) Magoun "Ayılara Karşı Uyarı Niteliğinde Tılsımlar" Mısralar 315-542 (say. 232) diye bir başlık eklemiştir.]

Ah sen Uru, ah sevgilim
Ormanda hüküm süren Balpatim
Gel birlikte ateşkes yapalım
Yazın şu güzel günlerinde
İyi yürekli Yaratın'ın yaz günlerinde
İlu'nun kakhkaha günlerinde
Sen otlaklarda uyuyan
Kulaklarını anızlara sokmuş
Ya da çalılarda saklanmış haldesin
Ki ne ineklerin çanlarını duyasin
Ne de çobanların sohbetlerini.
Bırak fundalıktaki çingirtılar,
Çınlamalar, böğürtüler
Seni kudurtmasın
Dişlerin özlemle bir şeyler kapmasın.
Daha ziyade bataklıklarda gezin
Ormanlarda dolan.
Bırak homurtun çöllerde kaybolsun
Ve açlığın mevsimi beklesin
Vızıldayarak gezen arıların altında,
Kême'nin altın topraklarındaki
Samyan'da ballar

Tepe yamaçlarında mayalanırken.
Gel bu anlaşmayı ebedileştirelim
Aramızda bitmeyen bir barış olsun
Yazları barış içinde yaşayalım
İyi Yürekli Yaratıcı'nın yaz günlerinde.

[Diğer ayrımlarda olduğu gibi bu girinti de tondaki değişimi belirtmek için kaydırılmıştır. Burada hanımın duasının bitimini veya sonundaki farklılığı belirtmektedir. Ne Kirby, ne de Maugoun bu misraları ayırır.]

Bütün bu dualar ve yakarışlarıma
Ah o halde gümüş kral Ukko
Kulak ver tatlı yalvarışıma.
Küru'nun köpeklerinin kayışlarını bağla
Ormanın vahşi varlıklarını zincirle
Ve Ilwe'de Güneş-yıldızını kavuştur
Ve bütün günleri altın rengine bula.

Efendim, Åsemo'nun karısı müthiş bir dua okuyucusuydu – aynı zamanda da kadınların en tamahkârıydı, malı pek kıymetliydi: Bunu da Ilukko'ya ve Ilukko'nun kızlarına, son derece zarif ve pırıl pırıl parlayan inekleri için yaptığı duasının uzunluğundan anlayabiliriz.

Ama artık Sâri biraz uzaklaşmış, inekleri sulu otlaklardan, bataklıklardan geçirip ormanın kıyısındaki zengin fundalığa çıkarırken yiyeceğini çantasına koydu. Bir yandan da kederleniyor ve kendi kendine mırıldanıyordu. Söyledi, bakalım ne söyledi: “Yazıklar olsun sana rezil genç; uğursuz, zorlu kara talihim: Yolumu nereye çevirsem aylaklıktan ve bataklıklarda yürüyüp duran öküzlerin kuyruklarının ve dümdüz kasvetli toprakların manzarasından başka beni bekleyen bir şey yok.” Derken güneş altında bir yamaca varınca oturup dinlendi ve öğle yemeğini çıkarınca

ağırlığına şaşıtı kaldı. Söyledi, bakalım ne söyledi, “Åsemo’nun karısı sen pek öyle bana bu kadar ağır yemek vermezdin ya.”

Sonra kendi hayatını ve bu cadaloz hanımın rahatını düşünmeye başladı, üzerine kalın tereyağlarının sürülmüş olduğu buğday ekmeği dilimlerini, en güzel fırınlardan çıkmış çörekleri ve susuzluğunu gidermek için içtiği sulardan fazlasını özlemişti. Kupkuru kabuk, diye düşündü, veriyor bana yiyeyim diye ya da en fazla yulafli çörek, bunlara da sapla saman ya da köknar ağaçlarının kabuklarını karıştırıyor ara sıra: Ve lahana, o da köpeği üstündeki yağları yedikten sonra artan kısmı. Sonra eski hür, yaban günlerini ve Wanone’yi [metinde yazıldığı şekliyle] ve kendi insanlarını hatırladı ve akşam akşam gevezelik eden bir kuş uyandırınca kadar uyudu kaldı. Sonra sürüyü dinlenmesi için göttü, bir tümseğe oturup çantasından çıkardı.

Yemeğini açtı, elinde evirdi çevirdi, “başka çöreklerde pek bir şey yokken bile güzel olur ama bunun içinde çirkinlik var: Üzeri buğday, altı yulaf,” dedi. Canı sıkkın olduğu ve pek öyle yemek yiyesi olmadığı için de çöreği kesmek için koca bıçağını çıkardı, ince kabuğuna daldırdı ve çakmak taşları üzerine öyle bir güçle sapladı ki bıçağın kenarı döndü ve ucu parladı: Kampa’nın mirası Sikki’nin sonu bu oldu. Sâri önce öfkeden bembeyaz kesildi, sonra gümüşlerden ve altınlardan daha çok değer verdiği mirası için ağladı. Söyledi, bakalım ne söyledi:

Ah Sikki, Ah yoldaşım
Ah Kalervo’nun demirisin sen
O kahramanın takip kullandığı
Hüznümde başka sevdiğim yoktu
Resimler kazıyan bıçağımdan başka.
Ve taşla sürtüp kırıldı
Kötü bir kadının marifetiyle.
Ah canım Sikki, Ah canım Sikki
Ah Kalervo’nun demirisin sen.

Ve şeytanca düşünceler kulağına fısıldadı, gönlüne vahşiliğin katılığı doldu, parmaklarıyla hiddetli bir komplo, Âsemo'nun zarif karısına karşı bir intikam ağı ördü: Çalılık içinden huş ve ardıç ağaçlarından birer dal alarak inekleri ve öküzleri batıklıklara, yolu izi olmayan sazlıklara sürdü. Ayrıca kurtları ve ayıları çağırdı, hayvanların yarısını av olarak alsınlar, ona da sadece sürünün en yaşlı ineği Urula'nın bacağından bir kemik bıraksınlar diye. Bu kemikten koca bir kaval yaptı ve acı acı, garip garip çalmaya başladı: Bu Sâri'nin kendi büyüydü, kimse nereden öğrendiğini bilmez: Böylelikle söyleyerek söyleyeceğini, kurtları ineklere, ayıları da sığırlara saldı; güneş tüm kızılığıyla batılılaşırken ve süt sağma zamanına yakın çam ağaçlarına doğru eğilirken kurtlar ile ayıları önden eve yolladı. Yerlerde ağlamaktan ve vahşi şeylerin büyüünden yorulmuş, toz içinde kalmıştı.

Böylece çiftliğe yaklaştığında, demircinin karısı etrafa bakmaya gelip de sütlerini sağmak için eğildiğinde kadını yakalayıp, dişleriyle paramparça etmelerini emretti hayvanlarına.

O da patika boyunca gidip inek kemiğinden yaptığı kavalla kırık dökük ve garip müziğini çalmaya başladı: Üç kere tepenin yamacında ve altı kere bahçe duvarında çaldı. Âsemo'nun karısı sığirtmacın bu inek kemiğinden kavalı nereden bulduğunu merak etti ama bu konuya pek kafasını takmadı, Sâri'ye kulakları yırtan şu gürültüsünü kesmesini buyurduktan sonra Âsemo'nun annesine söyledi, bakalım ne söyledi:

Ana bu inekler sağılmak ister.

Sen gidip hayvanlara bakıver

Bana öyle geliyor ki hamur yoğurmayı

Bitiremeyeceğim, gerektiği halde.

Fakat Sâri onunla alay etti, idareli eşin kendi yerine başka yaşlı bir kadını ineklerini sağmaya yollamayacağını söyleyerek. Bu-

nun üzerine Āsemo'nun karısı çabucak ahıra gitti ve ineklerini sağmaya koyulacaktı ki sürüsene bakarak şöyle söyledi: "Sürüye bakmalara doyamaz insan, ne kadar besili boynuzlu öküzler. Ineklerin memeleri ne kadar şiş."

Sonra süt sağmak için eğildi ama o da ne! Bir kurt atladi üzerine, bir ayı pençesiyle kavradı onu. Kadını tüm şiddetleriyle parçaladılar ve kemiklerini un ufak ettiler. Böylece yaptığı şakanın ve ettiği alayın bedelini ödemiş oldu; zalim eş ağlamaya başladı: Sâri ise ne sevinerek ne de acıyarak öylece durdu, kadın ona seslendi: "Huzur dolu bu avluya ayıları ve korkunç kurtları güdüp getirdiğin için sığırtmaçların en kötüsüsün sen." Bunun üzerine Sâri kadını ona yaptığı kötülükler, ona olan garezi ve biricik mirasını kırmış olması yüzünden azarladı.

Sonra Āsemo'nun karısı yaltaklanarak söyledi, bakalım ne söyledi: "Gel sen çoban çocuk, tatlı çoban, bu evin gözbebeği, şu amansız kararını değiştir, yalvarırım üzerime koyduğun bu tılsımı kaldır, üzerimden şu kurdun dişlerini, şu ayının pençelerini kaldır. Eğer öyle yaparsan daha iyi kıyafetler vereceğim, yakışıklı süsler, buğday ekmekleri, tereyağları, süzdüğün sütlerden en tatlı yudumlar: Bir yıl hiçbir iş yapmayacaksın, ikinci yıl da hafif işlere bakacaksın."

Bunun üzerine Sari söyledi, bakalım ne söyledi: "Eğer ölürsen çürüyeceksin; Amuntu'da senin için yeterince yer var."

Bunun üzerine Āsemo'nun karısı ölürken oğlanın ve babasının ismini kullanarak onu lanetledi ve Tanrıların en yücesi olan Ukko'ya kendisini duyması için yakardı.

Gamlara düş Kampa'nın dölü Sâri
Gamlara düş çarpık kaderli çocuk Nyelid
Bahtın kötü, adımların karanlık olsun
Hayatının yolunda.
Esaret yollarında yürüdün sen

Ve izsiz yolsuz sürgünlerde
Sonun daha da kötü olacak
İnsanların ağzında sonsuza dek söylenecek
Bir keder [ve] korku yazgısı olarak
Amuntu'daki ıstıraptan da kötü.
İnsanlar Loke'den, kuzeydeki
Kuytu diyarlardan buraya gelecek
Ve Same'den gelecek buraya
Yazın bulunduğu güneylerden
Ayrıca Kême'den de yolları düşecek
Ve Batıdaki Ummandan da
Ama senin yazgını ve dehşet içindeki sonunu
Duyunca ürperecekler.
Sana kederlenecekler [okunmuyor]

[Mısralar burada kesiliyor. Bir nokta olmadığı gibi devam edeceğine dair de bir belirti bulunmamaktadır.]

Fakat Sâri uzaklaştı ve kadın orada öldü – Koi'nin kızı, demirci Āsemo'nun eski yıllarda tam yedi yıl uzaktaki Lohiu'da kur yaptığı zarif karısı. Çılgınlıkları ocağı başındaki kocasına ulaştı, adam örsünden dönüp dinlemek için yola çıktı. Derken kalbi korkuyla hızlı hızlı çarpamaya başladı, avluya baktı, kavalın uzaktan acı acı ve garip gelen sesi yıldızların altındaki bataklıkların üzerinden kulağına ulaştı, başka bir şey duymadı ama kısa bir süre sonra gözlerine yerdeki o korkunç görüntü belirdi, ruhu geceden hem de yıldızsız geceden daha derin karardı. Fakat Sâri çoktan kemikten kavalıyla uzaklaşmıştı ve Mauri'nin büyüü üzerinde olduğu için kimse onu izleyemezdi.

Sâri o gece ve ertesi gün ormanın en sık yerlerinde amaçsızca dolandıktan sonra kendini Puhu'nun kütüklerle dolu bir yerinde buldu. Üstelik zifiri karanlık basmıştı ortalığa, kendini yere attı ve acı acı düşünmeye koyuldu:

Ne demeye yaratıldım ben?
Kim beni yaratıp mahkûm etti
Böyle güneş ve ay altında dolanmaya
Açık göklerin altında, ebediyen?
Diğerleri yolculuklarını evlerine yapabilir
Akşam vakti pırıldayarak duran
Ama benim yuvam ormanın içi.
Yaban konaklarda uyumam gerek
Ve acı yağmurlar yıkamalı beni
Benim ocak başım fundaların ortasında
Geniş odalarında rüzgârlar pathyor
Yağmur altında, iklimin kucığında.
Kutsalların kutsalı Jumala hiçbir zaman
Çağlar içinde bu çağda
Bu kadar çarpık kaderli bir çocuk
Sonsuza dek arkadaşsız olmaya mahkûm
Göklerin altında babasız olmaya
Ve bir anne tarafından umursanmadan
Senin Jumala, beni yarattığın gibi
Çılgık çılgığa gezen bir martı misali
Fırtınadaki bir deniz kuşu
Arayıp duran sisli kayaları ve kıyıları
Kırlangıçlar üzerine güneş parlarken
Ve serçeler aydınlığına sahipken
Ve havanın kuşları mutluyken
O hiç ama hiç mutlu olmayan.
Ben Sâri mutlu değilim.
Ah İlu, hayat kederli.

{Küçüktüm ve annemi babamı kaybettim
Gençtim (zayıftım) ve ~~annemi~~ kaybettim.
Azametli soyumun hepsi yok oldu
Azametli soyumun hepsi}

Derken Sâri'nin gönlüne bir düşünce düşürdü İlu: Oğlan başını kaldırarak söyledi, bakalım ne söyledi: "Ülto'yu öldüreceğim." Babasına yapılan yanlışın düşüncesi, yemini ve tüm hayatının gözyaşları doldu içine ve şöyle dedi, "Memnuniyetle öldüreceğim Ülto'yu." Yine de gönlü kendinden olanlara karşı da kırıgındı, Oanōra hariç. Untamo'nun konutlarından yayılan kırmızı ışığı, Untamo'nun kendi kasvetli konağının zemininde ölmüş yattığını acımasızca tasarladı: Ama Kullervo ne yandan gideceğini bilemiyordu çünkü orman her yanını çevirmişti; yine de, "bekle sen, bekle sen Untamoinen, soyumun kurutucusu; eğer seni bulursam o zaman evlerin cayır cayır yanacak, çiftliğin bomboş, kurumuş kalacak," diye diye devam etti yoluna.

Böyle düşünerek giderken yaşlı bir hatun, hatta Ormanın Mavi Elbiseli Hatunu önüne çıkararak ona sordu, bakalım ne sordu: "Nereye uğrun Ey Kalervo oğlu Kullervo böyle acele acele?"

O zaman Kullervo ona ormandan çıkmak, Untamo'nun evine gitmek, ateşle babasının öcünü almak ve annesinin gözyaşlarının bedelini ödetmek istediğini söyledi.

Bunun üzerine hatun söyledi, bakalım ne söyledi: "Varlığını bilmediğin ve ormanın içinden geçen bir yolda yürümek aslında kolay olacak sana. Nehrin yolunu izlemelisin, iki gün boyunca yürü, üçüncü günde Kuzey Batı'ya dönerken ormanlarla kaplı bir dağa denk geleceksin. Sakın ona doğru gitme yoksa başın derde girer. Dağın gölgesinde, sola doğru meylederek git, başka bir nehre denk geldiğinde ve onun da kıyısını takip ettiğinde güzel bir noktaya varacaksın, büyük bir açıklığa, engin bir yükseklikten üç şelale köpürerek akar buraya. O zaman yolu yarılacağını bileceksin. Yine de nehri, kaynağına doğru zorlaman lazım: Zemin sana karşı yükselecek, orman karacak. Bir gün daha yat burada, sonra kasvetli ıssız bir yere rast geleceksin ki çok geçmeden Untamo'nun mavi ormanlarını göreceksin uzakta yükselen: Belki bunları henüz unutmamışsındır."

Dedikten sonra Ormanın Hatunu ağaçların gövdeleri arasından süzüldü gitti. Kullervo nehri takip etti –yakınında pek geniş olmayan bir yol vardı– iki gün boyunca yürüdü ve bir üçüncü gün daha; sonra Kuzey Batı’ya döndü ve bakışları ormanlarla kaplı dağa düştü. Güneş dağın üzerine dökülmüştü, ağaçlar çiçek açmıştı. Arılar sanki vızılđaşıyorlardı orada ve kuşlar şakıyordu. Ormanın mavi gölgesinden bıkmış olan Kullervo düşünödü – maceram biraz bekleyebilir, çünkü sonunda Untamo elimden kaçamayacak: Gidip şu güneş ışınlarını bir içeyim. Orman yolundan güneşe çıktı. Geniş bir açıklığa gelinceye kadar yamaçtan tırmandı. Güneş huzmesinin aydınlattığı böğürtlen çalıları arasında devrilmiş bir kütüğe oturan, sarı saçları omuzlarına dökölmüş bir kız gördü. Ve Louhi’nin kızının laneti onu sardı; gözleri gördü ama gördüğünü görmedi: Untamo’yu öldürmeyi unuttu ve onu pek umursamayan kıza doğru yürüdü. Kız bir yandan çiçeklerden bir elbise örüyor, bir yandan şarkı söylüyordu kendi kendine, biraz yorgun, biraz hüznölü.

“Ah güzeller güzeli, Toprağın gururu,” dedi Kullervo, “benimle gel; ormanda benimle dolaş, eğer gerçekten de Tapio’nun kızı, insan olmayan bir hatun değilsen: Ama öyle bile olsa senin yoldaşım olmanı isterim.”

Kız ürkerek ondan sakındı: “Ölüm yürüsün senle gezgin, keder yanından eksik olmasın.”

Kullervo çok kızmıştı ama kız o kadar güzeldi ki söyledi, bakalım ne söyledi: “Ormanda tek başına olman doğru değil; sana yiyecekler getireceğim, uzaklara gidip senin için pusuya yatıp, altınlar, giysiler ve pahalı şeyler vereceğim sana.”

“Kötü ormanlarda kaybolmuş olsam ve Tapio beni yakalamış olsa bile,” dedi kız, “senin gibi biriyle gezmeye hiç niyetim yok zalim adam. Görünüşün kızlarla arkadaşlık etmeye pek uygun değil. Ama eğer dürüst biriysen bana yardım eder, Tapio’nun benden gizlediği aileme varmam için eve giden yolu bulmamda bana yardım edersin.”

Fakat Kullervo biçimsizliğini yüzüne vurduğu için kıza çok kızmıştı ve içindeki iyi niyeti bir kenara bırakarak bağır-
dı: “Lempo alsın akrabalarını. Onlara denk gelecek olursam en
kısa zamanda kılıçtan geçireceğim ama seni alacağım, bir daha
babanın evinde yaşayamayacaksın.”

Bunun üzerine korkan kız ormanın yabani yaratıkları gibi
ormanın kördüğümüne kaçtı; Kullervo da tüm hiddetiyle pe-
şinden: Ta ki kızı yakalayıp ormanın derinliklerinde ona sarı-
lıncaya kadar.

Yine de çok zarıftı kız ve Kullervo’nun içi ona karşı sevgi
doluydu; Ilmarinen’in [metinde yazıldığı şekliyle] karısının la-
neti her ikisinin de üzerindeydi, o yüzden kız oğlana çok fazla
karşı koymadı. Jumala’nın bir gün sabahı getirdiği zamana ka-
dar yabanda birlikte yaşadılar ki kız oğlanın kollarında dinle-
nirken merak ederek konuştu:

Şimdi anlat bakalım bana akrabalarını
Peydahlanmış olduğun o cesur soyu:
Evet, bana çok kudretli bir soy gibi geliyor
Senin soyun ve kudretli bir baban var gibi.

Kullervo söyledi bakalım ne söyledi:

[Bu mısralar konuşanın değiştiğini belli etmek için kaydırılmıştır.]

Yok soyum öyle büyük bir soy değil
Ne büyük ne de küçük:
Ortada bir yerlerdeyim;
Kalervo’nun mutsuz yavrusuyum
Çirkin ve hep akılsız bir oğlanım
Hiçbir işe yaramaz değersiz bir çocuk.
Yok ama sen anlat bana akrabalarını
Geldiğin o cesur soyu.

Belki de kudretli bir soy doğurmuştur seni
Kudretli bir babanın güzel çocuğu.

Kız hemen cevap verdi (Kullervo'nun yüzünü görmesine izin vermedi),

Yok soyum öyle büyük bir soy değil
Ne büyük ne de küçük:
Ortada bir yerlerdeyim
Hep akılsız avare bir kız
Hiçbir işe yaramaz değersiz bir çocuk.

Sonra kalktı ayağa kız ve Kullervo'ya kederle baktı elini uzatarak, saçları omuzlarına döküldü. Haykırdı:

Ormana yemiş toplamaya gitmiştim
Sevecen annemi geride bırakarak.
Ovalardan ve fundalıklardan dağlara doğru
Dolandım iki gün boyunca ve üçüncüsünde
Artık eve giden yolu bulamaz oluncaya kadar.
Çünkü yollar gittikçe derine
Daha da derinine dalıyor karanlığın
Üzüntülerin daha da derinlerine
Kedere ve dehşete.
Ah siz güneş ışınları, Ah siz mehtap ışıkları
Ah siz pervasız esintiler
Sizi hiç ama hiç görmeyeceğim
Sizi alnımda hiç hissetmeyeceğim.
Çünkü karanlığa ve korkuya gidiyorum
Aşağıya Tuoni'ye, Nehre.

Ve daha Kullervo ayağa fırlayıp da kızı tutamadan kız açıklıktan hızla koştu (çünkü Mavi Orman Hatunu'nun oğlana sö-

zünü ettiği ormandaki açık alanın yanında kır yuvasında kalıyorlardı) titrek bir ışın gibi aydınlanmakta olan havada. Kız üç şelaleye varıp da kendini çirkin derinliklere, o gümüşten sütun boyunca atıncaya kadar ışınlara çigle bezeli yeşil çimlere varmamıştı bile tam Kullervo ona yetiştiğinde. Kızın son çığlığını duymuş ve tıpkı bir yığın kaya gibi uçurumun kıyısına çöküp kalmıştı güneş yükselip, etraftaki çimler yeşilleninceye, kuşlar şakımaya, çiçekler açmaya başlayıncaya kadar. Sonra öğlen geçti, her şey çok mutlu gibiydi: Kullervo hepsine lanet etti çünkü kızı çok seviyordu.

Derken ışık azaldı, kızın son sözlerinden kaynaklanan kötü bir his Kullervo'nun içini kemirmeye başladı; kızın mırıltısı ve acı sonu büyüyle bağlanmış olan kalbindeki eski bir bilgiyi uyandırdı. Keder, tasa ve ağır bir korkudan patlayacak gibi hissetti kendini. Derken kızıl hiddet kapladı her yanını, lanet etti ve kılıcını kavrayarak körü körüne karanlığa daldı; ne düşmek ne yaralanmak umurundaydı, Hatun'un işaret etmiş olduğu gibi nehir yukarı gidiyordu. Yamaçlar ona karşı yükseldikçe nefes nefese kalıyordu, sonunda şafak vakti aceleyle çok korkunç

[Tam bu noktada anlatı kesintiye uğruyor, sayfanın gerisinde devam eden hikâyenin sonunun notlardan bir taslağı, aceleyle yazılmış, cümlelerdeki aksaklıklar acele yazılmış olmalarına yorulabilir. Aşağıda olduğu gibi aktarılmaktadır.]

Untola'ya gider ve körü körüne her yeri yerle bir eder, akşamları yok olan ve kesip biçen aylardan ve kurtlardan bir ordu toplar, ordu Musti'yi Kullervo'nun köyünün dışına takip eder. Her şey yok edilince kana bulanmış halde kendini Untamo'nun yatağına atar, kendisi yanmamış tek ev.

Annesinin hayaleti belirir, kestikleri içinde kendi ablası ve ağabeyinin de bulunduğunu söyler.

Dehşete düşmüştür ama üzülmez.

Sonra kendisinin de öldürülmüş olduğunu söyler. Oğlan ter içinde dehşetle uyanır, rüya gördüğünü düşünür ama öyle olmadığını fark edince perişan olarak yere yıkılır.

Bunun üzerine annesi devam eder.

(Yemiş toplamak için dolaşmaya çıkmış ~~olan çok güzel bir kızım vardı~~)

Ona, nasıl Tuoni nehrinin kıyısında kederli bakışlarını indirmiş gezen bir kızla karşılaştığını anlatır. Bu karşılaşmayı tarif eder ve bunun kendini öldüren kız olduğunu açıklayarak bitirir.

K[ullervo] kılıcının kabzasını ıstırapla ısırır ve annesi gözden kaybolurken çılgınca saldırır. Sonra arkasından ağıtlar yakar, gidip konağı ateşe verir, katledilmiş insanlarla dolu köyden ormanlara çıkar [*kenarda şöyle bir not vardır: “Musti’nin cesedine takılır”*] “Kivutar” diye bağırmaya başlar çünkü Ilmarinen’e satıldığından beri onu (kız kardeşini) görmemiştir. Ormandaki artık kasvetli ve ıssız olan açıklığı bulur ve tam kendini aynı şelaleden atacakken Kivutar ile aynı suda boğulmayı hak etmediğine karar verir, kılıcını çekerek, kendisini öldürüp öldürmeyeceğini sorar.

Kılıç, eğer Untamo’nun ölümünden zevk aldıysa daha aşağılık olan Kullervo’nunkinden nasıl zevk almayacağını söyler. Ayrıca annesi dahil masum birçok insanı da katletmiş olduğundan K. konusunda tereddüt edecek değildir.

Kendini öldürür ve aradığı ölümü bulur.

EL YAZMASI VARAK 6

İsim Listesi

[Burada bırakılan boşluklar elyazmasındakiyle aynıdır.]

[Sağ sayfa]

~~Tüva (w. Nyēli) ———— Ulto~~

Kampa (Nyēli)
ya da Kēma

Ūto ~~Kem~~
(toprağı Puhōsa)

Sāaki
ya da hontō

Wanōna

Kara köpek
Demirci
kıyaslayın

Mauri
Āsemo
Āse

Lumya
Teleā
Kēmēnūme

Bataklıklar
Kēme'nin doğduğu ülke
ya da Büyük Ülke

Ilū Iluko

Göklerin Tanrısı

(iyi Tanrı)

genellikle Ukko ile karıştırılıyor

:.ran

Amuntu

cehennem

Tanto	cehennem tanrısı
Pūh	.
Lempo	salgın hastalık ve ölüm
Qēle de denir ya da bir [avcı?] olarak Kuruwanyo	
Ölümün büyük, kara nehri	
	Kūru
Ilwe	Ilwinti Gök cennet (Manatomi)
Wanwe	silahlı tanrıça
Sutse	bataklıklar
Samyan	ormanın tanrısı
Koi	Löke Kraliçesi [okunaksız]

[Sol sayfa]

~~Ilwinti'nin yedi kızı~~

~~Eltelen~~

~~Melure~~

~~Ve Saltime~~

Tekkitai

Malōlo bir tanrı toprağın
yaratıcısı
Kaltūse
ya da

3. Karakter isimlerinin taslağı [Tolkien Elyazmaları B 64/6 varak 6 sağ taraf].

4. Devamsız notlar ve kaba olay örgüsü özeti [Tolkien Elyazmaları B64/6 varak 21 sağ taraf].

Olay Örgüsü Özeti Taslağı

21 numaralı kopuk bir sayfa devamsız alınmış notları barındırmaktadır. Her iki tarafında da süregelen anlatıya alternatif kaba olay örgüsü taslakları bulunmaktadır. Ilmarinen ve Louhi isimlerinin kullanımı bu yazıların asıl müsveddeden önceye ait olduğunu kanıtlamaktadır.

[Sağ taraf]

Kalervo, karısı, oğlu ve kızı

~~Babası Kalervo ile oğlan bebek Kullervo~~

Tartışma ve Untamo'nun baskını. Çiftlik evi yerle bir edilmiş – Kalervo katlediliyor ~~ve Kullervo acı içinde~~ & bütün adamları, karısı Untamo tarafından götürülüyor. Kadın acı ve üzüntüsü içinde Kullervo ile kız kardeşini doğuruyor ve onlara Kalervo'nun hikâyesini anlatıyor.

~~Untam~~ Kull. Büyüyüp muazzam bir güce sahip oluyor: Küçüklikten yemini –bir bıçak– (tutkulu dargın doğası) Untamo tarafından kötü davranılması

Tek arkadaşı kız kardeşi. K.'nin terbiyesizlikleri ve İmarinen'e köle olarak satılması. Mutlak sefaleti: Burada dağlarda kurtlarla konuşuyor. babasının bıçağı ile garip şekiller yontuyor.

Louhi'nin kızının çöreği: Kullervo'ya hiddeti ve oç alması: Büyüden kurtulmayı reddediyor ve Ilmarinen'in ölmekte olan karısı tarafından lanetleniyor. Ilmarinen'den kaçarak Untamo'yu yok etmeye gidiyor: Zaferinden dönerken bir kızla karşılaşılıyor ve kızı kendisiyle birlikte yaşamaya zorluyor: İsmi açıklıyor, kız çığlıklar atarak karanlıklara doğru kaçıyor ve kendini korkunç şelalelerden aşağı atıyor.

Kullervo kahrolarak şelalenin yanında duruyor

[Sol taraf]

36/140-270 ile

Köpek Musti

Kavgacı, Kalervo

İyi yürekli anne

kötü ağabey ve abla.

ona annesinin ağabeyi, ablası ve kız kardeşi ile nerede yaşadığını anlatan (yeri tarif eden) Ormanın Pohie-Hatun'una denk gelir.

Ve üzüntüsünü bir kenara atarak eve doğru yola çıkıyor.

~~Annesiyle karşılaşması: O annesine, annesi de ona Kullervo'nun esir olmasından sonraki maceralarını [?] başlarından geçeni anlatıyor.~~

Annesini ağlarken bulur, en küçük kızını aramıştır, üç yıldır ormanlarda dolaşan çok sevdiği kızını ve kızını Kullervo'ya tarif eder.

Kullervo kız kardeşine ne olduğunu anlar ve hiçbir şey umursamadan şelalenin olduğu yere gider ve canına kıyar.

Ya da Ilmarinen'den kaçarken kızla ormanda karşılaşabilir, üzüntüsünü bastırmak* için gidip Untamo'yu katledip annesini esaretten kurtarınca ablasını anlar, üstü başı Untamo'nun kanıyla kıpkırmızı geri döner ve Şelale'den atlayarak canına kıyar.

~~Unt~~ Kuli'nin konuşmasını koy R. 36/40 ch annesi ondan iyi bir

* Satır kenarına "kız kardeşinin ölümüyle uyanan şüphelerini yatıştırmak için" yazılmıştır.

çocuk olarak Untamo'ya karşı daha terbiyeli olmasını isteyince Kuli buluşur karşılaşır [?].

(Anne ile Ağabey gitmesine memnun olur. Sadece abla üzgün)

Ya da şöyle yap Ilma'dan kaçtıktan sonra kendi halkını bulur – sonra eski dostları kurtlar ve aylardan büyülü bir ordu kurarak Untama'yı yok eder: Untamo onu ~~hanteler~~ büyüler, o da gözleri kör olarak ormanda dolanmaya başlar. Bir köye gelerek eski celladı ve karısını öldürüp zorla kızlarını kendisine eş olarak alır.

Kendisine soyunu soran kıza anlatır
kız onun köklerini ve hem annesini, hem babasını
öldürdüğünü ve kız kardeşine zorla sahip olduğunu ortaya çıkarır

Honto'nun Ağıtı 34/240

ref. 36/140 - 270

(100) Σu_i

Wormholes near Ralston Road
Wormholes near Ralston Road
Wormholes near Ralston Road

After we enter the Blue Lodge, the Forest also
ride thru Klamath and leave a building (Guns Smelter?)
with his father and daughter.
And he traps his animal and rides to West Bend
the mother and his mother: his mother and
the mother his mother and his mother
He finds his mother and his mother
mother and his mother and his mother
with his mother and his mother
Klamath and his mother and his mother
and his mother and his mother
where he lives himself.

(4) he was raised in the mountains of the west and
 about fifteen years ago he came to the city of
 Saragosa on the Iberian Peninsula where he
 remained for some time. He was a very
 rich and powerful man. He had a large
 and the family of the city.

Just as I was about to leave R. 16/40 d. - with R. 16/40
R. 16/40 d. - with R. 16/40 d. - with R. 16/40 d. -
R. 16/40 d. - with R. 16/40 d. - with R. 16/40 d. -

Or make it his app. photo from time he first in people
- he always wears a collar on neck and a tie
friends to whom he goes. Unknown ~~about~~ him
and knows. Would know to go to a village
and look it being he cannot read and he says
and today he says by force he says.
When other men he says he says
he says he says and says he says
he says and says and says he says

Lament of Harte 32/240

Notlar ve Açıklamalar

- 26 Honto Taltewenlen'in Hikâyesi. İlk yaprağın sol üst köşesine yazılmış olan alternatif bir başlık ya da ikinci bir başlık: *Honto*, Tolkien'in Kullervo için kullandığı birkaç yan-isimden biri (bkz. Aşağısı); *Talte* Kalervo için kullandığı bir yan isim (bkz. Aşağısı); *-wenlen*, *-poika* benzeri bir baba-sanlı bir sonek, belli ki Tolkien'in Fin modelini baz alarak icat etmiş olduğu bir şey. O yüzden Taltewenlen "Talte'nin (Kalervo'nun) Oğlu" anlamına gelmektedir.

(*Kalervonpoika*). *Poika* Fince baba sanlı bir sonektir, böylece ismin tamamı "Kalervo'nun Oğlu" anlamına gelmektedir.

büyü henüz gençken. El yazmasında iptal edilmiş olan bu ifade burada yeniden köşeli parantez içinde muhafaza edilmiştir çünkü (sihir de denilen) büyü bütün hikâye boyunca "zalim bir büyücü, erk sahibi bir adam" olarak tasvir edilmiş olan Untamo, (kendisi de büyü hünere vakıf olan) köpek Musti ve hayvanların biçimlerini değiştirebilen Kullervo tarafından uygulanmıştır. *Kalevala*'da büyüye sayısız göndermeler yapılmaktadır, muhtemelen bunlar ilkel şamanizm kalıntıları ve genellikle söylenen şarkılarla icra edilen şamanik uygulamalardır. *Kalevala*'daki "üç büyük" kahramandan biri olan Väinämöinen bir şaman olarak yorumlanmıştır. Lakabı "ebedi okuyucu"dur; rakip bir büyücüyü bir müsabaka sırasında sadece okudu-

ğu şarkılarla bir bataklığa döñüřtürmüřtür. Tolkien'in hikâyesinde hem Untamo, hem de Kullervo parmaklarıyla büyü "örer". Kullervo aynı zamanda müziği de kullanır – hem şarkı söyler hem de inek kemiğinden büyülü kavalını çalar.

Sutse. Tolkien'in metinde geçen daha eski "Suomi" (Finlandiya'nın Fince ismi) kelimesinin yerine icat ettiği bir isim. Hepsi de açılış paragrafının sol kenarına yazılmış olan, eskilerinin yerine kullandığı diğer isimler arasında daha önceki Karelja yerine "Telea", eski Rusya yerine "Büyük Ülke/Kemenüme, eski Kalervo yerine (bkz. yukarısı) "Talte" bulunmaktadır. Metin içinde ve kenarlarda bulunan isimlerin yanındaki yıldız imi metne ait düzeltmeleri koordine etmektedir. "Talte" hariç, eskilerinin yerine kullanılan isimler standart hale gelmiş ve metnin kalanında da iyi kötü devamlılıkları sağlanmıştır. Bu değişiklikler Tolkien'in gelişmekte olan, *Kalevala*'nın adlar dizinine sadık kalmaktansa kendi icat ettiği isimleri kullanmaya olan eğiliminin en belirgin kanıtlarıdır.

Kemenüme (Büyük Ülke). Metinde Rusya yerine kullanılmıştır. Kuzey Finlandiya'daki bir nehir ve nehir üzerindeki bir şehir olan *Kemi*'ye dayanıyor olabilir. Fakat bkz. önsözdeki "Sutse" dipnotu.

Telea. Daha önceki Karelja yerine kullanılmış. Karelja, Rusya-Finlandiya sınırının her iki yanında da bulunan geniş bir alandır. Aynı zamanda Lönnrot tarafından derlenmiş olan öykü biçimindeki *runoların* (şarkıların) çoğunun da derlenmiş olduğu bölgedir.

Kalervo. Kullervo'nun babası. Muhtemelen ismi Kaleva'nın bir varyantıdır. Kaleva (ismin -de hali gibi

kullanılan -la son ekiyle “yeri veya yurdu” anlamı kazandırılarak Kaleva Yurdu veya Kahramanlar Yurdu anlamını kazanmış olan) *Kalevala*’da varlığını sürdürebilmiş olan Finlandiya kültürünün bir kahramanı ve atalarından biridir. Bu bağlamda onun soyundan gelen Kalervo demektir. Tolkien aynı zamanda Kalervo’ya *Talte, Taltelouhi, Kampa* ve *Kalervoinen* de demektedir. Son isim Fince küçültme eki *-inen* ile oluşturulmuştur. Fincede bir isim, küçültme imine göre birkaç değişik formda kullanılabilir. Aşağıdaki Untamoinen gibi.

Untamo. Kalervo’nun oğlan kardeşi, Kullervo’nun amcası. Büyü gücüne sahiptir; aynı zamanda bir sadist ve muhtemel bir katildir. Ona *Untamoinen, Unti, Ülto, Ulko, Ulkho* da denmektedir.

bir oğul ve bir kız vermekle kalmadı, yine yüklendi yakında dünyaya getireceği bir yük. Kullervo’nun ağabeyi ve ablası *Kalevala*’da karşımıza çıkar ama hikâyeye Kullervo demircinin evinden ayrıldıktan sonra girer. Bu durum, Untamo’nun, hamile olan ve Kullervo’yu esaret altında dünyaya getiren Kalervo’nun karısı dışındaki herkesi yok etmiş olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. *Kalevala*’yı derlemiş olan Elias Lönnrot, Kullervo’nun ensest ilişkisini ve ölümünü hikâyeye dahil edebilmek için belli ki farklı iki hikâyeyi birleştirmiştir. Tolkien ağabey ile ablayı hikâyenin başında ortaya çıkararak bu kopmayı düzeltmiştir.

- 27 **kara tazısı Musti.** Tolkien ilk başta köpeğe Musti adını vermişti. Musti, *musta* yani “siyah”tan gelen Fince, çok kullanılan bir köpek isimidir. Taslağın yarısından sonra bu ismi Mauri’ye çevirmiştir –muhtemelen bu da “Siyah olan” ya da “Kara” (inekler için kullanılan bir ke-

lime) Fince *Muuri-Muurikki* kelimelerinden gelmektedir– sonra tekrar Musti’ye dönmüştür. Ben her ikisini de alıkoydum, Mauri ilk ortaya çıktığında Musti’yi köşeli parantezle ekleyerek.

zalim ve beş para etmez kırıllar. *Carl*:¹ rençper, köylü, yontulmamış, kırılı. Anglo Saksoncadaki *ceorl* ile kıyaslayınız. Tolkien’in metni Anglo Sakson arkaizmini Fince ve görünüşte Fince olan isimlerle harmanlamaktadır.

- 28 **halkı ile topraklarına kötü davrandı.** Alışlagelmiş olarak “rica etmek” veya “yalvarmak” anlamına sahip olan “entreat”² kelimesi metin içinde şaşırtıcı derecede uygunsuz düşmektedir. Ama bu bir hata değildir çünkü Tolkien bunu bilerek *Oxford English Dictionary*’de belirtilmiş olduğu gibi arkaik anlamında kullanmıştır, yani “davranmak” ya da “ilgilenmek” anlamında. OED 1430 yılından bir örnek de vermektedir: “So betyn (beaten), so woundyd, Entretyd so fuly [fouly].”

Untola’nın kasvetli konaklarında. Yer bildiren sonек olan *-la* buranın Unto’nun (Untamo’nun) evi olduğunu belirtmektedir.

Kalervo’nun bebeklerine. *Kalevala*’da, Kullervo daha sonra, demirciden kaçtıktan sonra bir kız kardeşi olduğunu öğrenir. Mevcut metinde doğan bebeklerin ikiz olması Tolkien’in bir icadıdır, orijinal metinde yoktur.

Kullervo. Tolkien bu ismi “gazap” diye tercüme eder. Bu *Kalevala*’da doğrulanmamış bir anlamdır, kökün tartışmalı olduğu söylenmektedir. Kalervo’dan türemiş bir aileye ait bir isim gibidir. Tolkien kahramanını “bahtsız

¹ Bu kelimeyi “kırılı” olarak çevirdim. –çn

² Bu kelimeyi “kötü davranmak” olarak çevirdim. –çn

Kullervo” diye tanımlamaktadır; onu “kendi efsanelerimi yazma girişiminin tohumu” diye tanımlar (*Letters*, say. 345). Kullervo Tolkien’in, Tûrin (tamamen Kullervo model alınarak yaratılmıştır), Beren ve Frodo’yu da içeren yurtsuz, yigit, öksüz ve sürgün kahramanlarının oluşturduğu zincirinin ilkidir. Tolkien, Kullervo’ya çeşit çeşit ikinci isim ya da lakap vermiştir: *Kuli* (Kullervo’un bariz bir kısaltması), *Sake*, *Sākehonto*, *Honto*, *Sāri*, *Sārihontā*. Bu tarz çoklu adlandırma *Kalevala*’nın tipik bir özelliğidir. Örneğin *Kalevala*’da kahraman Lemminkainen’in Ahti (“Dalgaların Kralı”), Ahti-Saarelainen (“Ada-Ahti” ya da “Adanın Adamı”), Kukomieli (“Uzaklarda gezen [Yakışıklı] adam”), Kaukolainen (“Uzaktaki Çiftliğin Adamı”) diye takma isimleri vardır.

Wanōna ya da “Nalân”. Wanōna’yı Tûrin Turambar’ın hayatta kalan kız kardeşi Nienor/Níniel ile kıyaslayın, isimleri sırasıyla “yaslı” ve “gözyaşlı kız” anlamına gelmektedir. *Kalevala*’da kız kardeşin bir ismi olmadığı için Wanōna, Tolkien’in kendi düzenlemesidir. El yazmasında ilk görüldüğü yerlerin birinde kıza Welinöre denmiş fakat bu hemen iptal edilerek yerine Wanōna kullanılmıştır; “W”nin de üzeri çizilmiş ve üzerine “U” yazılmıştır (Yaprak 3). İsim bir kez Wanilie olarak ortaya çıkar (Yaprak 4). Hemen sonra el yazısında Wanōna, Wanōra’ya dönüşür (Yaprak 7), “W”nin üzerine “O” yazılmış böylece isim Oanōra olmuştur. Oanōra (Wanōna yerine) yine 11. Yaprakta, “Yine de gönlü kendinden olanlara karşı da kırgındı, Oanōra hariç,” cümlesiyle önümüze çıkar. Kız kardeş metnin ilerleyen bölümlerinde ismiyle anılmaz.

8 çünkü... beşikleri üveyleri tarafından marazla sallan-

miş. (for ill cradle rocking)¹ Bu ifadede kullanılan “for” kelimesi “çünkü” olarak anlaşılmalıdır. Bir bebeğe fiziksel olarak kötü davranılmasının çocukta psikolojik sonuçlar doğurabileceği görüşü eskiye dayanır. “Ağaç yaşıken eğilir” deyişini düşünün.

- 29 **büyünün hüküm sürdüğü zamanlardan sadece bir nesil sonra yaşıyorlardı.** Tolkien’in açılış cümlesinde *büyü* kelimesini kullanışıyla kıyaslayın: “büyü henüz gençken”. Kullervo kadim şaman uygulamalarıyla temas halindedir.

daha diz boyuna gelmeden üstelik. Mitlerde karşımıza çıkan kahramanlar, abartılı bir hızla büyürler. Yunan Herkül ve İrlandalı Cú Chulainn ile kıyaslayın. “Hayret verici” olarak tasvir edilen Wanōne de hızlandırılmış bir tempoda büyür. Bu bağlamda ikizler, Leto’nun Zeus’tan olma ikizleri klasik Apollo ve Artemis’e bir şeyler borçlu sayılabilir. Apollo ile Artemis hikâyelerinin bazılarında ergenliğe bir günde ulaşmaktadırlar.

Tuoni’nin tazısı. Mitolojilerde karşımıza çıkan tazılar genellikle ya bekçi olarak ya da rehber olarak yeraltıyla ilintili olurlar. *Kalevala*’da Tuoni Ölüm’dür (ölümü temsil etmektedir), aynı zamanda Ölüm Tanrısı adını da alır. Diyanı Tuonela’dır, yeraltı. Tuonela ismi, ismin -de hali/ yer soneki -la ile türetilmiştir.

- 30 **bataklık Tuoni.** Belki de Suomi yerine yanlışlıkla yazılmıştır. Yukarıda “Sutse” için yazılanlara bakınız.

- 31 {ve... Kullervo’ya... üç kıl verdi...} Bu satır el yaz-

¹ Burada “for ill cradle rockin” ifadesi irdelenmekte, ifadenin başındaki “for” kelimesi üzerinde durulmaktadır. Cümle bir bütün olarak çevrildiği için yazarın burada verdiği bilgiyi zaten kullanarak çevriyi ona göre yapmıştım. Yukarıda yazılanlar bu bağlamda değerlendirilmelidir. -çn

masında tamamen iptal edilmiş fakat mevcut metinde Musti'nin büyülu kılları daha sonra Kullervo'nun hayatını kurtardığı için alıkonulmuştur.

[yüz] kulaç. Köşeli parantez içindeki kelime elyazmasında pek okunaklı değildir fakat Kirby'nin çevirisinde “yüz” kullanılmıştır.

- 32 **bıçak Sikki.** *Kalevala*'da bıçağa isim verilmemiştir. “Uyarlamadan icada” adlı makalesinde John Garth, Tolkien'in Etimolojisinden söz etmektedir. Burada bir SIK- kökünden söz eder – kökün Qenya ve Sindarin türevleri, “hançer, bıçak” anlamındaki *sikil* ve *sigil*'dir (*Tolkien Studies*, cilt XI 2014, say. 40, *The Lost Road*, 385).
- 33 Gerçekten de bir adam oldum artık. Bu, Tolkien'in, *Kullervo'nun Hikâyesi*'nde kullandığı anlatı biçimlerinden biri olarak tarif ettiği (*Letters*, say. 7) ve düzyazı bölümleri arasına sıkıştırılmış ilk “şiir parçaları”dır; ayrıca not sayfalarının arasında taslaklar da bulunmakta. Şiir, Tolkien'in *Kalevala*'yı ilk kez okumuş olduğu Kirby'nin tercümesinden tanıdığı meşhur “*Kalevala* ölçüsü”yle yazılmıştır. Bu Fince sekiz heceli, dört vurgulu mısraların İngilizcedeki ifadesidir ve İngilizce konuşanlar için en az Longfellow'un *Hiawatha*'sı kadar tanındıktır. Şiirin farklı varyasyonları 22. yaprağın sağ tarafında ve sol tarafta da yukarıdan aşağıya doğru yazılı olarak bulunmaktadır.
- 34 **Lempo.** 6. Varakta “salgın hastalık ve kasvet” olarak izah edilmiştir. Bu isim, *Kalevala*'daki çapkın kahraman Lemminkäinen'in babası Lempi ismi ile akılları karıştıracak kadar yakınlık göstermektedir. Fince *lempi* “erotik aşk” demektir.
- 36 **Keime'nin kızı.** Belirsiz. Muhtemelen metinde Keme-

nüme denilen Rusya'ya bir gönderme; ya da bundan farklı olarak 6. Varakta "Kême'nin doğum yeri" olarak not düşülmüş Teleâ/Karelja'ya bir atıf olabilir.

- 37 **demirci Āsemo.** Āsemo isminin, bu karakterin *Kalevala*'daki ismi olan "gökyüzü, hava" anlamındaki *ilma*'dan türetilmiş Ilmarinen yerine Tolkien tarafından türetilmiş olduğu bellidir. Āsemo adı Fince "silah, alet" anlamında-ki *ase*'den *-mo* sonekiyle türetilmiş olabilir (sonuç olarak bir demircidir) *-mo* eki isimleri özel isme çevirmektedir. *Kalevala*'da demirci Ilmarinen'in çok daha fazla rolü vardır, gökyüzünün kapağına ve büyülü Sampo'ya çekiçle döverek biçim verir; bunlar onun bir çeşit yaratıcı-tanrı olduğunu gösteren özelliklerdir ama belki de bu onu Tolkien'in hikâyesindeki önemsiz rolü için biraz fazla tesirli yapacaktı. Kullervo gibi mitolojik kahramanlar genellikle demircilere evlatlık verilir; örneğin İrlandalı Setanta demirci Culann'a evlatlık verilmiş, ondan sonra bilinen ismi olan Cú Chulainn 'Culann'ın Tazısı" ismini de almıştı. Norveçlilerin kahramanı Sigurd'un rehberi demirci Regin'di. Demircinin kır evi Puhōsa'nın yerini coğrafi olarak konumlandırmak pek kolay değildir. Muhtelif zamanlarda Puhōsa'nın Büyük Ülke'de olduğu söylenmiş fakat aynı zamanda Karelja ile bir sayılan Telea'da olduğu da belirtilmiştir. Açılış paragraflarında, Büyük Ülke'nin Rusya olduğu söylenmiştir.

yanık tenli, çirkin. Kahramanın kızgın ve küskün iç dünyasını, esmer ve çirkin dış görünüşüyle dışa vurmak Tolkien'in bir icadıdır. *Kalevala*'da Kullervo yakışıklı ve sarışın olarak tasvir edilir. 23. Varığın sağında satır kenarında "Kullervo çirkin" notu bulunmakta, onun da altında, yine satır kenarında "Mauri siyah" yazmaktadır.

39 **thralldom.**¹ Esaret, esirlik, esir olma hali. Anglo Sakson-
ca *thræl*, Eski Norveççe *thræll* “uşak” kelimesinden.

kuzey bataklıklarının Kraliçesi Koi ['nin] kızı. *Kalevala*'da “Kuzeyli kız, Kuzeyli hanım” anlamında *Pohjan neiti* adını almış olan Demirci'nin karısının Tolkien'in hikâyesinde bir ismi yoktur, sadece Koi'nin kızı diye tanımlanmıştır. Fince *koi* özel isim değil “şafak, tan vakti” anlamında bir kelimedir, yani bu kullanım Tolkien'in icadıdır. Koi hikâyede karşımıza çıkmasa da Tolkien onu isim listesinde “Löke Kraliçesi” olarak tarif eder (bkz. Aşağısı). Tolkien'in bu karakteri *Kalevala*'daki ana karakterlerden biri olan Louhi ile eş değer tuttuğu bellidir. Kuzey Diyarı'nın Pohjola Hatunu Louhi bir sihirbaz ve Kuzey kızının entrikacı annesidir. *Louhi* ismi, dişil *-tar* eki çıkartılarak *Loviatar*'dan kısaltılmıştır. *Kalevala*'da *Loviatar*'a Ölüm'ün kızı, Ölüm Diyarı'nın yarı kör kızı denir. Tolkien'in isim listelerinin biri “*Louhiatar*”ı demircinin karısının adı olarak tanımlar (bkz. Aşağıda “*Kivutar*” maddesi).

40 **Puhōsa.** Untamo'nun kır evi. Buraya Puhu da denir, belki bir küçültme sözcüğü olarak.

mavi ormanlar/Mavi Orman. Fince *sininen salo*'nun kelime anlamı “mavi kırlar”dır fakat genellikle ormanlık alanlarda ve özellikle de alçak alanlarda yükselen pus nedeniyle “puslu mavi kırlar” ya da “mavi ormanların pususu” olarak çevrilir. Tolkien renk ile doğal olguyu gizem ve büyü ile bağdaştırmış – mavi Puhōsa, Untamo'nun ikametinin etrafındaki mavi ormanlar, Kullervo'nun doğlaştığı Mavi Orman.

¹ Bunu Türkçeye mecburen esaret olarak çevirdim. –çn

- 41 **Göklerin Tanrısı Ilu.** Aynı zamanda Iluku da denir, hatta bazen Ukko ile karıştırılır. 6. Varakta Tolkien'in isim listesinde (bkz. Aşağısı) Ilu Göklerin Tanrısı olarak tanımlanır. Aşağıdaki Malölö'nün tam zıttıdır. Ilu'nun aynı zamanda Tolkien'in mitolojisi "Silmarillion"daki ana tanrının Elfçe adı olan Ilúvatar'ın başlangıcı olduğunu bilmekte yarar vardır.

Manatomi. Gök, Cennet; aynı zamanda Ilwe, Ilwinti de denir.

İneklerimi koru. Tolkien'in "şiir parçaları"nın en uzun olan sürülerin korunması için yapılan bu tılsım, *Kalevala*'nın "Kullervo" bölümünde bulunan 32. Runo'daki demircinin karısının aynı uzunluktaki efsununu taklit etmektedir. Tolkien bu efsuna "muhteşem inek şarkısı" adını vermiştir (denemelere ve Notlar'a bakınız). Bunun hem *Kalevala* hem de kendi hikâyesinde önemli bir element olduğunu düşündüğü bellidir. Her iki pasaj da geleneksel ekonomide hayvancılığın öneminin kanıtıdır; aynı şekilde yine her iki pasaj (gerçi burada Tolkien şiirsellik adına hayal gücüne biraz fazla başvurmuştur) birçok orman ve doğa ruhlarını adlandırmaları açısından Finlerin pagan dünya görüşü hakkında güzel bir tablo oluşturmaktadır.

- 42 **Ilwinti'nin kızları.** Hava ruhları, belki de esintiler olduğu belli olan Ilwinti, *ilma*, yani "Gökyüzü, hava" kelimesinden türetilmiştir. *Kalevala*'daki ana tanrıçanın adı Ilmatar, yani "Hava Hatun" (Magoun) ya da "Havanın Kızı"dır (Kirby); kelime anlamı *ilma* ("hava") artı dişil ek *-tardan* oluşan "hava kız"dır.

Manoine. Metinden, "Ilwinti'nin Kızları", "Ilwinti'nin mavi çayırıları" ve "beyaz inekler"den (bulutlar) anla-

şıldığı kadarıyla Manoine muhtemelen gökyüzü ya da cennet olarak Manatomi'nin eşdeğeridir (bkz. Yukarıda Manatomi).

Ukko. Finlerin kadim şimşek tanrısı. Kelime anlamı “yaşlı adam”dır; küçültme eki alarak oluşan *ukkonen* ise şimşek için kullanılan bir terimdir. Bkz. Yukarıdaki “llu”.

Malölö'nün çocukları. 6. Varakta Malölö “tanrı, dünyanın yaratıcısı” olarak tanımlanır. Daha önceki mısralarda kızlarına “ulu ve kadim kızlar” ve “Cennetin kudretli kızları” denmiştir. Kadim kadın ilaheler ya da ruhlar olsalar gerek.

- 43 **Palikki'nin minik hanımı Telenda, Kaltüse, Pulu.** İsimlerin Tolkien'in icadı olduğu belli.

Kame. Belki Keme'nin bir varyantıdır.

- 44 **Terenye, Samyan'ın kızoglankızı.** 6. Varakta Samyan “orman tanrısı” olarak listelenmiştir; bu da onu kızı ‘rüzgârın ruhu’ da dedikleri Tellervo olan Tapio ile eşdeğer kılıyor (ya da onun yerine koyuyor). O yüzden Terenye ya bir orman ruhu ya bir orman perisi ya da llwinti'nin kızları gibi bir şeydir.

Kadınların tutuşturduğu ateş yanacak. Fin çiftliklerinde akşamları ateşler bol duman çıkaracak şekilde yakılırdı, duman da sürüleri rahatsız eden sivrisinekleri uzak tutmak için kullanılırdı.

- 45 **Balpati.** Ayı veya kurt gibi Kuzey Avrupa'da yaşayan bazı hayvanlar o kadar güçlü sayılırdı ki onların isimlerini anmak bile hayvanların belirmesi için bir davet olarak algılanır ve bunun da insan hayatı için tehlikeli olduğu öngörülürdü. O yüzden ayılar için sık sık “balpati”, “bruin”

(kahverengi), “kış uykucusu” ya da “orman elması” gibi böyle dolambaçlı yollardan verilen isimler, lakaplar ya da tarifler kullanılırdı. Bütün bu unvanlar *Kalevala*’daki aylara uygulanmıştır. “Ayı”nın tam karşılığı *karhu*’dur. Tolkien 1929 yılında “Noel Baba’dan mektup”unda bu kelimeyi kullanmış, Kuzey Kutup Ayı’sı “gerçek ismi”nin “Karhu” olduğunu beyan etmiştir. Tolkien’in şiirinde demircinin karısı ayıya “Uru” (ayı) der ama aynı zamanda onu sevgi yüklü bir lakapla pohpohlar.

46 **Kūru.** 6. Varakta muhtemelen Kūru’nun bir varyantı olarak Kuruwanyo’ya “ölümün büyük kara nehri” denmiş. Fince *kuolema* “ölüm” demektir; Tolkien ismi buna dayanarak türetmiş olabilir.

48 **sığirtmaç (neatherd).**¹ Sığır çobanları için kullanılan eski bir kelime. *Neat* kelimesi eski ve modası geçmiştir fakat özellikle büyükbaş hayvanların oluşturduğu sürüyü, küçükbaş hayvanlardan oluşan sürüden ayırmak için kullanılır.

49 **Amuntu.** 6. Varakta Cehennem olarak tanımlanır.

Nyelid. 6. Varaktaki isim listesinde Nyēli, Kampa’nın isimlerinden biri olarak verilir, zaten bu isim Kalervo’nun ikinci adıdır. *Nyelid* “klanından” anlamına geliyor olabilir. Bkz. *The Lost Road*’un “Etimoloji” bölümü; burada NYEL şöyle yorumlanmıştır – “çınla, şakı, tatlı bir ses ver. Q *nyello* şarkıcı; *nyelle* çingirak/çan; T *Fallinel* (*Fallinelli*) = Teleri [PHAL]. N *nell* çingirak/çan; *nella* çingirak sesi; *nelladel* çingirakların/çanların çınlaması, vurması. Q *Solonyeldi* = Teleri (bak SOL); Telerin’de *Soloneldi* formunda.

¹ Çobandan farklı olarak bu kelime için “sığirtmaç” kelimesini kullanmıştım. –çn

- 50 İnsanlar Loke'den...buraya gelecek. Lohiu'ya eşdeğer bir yerin ismi olduğu anlaşılıyor. Eski Norveç'te oyunbaz tanrı olan Loki'yle benzerliği özellikle yapılmış olabilir. Loki ile Louhi arasında etimolojik bir bağ olduğu önerilmiş fakat kanıtlanamamıştır.

But shall shudder when they hear them (Ama... Duyunca ürperecekler). Bu ve bundan sonraki iki mısra sentaktik olarak gariptir ve düzeltilmesi gerekmektedir.¹

uzaktaki Lohiu. Etimolojik olarak "Louhi" ve "Louhiatar"a benzemektedir fakat burada bir şahsı değil yeri ifade ettiğine şüphe yok. Bkz. Aşağıdaki "Löke" maddesi.

- 51 Kutsalların kutsalı Jumala. Kalevala'da Jumala kutsal bir varlıktır, genellikle "Tanrı", "Yücelerdeki Tanrı" ya da "Yaratan" olarak çevrilir. Belki başlangıçta pagan bir figürken sonra Hristiyanlığa uydurulmuştur.

Küçüktüm ve ~~annemi~~ babamı kaybettim / Gençtim (zayıftım) ve annemi kaybettim. Metinden çıkarılmış olan bu mısralar neredeyse Kirby'nin Kalevala çevirisinden yapılmış doğrudan alıntılar gibidir: "Küçüktüm ve babamı kaybettim, zayıftım ve annemi kaybettim." Buraya Tolkien'in "Çok büyük, hatta en trajik hikâye" dediği şeyin göstergesi olabileceğini düşünerek ekledim.

¹ Bundan sonraki bölümü çevirmenin bir anlamı ve imkânı olmadığını düşünüyorum. Çünkü açıklamalar tamamen İngilizce mısralar ve sentaksı üzerinedir. O yüzden merak edenler için metni aynen aktarıyorum: *The fact that they are also metrically irregular begs for poetic as well as grammatical smoothing. The Word I have transcribed as "hear" (and it certainly looks like it) yet has the "h" ascender firmly crossed like a "t". Logically, "hear them" should be followed by "of": "hear them of thy fate", but "of" is not there. "To" is jotted in the margin to the left of, and (confusingly) between, the last two lines. It is capitalized, as if beginning a sentence, but it Works better after "Woe", and the final Word (or words) is/are illegible. A workable emendation would be "But shall shudder when they hear them/ [of] thy fate and end [it is written "and"] of terror./Woe to thou who..." -çn*

Tolkien'in kendi hayatıyla olan paralellik –babası dört yaşındayken, annesi de on iki yaşındayken ölmüştü– çok açıktır.

- 52 **Ormanın Mavi Elbiseli Hatunu/Ormanın Kadını/Mavi Orman Kadını.** İlk isim Kirby'nin çevirisine sadıktır, Tolkien bu lakapta değişiklikler yapmıştır. Maguon'un çevirisi "çalılığın yeşil elbiseli kızı"dır, Friburg'un ki ise "ormanın mavi elbiseli anası." Geleneksel olarak *Mielikki* adı verilen ormanın hanımı Tapio'nun eşi ya da karısı ve belli başlı orman ilahlarından biridir. *Kalevala*'nın dünyası ormanın yarı tanrıları gibi ihtiyaç anında beliren tabiat ruhlarıyla doludur. Bu tanrının, Kullervo onun sözünden çıkıp da dağdan sakınmayınca kız kardeşiyle karşılaştığı için özellikle uğursuz bir rolü vardır.
- 53 **Louhi'nin kızı.** Demircinin karısı yani "Koi"nin kızı yazılacakken yanlışlıkla yazılmış olduğu kesindir.
- Tapio'nun kızı.** Orman Tanrısı.
- 54 **Ilmarinen'in karısı.** Åsemo yerine yanlışlıkla yazılmıştır. Ilmarinen *Kalevala*'daki demircidir. İlk başlarda Tolkien bu ismi alıkoymuş sonra bunu Åsemo'ya döndürmüştür (bkz. Yukarısı).
- 57 **"Kivutar".** Belli ki Tolkien, Kullervo'nun kız kardeşine *Kivutar* (muhtemelen bir takma isim olarak) ismini verecekti. 22. Sol Varağın üst kısmında kısa bir isim listesi bulunmaktadır.

Kalervo	>	Paiväta
Kiputyttö		acıların hanımı – karısı;
Kivutar		acıların kızı – kızı.
Louhiatar		demircinin karısının adı
Saari		Kalervoinen kahraman

Hem Kiputyltö hem de Kivutar Fince *kipu* “acı” kelimesinden türetilmiştir. *Kalevala* çevirisinde Friburg, Kiputyltö’ye “Acıların Hanımı” demiştir; Maguon ise “Acıların Kızı” der ve *Kivutar*’ı ise “Acının Ruhu” olarak çevirir, bu da “Acıların Kızın” a karşılıktır. Kirby isimleri çevirmeden bırakmıştır.

Denemelere Önsöz

Hikâyenin tersine Tolkien'in *Kalevala* üzerine yazmış olduğu denemeler iki ayrı formda çıkar karşımıza; biri el yazısıyla, paragrafların yeniden sıralandırılmaları için numaralandırılmış olduğu kaba bir taslaktır, diğeri ise daktilo edilmiş daha okunaklı bir kopya. Her ikisi de Bodleian Kütüphanesi'nde, MS Tolkien (Tolkien Elyazmaları) B 61, varaklar 126-60'ta arşivlenmiştir. Kurşun kalem üzerine mürekkep kalemle yazılmış ve ağır bir biçimde düzeltilmiş olan el yazması, hepsi birbirini izlemese de yirmi dört sayfaya ilaveten, her iki tarafına da bölük pörçük notların alınmış olduğu daha küçük bir varaktan (bu kitaba dahil edilmemiştir) oluşmaktadır. Üzerinde mürekkep kalemiyle daha seyrek düzeltmelerin bulunduğu daktilo edilmiş metin, kenarında boşluk bulanan çizgili kâğıda yazılmıştır. Metin tek boşluklu satırlarla yazılmış on dokuz sayfadan oluşur ve on dokuzuncu sayfanın en sonunda, cümle ortasında biter.

El yazılı sayfanın (Levha 6) üzerindeki başlıkta “‘Kalevala’ ya da Kahramanlar Yurdu Üzerine” yazılmıştır. Aynı zamanda “(C.C. Coll. [Corpus Chirsti College] Oxford “Sundial” Kısım 1914)” ve “Exeter Coll. Yazı Kulübü. Şubat 1915” kayıtları da düşünülmüştür, bu tarihler Tolkien'in bu konuşmaları yaptığı tarihler olarak bilinmektedir. Kasım 1914 sunumu, Edith'e ekimde yazdığı mektuptan sadece bir ay sonra ve şubatta olanı bir üç ay gibi sınırlı bir zamandan sonra olduğuna göre hikâye ile aynı döneme aittir.

Yeniden gözden geçirilip daktilo edilmiş ve bir kapak sayfası bulunmayan, sadece “Kalevala” başlığı taşıyan taslak için

bir tarih vermek pek mümkün değildir. Metinde bulunan “geçmiş savaş”la ilgili bir gönderme bu metni Birinci Dünya Savaşı’nın 11 Kasım 1918 yılındaki ateşkesinden sonraki bir tarihe yerleştirmektedir; “Cemiyet”i (muhtemelen 1919-20 yılında kurulmuş olan Milletler Cemiyeti) zikretmesi ise 1919 yılını başlangıç noktası saymamızı sağlamıştır. Tolkien’in ilk şiir el yazmaları ve daktilo edilmiş yazılarının mukayesesine dayanarak yazının tarihi için Douglas A. Anderson 1919-21 aralığını tahmin ederken (şahsi iletişim), Christina Scull ve Wayne Hammond biraz daha geç bir tarihi, tamamen tahminlere dayanan ?1921-?1924 tarihlerini önermektedir (*Chronology*, say. 115). Anderson’ın tarihi yazıları Tolkien’in hâlâ Oxford’da yaşadığı bir zamana (1918 yılının Kasım’ından 1920 yılının baharına kadar *New English Dictionary*’nin yazarlar kadrosunda çalışıyordu) yerleştirmektedir; öte yandan Scull-Hammond’ın üç yıllık zaman çerçevesi bu dönemi Tolkien’in Leeds Üniversitesi’nde İngiliz dilinde okutman olduğu zamanlara oturtmaktadır. Her iki durumda da düzeltilmiş nüshanın bir konuşma olarak sunulup sunulmadığına dair elimizde bir kanıt bulunmamaktadır.

Kullervo’nun Hikâyesi’nde olduğu gibi, her iki denemeyi de daha rahat okunabilmesi için biraz düzelttim. Köşeli parantezler eksik olan kelimeleri veya kelimelerin eksik bölümlerini tamamlamak için fakat sadece çok gerekli yerlerde kullanılmıştır. Yanlış başlangıçlar, üzeri çizilmiş kelimeler ve cümleler çıkarılmıştır. Yine, hikâyede olduğu gibi metni bölmek (ve okurun dikkatini dağıtmamak) için notları numaralandırdım; her iki denemeyi de Notlar ve Açıklamalar bölümü izlemekte, burada terimleri ve kullanımlarını açıklayarak bazı referanslar bildirdim.

On
"The Kalevala."

"
Land of Heroes
—

(C.C. Cole Ufford "Sundial" Nov. 1914)
Fretan Cult. Engr. Club. Feb. 1915

6. J.R.R. Tolkien tarafından yazılmış "'Kalevala' Üzerine" adlı denemenin el yazmasının başlık sayfası
[MS Tolkien B 61 varak 126 sağ].

“Kalevala” ya da Kahramanlar Yurdu Üzerine¹

[Elyazması taslak]

Korkarım bu bildiri aslında bu topluluk için yazılmamıştı; bu gece bildiri sunması planlanan okutmanın ani yokluğu nedeniyle elimden geldiğince sizi eğlendirmek, daha çok bir boşluğu doldurmak için yaptığımdan umarım beni mazur görürsünüz.

Sizlerin, sunumun ikinci el niteliğinin yanında mahiyetini de affedeceğini umuyorum: Aslında pek bildiri denebilecek bir mahiyeti yok sayılır – daha çok, bir yerde, sevilen bir kitabın yavaşça sırtını sıvazlayan tutarsız bir monolog denilebilir. Bu odada bulunanlar sanki daha önce bu şiirleri hiç okumamış gibi konuşmaya başlayacak olursam, bunun nedeni gerçekten benden önce okumamış olmalarıdır; ayrıca bu davranışımı onları çok sevmeme vermelisiniz. Bu şiirlerden çok hoşlanıyorum: Bunlar genel okurların ve hatta daha meraklı yollarda tecrübeli olanların dahi bildiklerinin çok dışında bir edebiyata aittir: Bu şiirler hiç Avrupalı değildir ama sadece Avrupa’dan gelebilirler.

Bu balad derlemesini (özellikle de tüm çevirilerinden son derece farklı olan orijinalini) okumuş olan kimseler sanırım bu

¹ Tolkien’e ait elle yazılmış bu taslaktaki cümlelerin yapısı, metnin genel olarak anlatımı okura tutuk görünecektir. Bunun nedeni, elyazması olan bu metnin aslında basılmak için hazırlanmış olmayıp, Tolkien’in kendisine yazmış olduğu bir metin olmasındandır. İkinci taslak daktiloya çekilmiş olduğu için ondaki cümleler daha tutarlı, daha okunaklı ve çok daha akıcıdır. –çn

konuda benimle hemfikir olacaklardır. İnsanların birçoğu, ilk kitaplarını okumaya başladıkları çağdan itibaren birçok farklı kaynaktan gelen mitolojik hikâyeler, efsaneler ve kahramanlık öykülerinin genel kalıbına ve türüne alışır: Farklı kanallardan bize ulaşan Yunan kaynaklarından, Kelt halklarından, İrlandalılarından ve İngilizlerden; Tötonik kaynaklardan (bunları kendime göre artan cazibesini göz önüne alarak sıraya koydum); ve parlak görkemleriyle bir araya geldikleri Stead'in *Books for the Bairns*'inden: o kadim irfan madeninden. Bunların belli bir üslupları veya tatları olur; aralarındakiengin uçurumlara rağmen o konuşanların, nihayetinde ırkları arasındaki farklılık ne olursa olsun Hint-Avrupa lisanlarını konuşanların hayal güçlerinde birbiriyle akraba bir şeylerin olduğunu size hissettiren bir şey vardır.

Bu damlalar müphem ve yabancı Doğu'dan da gelmektedir tabii ki (hatta yukarıdaki sevgili pembe ciltlerde de belirtilmiştir) fakat yabancılık hissi, o da eğer hissediliyorsa, temel öyküden ziyade daha çok edebi biçimlerin son hallerindendir. Sonra, belki de Kalevala'yı (ya da kabaca çevirecek olursak: söylemesi çok daha kolay oluyor) Kahramanlar Yurdu'nu keşfettiğinizde kendinizi hemen yepyeni bir dünyada bulur, inanılmaz, yeni bir heyecanın zevkine varırsınız. Kendinizi yeni Kıta'daki Kolomb veya güzel Vinland'daki Thorfinn gibi hissedersiniz. Yeni diyara ilk adımınızı attığınızda, dilerseniz, hemen gelmiş olduğunuz diyarla onu kıyaslamaya başlarsınız. Dağlar, nehirler, çimenler vs. muhtemelen her ikisinde de ortak özelliklerdir. Bazı bitkiler ve hayvanlar, özellikle de vahşi ve hiddetli insan nesli size tanıdık gelebilir; ama muhtemelen ya aklınızı karıştıracak ya da sizi mest edecek olan şey genellikle neredeyse tanımlanması tamamen imkânsız olan yenilik ve tuhaflık hissi olacaktır. Ağaçlar ufukta farklı olarak gruplaşacaklar, kuşlar tanımadığınız ezgiler söyleyecektir; buranın sakinleri vahşi ve ilk başlarda anlaşılmaz bir dil konuşacaklardır. Gerçi en kötü

ihtimalle bu diyar ve bu diyardaki törelerin size aşına gelmeye başlayacağını; yerlilerle konuşabilecek bir hale geleceğinizi; bu yabancı insanlar, riyakâr olmayan bu rezil kahramanlar ve hüzün verecek kadar duygusuz sevgililerin ırkıyla ve bu yeni tanrılarla bir süre yaşamaktan mutlu olacağınızı ve sonunda bir daha yurdunuza, tabii eğer sonunda dönmek isteyecekseniz, uzun bir süre hiç dönmek istemeyeceğinizi umuyorum.

Kalevala'yı ilk okuduğumda böyle hissetmiştim – yani, Avrupa'nın Hint-Avrupa lisanlarını konuşan halkları ile kendi tuhaf köşelerinde, unutulmuş dillere ve eski günlerin anılarına tutunmuş daha minik bu diyarın insanları arasındaki uçurumu aşıp geçmiştim. Kendine has zorluklarının üstesinden hiçbir şekilde gelememiş bir çevirinin hantallığından biçimsiz yığınlar halinde baş veren yenilikler beni endişelendirmişti; hem rahatsız etmiş ama yine de cezbetmişti – fakat insan her okuduğunda kendini daha da yerinde yurdunda hissediyor, daha çok eğleniyordu. Bütün güçlerimi H. Mods'un zapt etmiş olması gerekirken bir gayret orijinal lisanın kalelerine çılgınca bir saldırıda bulunmuş ve ilk başta ağır kayıplarla geri püskürtülmüştüm: Fakat çevirilerin neden hiçbir şekilde güzel olmadıklarını görmek neredeyse çok kolay; çünkü metot ve ifadeler konusunda İngilizceden ölçülmesi mümkün olmayan bir uçurumla ayrılmış bir dil ile uğraşıyoruz.

Gerçi daha önce düşünmemiş olduğum ama mümkün olan üçüncü bir yol daha vardı: İsterseniz sadece her şeye muhalif olup, bildiğiniz diyara giden ilk gemiyi de yakalayabilirdim. Bu durumda, gitmeden önce, ki bir an önce gitmekte fayda var; Kalevala'nın kahramanlarının alışlagelmiş haysiyet kavramının görülmemiş bir eksikliğiyle davrandıklarını ve haksız muamelelere ve gözyaşlarına pek yatkın olduklarını düşünüyorsanız onların, kahramana hiç acımayıp onu aşkından eritip bitiren leydisinin zalimliğine ağlamak için kendini yataklara atan ve merhametli danışmanı zavallı leydinin onun muhab-

betinden bihaber olduğuna dikkatini çektiğinde bu fikri ilk defa duymuş gibi hayret eden ortaçağ aşıklarından daha az haysiyetli ve daha az uyuşabileceğiniz kahramanlar olmadığını söylemenin adil olacağını düşünüyorum. Kalevala'nın âşıkları daha cüretkârdır ve terslenmeyi göze alırlar. Utandığı için kendisi yerine kur yapacak bir Pandarus'a ihtiyacı olan bir Troilus yoktur: Daha ziyade burada, arka planda sıkı bir pazarlık yapanlar ve en sağlam kuruntuları bile yerle yeksan edecek şekilde kızlarına alaycı nasihatler verenler kayınavlililerdir.

Sürekli “Kahramanlar Yurdu”nun “Fin Halk Destanı” olduğunu duyuyoruz: Sanki bir ulusun, ulusal bir tiyatro, ulusal bir banka ve hükümetinin yanı sıra ulusal bir destana da sahip olması gerekiyormuş gibi. Finlandiya'da böyle bir şey yok. K[alevala]'nın olmadığı kesin. Kalevala olsa olsa büyük bir destan malzemesidir: fakat, zannımca bu en önemli noktadır, eğer eser tek bir gün bile destansı bir şekilde ele alınırsa neredeyse verdiği zevkin hepsini kaybeder. Sadece ana hikâyeler, çıplak olaylar kalabilir; onları giydiren bütün o yeraltı dünyası, o zengin bolluk ve gürlük soyulup çıkarılabilir. “K[ahramanlar] D[iyarı]” aslında, destan yazarlarının ortaya çıkmasıyla, duygu seviyesinin nispi alçaklığı nedeniyle geri kalan her yerde kaçınılmaz olarak kenara atılarak, daha sonra da (son derece büyük bir sıklıkla) küçük görülerek kullanılmaz hale gelmiş ve tamamen unutulmuş olan o enfes sürükleyici malzemenin bir araya getirilmiş halidir.

Kalevala, (örneğin) Homeros'ta bir güzel budanmış olan o garip ilkel insan hikâyesinin mitinin veya güneş, ay, dünyanın menşei ve insan biçimleriyle yapılan o çılgın jonklörlüğün bütünleriyle, işte sadece tüm bunlarla mukayese edilebilir, yoksa epik temasının görkemiyle değil. Ya da yine, sagaların genellikle son derece belirgin havaları arasından orada burada baş veren yabancı masallar, ölçüsüz hayaletler, büyücülükler, insan hayal gücünün ve inancının yan yollarına benzetilebilir “K D”;

yoksa daha büyük sagalarda anlatılan mağrur haysiyetlere ve cesurluklara, soyluluğa değil.

Fakat tuhaf ve garip, denetimsiz ve kaba olan şey sadece ilginç olmakla kalmıyor: Aynı zamanda değerli de. Yüce Olan’a ulaşmak için her zaman her şeyi aklamak gerekli değil. Soylu katedrallerinizde çirkin ve korkunç heykelcikleriniz olabilir fakat Avrupa genellikle Yunan Tapınaklarını inşa etmeye çalışmaktan çok fazla şey yitirdi.

O halde şu an elimizde, ormanın zeminini kaplayan, büyümekte olan bir sürü ilkel yeşillikle dolu mitolojik baladlardan bir koleksiyon var. Genel olarak da Avrupa edebiyatı bu yeşilliği yüzyıllardır biçip duruyor, azaltıyor; bunu değişik halklar içinde değişik ve peşin bir bütünlük ile yapıyor. Böyle bir koleksiyon kuşkusuz ki, bir süre burada bolluk içinde yaşayacak olan antropologların yağmasına uğrayacaktır. Biliyorum ki yorumcular çevirileri üzerine bir sürü not alıyor, “Bu hikâyeyi Andaman Adaları’nda anlatılan hikâyeye kıyasla,” veya “Filanca inancı Hausa Masalları’nda anlatılanla kıyasla,” falan diyor: Ama bunlardan sakınelım. Bunlar sadece Finler ile Andaman Adası yerlilerinin neredeyse birbirleriyle bağlantılı hayvanlar olduğunu ispatlar (ki bunu zaten biliyorduk). O yüzden gelin daha ziyade, hiç beklenmedik bir anda kaybettik diye korkup durduğumuz halka ait o hayallerin ambarına denk geldik diye sevinelim; belli bir orantı anlayışını henüz kazanmamış hikâyelerin, abartının bile doğru dürüst sınırlarının olmadığı, aykırılık algısı ya da başka bir deyişle bizim algımıza uygun algısı bulunmayan (aykırılıktan zevk alındığından şüphe ettiğimiz yerler hariç) hikâyelerin dolu olduğu o ambara. Geçmiş son üç Bin Yılın tüm başarılarından ayrılıp bir tatile çıkıyoruz: Bir süreliğine Helenlikle alakamızı vahşice keseceğiz ve barbar olacağız, tıpkı gelecekteki yaşamının okul önlüğü yakaları ve ilahilerden uzakta, yarı yarıya Cehennemde bir tatil olduğunu ümit eden bir oğlan çocuğu gibi.

Bu baladlarda örnekleme yoluyla gerçekleştirilen o şaşalı abartılar bize Mabinogion'daki hikâye anlatım metodunu hatırlatıyor ama aslında bu ikisinin durumları çok farklı. K[alevala]'de inandırıcılık kaygısı yoktur, imkânsız gizlemek için kurnazlıklar da; sadece nasıl bir milyon ağaç devirmiş, yirmi polisi kesmiş demenin çocukça bir zevki vardır: Sizi ikna etmeye çalışmaz, o sadece ilkel bir kahramanlık hikâyesidir. Tabii ki Mab[inogion]'daki güzel bir hikâyeden ve güçlü bir hayal gücü değiş tokuşundan aynı zevki yakalayabiliriz fakat o resimde daha fazla teknik vardır: Renkleri mükemmel bir şekilde tasarlanmış, figürleri gruplandırılmıştır. K D'de durum öyle değildir. Mısranın birinde adamın biri devasa bir elk öldürür, bir sonraki mısradaki bu dişi bir ayı olur. Böyle şeylerin üzerinde durmak gereksizdir: Fakat bu tam da Kalevala'nın atmosferinin ne olduğu hakkındaki düşüncelerimi belirtmem için bir vesile olabilir: Siz de bunu kendi bilgilerinizden ya da size sabrınız tükeninceye veya siz Kalevala'nın son sözlerinin yerindeliğini hissedinceye kadar okumak istediğim parçalardan düzeltebilirsiniz.

“Şelaleler dökülürken bile/nihayetsiz akan sulara boyun eğmez./ Nasıl ki usta bir şarkıcı/bütün bildiklerini harcarıncaya kadar söylemez.”

Benim hissettiğim şu – bunların hiçbir ed[ebi] gelenek geçmişi yok. M[abinogion]'nin böyle bir geçmişi var: Sonunda hikâyedeki aktörlerin tasvirlerinin üzerinde belirlediği, son derece mükemmel bir şekilde uyumlu kılınmış ve kurnazca farklılaştırılmış renklerin alanını oluşturan önemli ölçüde bir gelişim hissi; fakat aynı zamanda bunlar etraftaki mükemmel renk uyumuyla da bütünleşerek anlaşılabilirlik olmasa da şaşırtıcılık içerisinde yitip gidiyorlar. Benzer ulusal kahramanlık edebiyatlarının çoğunda böyle bir şeyler vardır. Ben, Kalevala'da bunun olmadığını hissediyorum. Renklerin, olayların, hayret verici şeylerin ve kahramanların tasvirlerinin hepsi, temiz,

boş bir tuval üzerine bir elin ani hareketleriyle sıçratılmışlar gibi: Hatta en kadim şeylerin menşei hakkındaki efsaneler bile sanki okurun hayal gücünden sıcak sıcak, taptaze tam o anda yeni çıkmış. Kalevala’da tramvaylar, tüfekler veya uçaklar gibi ultra modern elemanlar yok: Doğru, kahramanların silahları, “antik” yaylar, mızraklar ve kılıçlar denilen silahlar ama aynı zamanda hikâyede bir “şimdilik” var, insanı oldukça şaşırtan oldukça açık, romantik olmayan bir o anlık ve halihazırdalık var; bu şaşkınlığı özellikle de bunca zamandır bir yandan da dünyanın çamur ördeğinin yumurtasından yapıldığını veya güneş ile ayın bir dağ içine hapsedildiğini okuduğunuzu fark ettiğinizde duyuyorsunuz.

II

Kalevala’nın kaynağı hakkında ne bilindiğine gelince: Väinämöinen ortaya çıkıp da büyük arpa Kantele’yi turnabalığı kemiğinden yaptığından beri, Finleri bildiğimiz kadarıyla, her zaman için baladları sevmişlerdi; bu baladlar da birbirini izleyen günlerde babadan oğula, oğuldan toruna bitmeyen bir hazla geçerek bu güne kadar söylenegelmiştir, tıpkı baladların şu anda dahi inleyerek söyledikleri gibi: “Şarkılar geçip gitmiş asırların şarkıları/kadim irfanın gizlenmiş sözleri/, bütün çocukların söylemediği bu şarkılar/insanların anlayışlarının çok ötesinde/bahtsız insanların bu çağında/nesil artık tükenmek üzereyken.” İsveç ve daha sonra Rusya’nın Gölgesi yüzyıllar boyunca Finlandiya’nın üzerinde olmuştu. Petrograd Finlandiya’dadır. Fakat esas kayda değer ve hoş olan şey, “geçip gitmiş asırların şarkıları”nın hiç kurcalanmamış olmasıdır.

İsveç sonunda 12. yüz[yılda] Finlandiya’yı feth[etmiştir] (bizim devrimizin başlangıcından çok daha gerilere uzanan, Holstein’daki atalarımızın da içinde rol aldıkları bazı ilişkilerle birlikte uzun süren savaşlardan sonra). Ondan sonra Hristi-

yanlık Finler arasında yavaş yavaş başlamıştı – başka bir deyişle Finlandiyalılar Orta[çağ] Av[rupası]nın bilinen son pagan halkıydı. Bugün Ka[levala]ya nere[deyse] hiç dokunulmamıştır: sadece eserin sonu ve Gök Tanrısı Ukko'ya yapılan birkaç atıf hariç, Hristiyanların varlığı hakkındaki imalara dahi neredeyse hiç rastlamayız. Bunlar geniş ölçüde eserin ilginç ve “orman zeminini kaplayan örtü” karakteriyle açıklanabilir, gerçi aynı zamanda ikincil duyg[usal] anahtarıyla da açıklayabiliriz: dar ve sınırlı görüş açısı (kendi içlerinde zevk veren şeyler).

Bir yedi yüz[yıl] daha İsveç ve Rusya'ya rağmen bu baladlar elden ele dolaşmış ve 1835 yılında Elias Lönnrot tarafından bir seçki halinde toplanıncaya kadar kaleme alınmamıştı. Bütün bu şiirler Doğu Finlandiya'dan derlenmişti ve bu nedenle çağdaş Fin edebiyatından fark[lı] bir diyalekttedirler. Bu diyalekt bir çeşit şiirsel gelenek halini almıştır. Tek derleyici Lönnrot değildi ama seçilmiş parçaları gevşek bir biçimde bağlantılı bir form olarak dizme fikri bir tek onun aklına gelmişti – ve görünüşe göre bu hiç de küçümsenmeyecek bir yetenekten kaynaklanıyordu. Derlemesine Kahramanlar Yurdu, yani tüm kahramanların mitolojik atası olan Kaleva'dan Kalevala adını verdi. Eser yirmi beş Runo'dan (ya da Kanto'dan) oluşmaktadır: Eser, yeni derlenmiş malzemeyle iki misline çıkacak şekilde genişletilmiş, tekrardan 1849 yılında yayımlanmış ve neredeyse hemen diğer dillere çevrilerek basılmıştı.

Gerçi bu balad söyleme geleneğinin her şeye rağmen hâlâ devam ettiğini fark etmek çok ilginç: Yani bizim için tesadüfen belirginleşmiş olan bu baladların hâlâ binlerce farklılık göstermekte ve gösterebilmekte olduğunu fark etmek. Kalevala hiçbir şekilde Finlandiya'nın bütün balad edebiyatı demek değildir, hatta Lönnrot'un derlediği baladların bile hepsi değildir. Lönnrot diğer derlediklerini “Kanteletar” ya da “Arp'ın Kızı” adı altında bir cilt halinde yayımlamıştır. Kalevala'nın tek farkı birbiriyle bağlantılı, dolayısıyla daha rahat okunabili-

yor olması; Yerin ve Göklerin Başlangıcından Väinämöinen'in ayrı[lışına] kadar, Fin mitolojisinin büyük bir alanını kapsamasıdır. Şiirlerin derlenmesinin bu kadar geç olması, “otantik bir şekilde ilkel” olana karşı muhtemelen sağlıksız, çağdaş bir özlem içinde olanların kuşku duymasına neden olabilir. Bununla birlikte belki de bu hazinenin talan edilmeden kalmasının gerçek nedeni de budur: Yeniden süslenmemiş veya donatılmamış, karlar gibi temizlenmemiş ya da bozulmamış olması: Kendi bahına bırakılmıştır, ocak başındaki dâhilere; böylece bilgiç ve ukala insanlardan kurtulmuştur.

[İncil’de adı Tanrı diye çevrilen Jumala, Kalevala’da bulutların ve yağmurun Tanrısı, göklerin yaşlı adamı, Yaradılışın Kızlarının koruyucusu olarak mevcudiyetini korur] – Thór ve Óðinn’in maceralarında yaşananlar İzlandalı Piskoposların ilgi alanlarıyla çok paraleldir; Hristiyanlık veya daha sonra İbrani- ce İncil’in katmanları altında kalmış olan Çağdaş Av[rupadaki] paganizmin hala çabalayan varlığının bir örneği sayıldığıının iddia edildiğini çok sık duyduğumu söyleyemem. Derlendiklerinde ve sonunda baskıda yeniden çoğaltılma yazgısından mustarip olduklarında bile bu şiirler şans eseri ahlaki kaygılarla kaba muamele görmekten kurtuldular: Bu edebiyatın artık yasalara son derece saygılı ve son derece Lüteriyan olan Avrupa halkları arasında bu kadar yaygın bir şekilde sevilmesi hayret vericidir.

III

Şiirlerin dili, Fince, Avrupa’nın en zor dili olmaya oynuyor: Dil kesinlikle çirkin olmasa da aslında kendi türündeki birçok dil gibi çok fazla ses ahenginden mustarip: Öyle ki dilin ezgisi otomatik olarak kullanılmış oluyor –dil böyle bir şeye yatkın– böylece lirik bir pasajın duygusunu yükseltmek için kullanılabilecek fazla bir şey bırakmıyor. Ünlü uyumu ve ün-

süz harflerin yumuşamasının sıradan lisanın bütünleyici bir parçası olduğu yerlerde, ani ve beklenmedik bir hoşlukla karşılaşmanın pek bir ihtimali yoktur. Bir tek masalları ve dili yakın akrabası olan bağlantılı olduğu komşusu Estonya hariç Fince, Avrupa’da özellikle ayrı kalmış bir lisan. Estonya ile masalları ve dili yakın akrabadır. (Bana Rusya’daki kabile dilleri, Macarca ve Türkçe ile uzaktan bir alakaları olduğu söylendi.) Her iki komşusuyla da ödünç almak dışında başka bir ilişkisi yoktur: Aynı zamanda Avrupa geneline göre çok daha ilkel bir lisan tipinden biridir. Bu dilde, İngilizcede anlaşılması mümkün olmayan esnek ve akıcı, belirlenmemiş isim halleri hâlâ kullanılmaktadır. Şiirde, sadece kulağa hoş geldikleri için anlamsız heceler hatta anlamsız kelimeler araya rahatça sokulabiliyor. Örneğin

“Enkā lāhe Inkerelle
Penkerelle Pänkerelle”
veya
“Ihvenä ahvenia
Tuimenia Taimenia”

gibi mısralarla karşılaşmak mümkün. Burada pänkerelle sadece Penkerelle’nin bir yankısı; Ihvenä ve Tuimenia, ahvenia ve taimenia ile uyusunlar diye uydurulmuşlar.

Şiirlerin ölçüsü kabaca çeviride kullanılanla aynıdır fakat çok daha özgürdür: Sekiz heceli mısralarda aşağı yukarı dört vurgu bulunuyor (iki ana vurgu, iki ikincil vurgu). Tabii ki “Hiawatha”daki gibi kafiyesiz, bir uzun ve bir kısa heceli ölçü kullanılmıştır. Bu da Longfellow tarafından, en az şiirin fikri ve olayların çoğu kadar yağmalanmıştır – bu, o şairin biyografik tebliğlerinde genellikle karanlıkta bırakıldığı için değindiğim bir gerçek. “Hiawatha” Kızılderili folklorunun özgün bir kaynağı değil, sadece Kalevala’nın sansürlenip ıslah edilerek ve tah-

minim Kızılderili irfanının bölük pörçük parçalarıyla ve muhtemelen de birkaç gerçek isimle renklendirilerek zarifleştirilmiş ve kibarlaştırılmış halidir. L[ongfellow]'un isimleri genellikle türetme olamayacak kadar güzeldir. Muhtemelen L[ongfellow]'un Avrupa'ya yaptığı (amacı D[anca] ve İsveç[çe] öğrenmek olan gezi) ikinci veya üçüncü gezisiydi, Kal[evala]'nın İskandinav dillerine ve Almancaya ilk çevrilme furyasıyla bağlantılıydı. Sanırım sadece Kalevala'nın acıma duygusu uyandıran niteliğinin hiçbir yansıması taklitçisinde (nazik, zarif ve oldukça sıkıcı bir Amerikalı üniversite öğretmeni olan Evangeline'in yazarı) bulunmamaktadır. "London Daily News,"un itiraf ettiğine göre o, (şu anda eski bir Amerikan minnettarlığını alınılıyorum) "İngilizcede gelmiş geçmiş en mükemmel satırlardan birini –'Yüzüncü İlahi'yi, O Azametli eski Püriten Marşı Mırıldanan'– bu cümleyi, üretmiş olan kişidir.

Bu vezin ne kadar monoton ve zayıf olursa olsun, eğer doğru dürüst işlenebilirse son derece dokunaklı bir şekilde acıma duygusu uyandırma niteliğine sahip olabilir (en azından): "Minnehaha'nın Ölümü"nü kast etmiyorum, Kalevala'daki "Aino'nun Kaderi" ve "Kullervo'nun Ölümü"nü kast ediyorum, burada bu durum doğal mitolojik bir çevrenin, bize göre, gülünç naifliğiyle engellenmemiş, artırılmıştır. Acıma duygusu uyandıran nitelik Kalevala'da yaygındır – genellikle çok doğru ve serttir. En gözde konulardan biri –en heybetli olanı değil ama son derece iyi işlenmişlerden biri– düğünün "onlar ermiş muradına" stili edeb[iyatın] genellikle sakındığı diğer yüzüdür: – güle oynaya giden gelinin bile baba evinden ayrılırken, alıştığı şeylerden koparken yaktığı ağıt, boğazındaki düğüm-lerdir. "Kahramanlar Yurdu"nda toplumun genel durumu içinde yansıtılan bu hal belli ki trajediye yakın bir şeydi. Burada kaynana, edebiyatta başka hiçbir yerde olmadığı kadar kötüdür ve burada aileler nesiller boyu atalarının evlerinde yaşarlar – oğullar ve karıları Anaerkil ortamın demir pençesindedir.

Bu veznin tekdüze karakterinden sıkılırsanız, ki sıkılabilirsiniz, bunların kazara yazıya dökülmüş şeyler olduğunu unutmadan fayda var; özünde bunlar arplarla çalınır, okuyucular şiirleri söylerlerken ritimleriyle bir ileri, bir geri sallansınlar diye oluşturulmuş monoton ritimli ezgilerdir. Bu geleneğin birçok anıştırması vardır: Örneğin ilk başta:

“Haydi kavuşturalım ellerimizi
Haydi parmakları hep kenetleyelim
Haydi bir şiir okuyalım neşeli
Haydi elimizden geleni yapalım

* * *

Hatırla şarkıları, efsaneleri
ve Kemerini Väinämöinen’in,
ve Ilmarinen’in demir ocağını
Kaukomieli’nin kılıç ucunu.”

IV

Bu şiirlerin Dini çok süslü bir animizmdir – bütünüyle mitolojik olandan pek ayrı sayılmaz: Bunun anlamı Kalevala’daki her kütük ve taşın, her ağacın, kuşların, dalgaların, tepelerin, havanın, masaların, kılıçların ve biranın bile etraflica tanımlanmış kişilikleri olmasıdır. Bu, şiirlerin pek çok “sırası gelince konuşma” vasıtasıyla müstesna bir hüner ve zekâyla ortaya koyduğu ilginç erdemlerinden biridir: Bunlar arasında en göze çarpanı, ölmek için kendini kılıcının üzerine bırakmadan önce kılıcın Kullervo ile yaptığı konuşmadır. Eğer kılıçların bir karakteri varsa, onun da aynı burada resmedilmiş olanınki gibi olacağını anlar insan: zalim, alaycı bir külhanbeyi; bak Runo 36/330. Birkaç örnek olaydan daha söz edilir, örneğin Huş Ağacının Ağıtı; ya da Väinämöinen’in tekne yapması için ona tahta verebilecek bir ağaç aradığı pasaj (Runo XVI) (“Hiawatha”yı

hatırlatır fakat daha iyidir); ya da kaybolmuş oğlunu arayan Lemminkainen'in annesinin bulunduğu bölüm (R XV), karşılaştığı her şeyden, aydan, ağaçlardan hatta yoldan bile haber sorar, onlar da kendilerine has cevaplar verirler. Bu da tüm şiirin en temel özelliklerinden biridir: Hatta gerektiğinde bira bile konuşur – umarım Biranın Kökeni'nin hikâyesinin anlatıldığı pasajı vakit bulup okuyabilirim (Runo XX 522/546).

Bira'nın Kalevaläik kavramı genellikle coşkuyla ifade edilmiştir fakat sık sık tekrar edilen “ölçülü insanların en güzel, en iyi içeceği Biradır” sözü (şiirin kalan kısmı gibi) belli bir alçakgönüllüğü anıştırır. Tötonik sarhoşluğun verdiği keyif diğer ahlaksızlıklar kadar çekici değildir; buna karşı içkinin kıymeti, hayal gücünü (ve dili) serbest bırakmasından dolayı genellikle övülmüştür (Runo 21, 260):

“Ey sen Bira, ne tatlı seni içmesi
Aman içenler karamsar olmasın
Dürt de insanlar şarkıya devam etsin;
Ağızları altın rengi bağırıp dursunlar
Beylerimiz ne olduğunu merak edene
Hanımlarımız düşünüp kalana kadar.
Şarkılar teklemeye başlar hemen
Ve neşeli diller susar
Bira kötü karıştırılırsa
Ve önümüze kötü içki konulursa;
O zaman ozan şarkı söyleyemez
En güzel şarkılarını okuyamaz
El üstünde tuttuğumuz konuklar sessizleşir
Guguk kuşları ötmez olur.”

Fakat bunun gerisinde bir mitoloji zenginliği vardır; her ağacın, dalganın ve dağın yine kendi perisi, kendi ruhu vardır (belli ki her nesnenin karakterinden ayrı olarak). Kanın ve da-

marların perisi vardır: içki karıştırma küreğinin ruhu: Ay ve çocukları vardır, Güneş ve güneşinkiler (ay ile güneş erkektir). Belirsiz ve insanı huşu içinde bırakan bir figür vardır (kralla layık bir vakara en çok sahip olan), ormanın Tanrısı Tapio ve eşi Mielikki. Bunların periye benzeyen oğlu ve kızı vardır, “Yumuşak ve güzel elbiseleri içinde Ormanın küçük kızı Tellervo” ve ağabeyi kırmızı başlıklı ve mavi paltolu Nyyrikki. Ayrıca göklerde Jumala ya da Ukko vardır ve dünya üzerinde Tuoni. Daha doğrusu garip şeylerin oluşturduğu bir nehrin kenarındaki belirsiz kasvetli bir yerde yaşayan Tuoni.

Ahti ile karısı Vellamo sularda yaşar ve onlara eş dost olarak, binlerce yeni ve tuhaf karakter bulunur burada –kırığı Pakkanen, kötülük tanrısı Lempo, dokuma tanrıçası Kankahatar– ama korkarım böyle bir liste bunları tanımayanlar için pek ilgi uyandırıcı değil, diğerlerini de sıkıyordur. Periler ve ruhların –onlara tanrı diyemezsiniz, bu çok Olimpik kaçır– çocukları ile insanlar arasındaki ayırım hiçbir zaman çok net olarak belirtilmemiştir. Yalancılar arasında en insansı, atalar arasında en sert olanı, ana figürlerden en becerikli biri olan Väinämöinen, Rüzgâr ile Ilmatar’ın (Hava’nın kızı) oğludur. Köylü çocukların en bahtsız Kullervo ise sadece iki nesil önce bir kuğudur.

Size bu irili ufaklı tanrı curcunasını sadece, insanın Kalevala’da kendini içinde bulduğu o nefis atmosferi biraz aktarabilmek için anlattım – eğer bazılarınız henüz kendisini burada bulmadıysa. Öyle bir mizacınız yoksa – ya da bu tanrısallıkla kişiliklerle geçinmek size uymuyorsa bile, sizi temin ederim ki bu tanrılar son derece cana yakındırlar ve hepsi Kalevala’daki Oyunun büyük Kurallarına uyarlar, yani ne kadar önemsiz olursa olsun herhangi bir bilgiyi doğru olarak aktarmadan önce en az üç yalan söylerler. Sanırım bu davranış biçimi bir çeşit kibarlık formülü olmuş çünkü kimse size dördüncü beyanınızdan önce inanmıyor (dördüncü keresinde önce “başta

biraz yalan söylemiş olsam da şimdi size tüm doğruyu söyleyeceğim” diye söze başlıyorsunuz.[.]).

V

Din hakkında –eğer buna din denebiliyorsa– ve din ile dinin hayali geri planı hakkında bu kadarı yeter. Şiirlerin gerçek manzarasının ait olduğu, olaylarının geçtiği yer Bataklık Suomi’dir: Bizim söylediğimiz şekliyle Finlandiya ya da Finlerin kendi deyimiyle On Bin Göl Ülkesi. Oraya gidemediğimize göre tahminimce bu ülkenin (ya da en azından, çağdaş gelişmiş hali değil de yüz yıl önceki haliyle) resmini Kalevala’nın verdiğinden daha güzel verene pek rastlanmaz: Eser bu ülkeye duyulan aşkla doludur: içinde, belki de üzerinde ağaçların bittiği tepeler halinde yükselen, ada denilebilecek şeylerin bulunduğu azmakları, geniş bataklıklarına duyulan aşkla. Bataklık hep önünüzde ya da yanınızda biter; yenilmiş ya da kandırılmış kahramanlar hep bunlardan birine atılır. İnsan gölleri ve içinden ağır ağır nehirlerin aktığı, kamışlarla sınırlanmış ovaları görür: sürekli balık avlandığını: yığma evleri – sonra kış aylarında kızaklarla dolmuş toprakları, kar pabuçlarıyla bile hızlı ve emin adımlarla yürüyen adamları görür.

Ardıç, Çam, Köknar, toz ağacı, huş ağacı, daha nadir olarak meşe, çok ender olarak da başka ağaçlardan sürekli bahsedilir; Finlandiya’da bu günlerde nasıldır bilmem ama ayı ile kurt ve ayrıca bizim Britanya’da bilmediğimiz Arktik kuşağı altındaki birçok hayvan da “Kalevala”da çok önemli şahsiyetlerden sayılır.

Âdetlerin hepsi tuhaf ve renkler: zevkler ve tehlikeler farklı: Genelde soğuktan korkuları çok fazla; buharlı, sıcak ve daimi hamamları en büyük günlük özelliklerinden biri. Sauna ya da hamam (bütün saygın evlere eklenmiş, epeyce ayrı ve ayrıntıyla donatılmış binalar) sanırım başlangıcı hatırlanmayan bir za-

mandan beri Fin yerleşim yerlerinin bir özelliği. Bu banyoları sık sık ve sıcak sıcak alıyorlar.

Toplum müreffeh meskenlerden ve oraya buraya dağılmış köylerden oluşuyor; şiirler en üst seviyedekilerle ilgili ama onlar da sadece köylerden biraz ayrı kurulmuş olan daha zengin çiftlikler. Karılarının “köye inerek” kendisini küçültmesinden başka hiçbir şey kahramanları daha fazla kızdıramaz. Sakin ve oldukça mutlu insanları yansıtmakta fakat ulusal yaşam veya geleneklerin daha âli, daha heybetli yönlerinden yoksun: Yükarıdan, yabancı bir güç tarafından yönetiliyorlar. Kral gibi bir kelimeler çok nadiren çıkıyor karşımıza: hiç saraylara layık bir ihtişam yok, hiç kale yok (kale sözü geçiyorsa bile bu kötü bir çeviri sonucudur).

Ak sakallı aile reisi ve yiğit köy ağası görebileceğiniz en görkemli figürler (karıları etrafta yokken). Annelerin gücü en dikkat çekici özelliklerden biri. Hatta yaşlı başlı Väinämöinen bile sıkışıklığa düştüğü durumların çoğunda annesine danışıyor: bu önlüklerin uçkurlarını bağlama işi öldükten sonra bile devam ediyor; talimatlar zaman zaman mezarlardan da geliyor. Evin hanımının kanaati her şeyden önce geliyor. Analar ve kız kardeşlere karşı hissedilenler her yerde çok daha gerçek, derin ve güçlü. Lemminkäinen (her zaman ona böyle söylenir) gibi kötülüğü teyit edilmiş, ahlaki değerleri gevşek, karısını dövme eğilimi olanlar bile sadece annelerine sevgi dolu hislerini bol bol gösterirler. Kullervo’nun (gözü kara köylü oğlan) büyük trajedisi ağabey ve ablasından kaynaklanır.

Finlandiya’nın ötesine, Pohja’ya, puslu, kuytu kuzey ülkelerine genellikle kızaklar veya teknelerle gidiliyor ya da daha hızlı büyücülük marifetiyle. Bazen buralarının Laponya olduğu düşünülür. Daha ziyade büyü'nün ve her türlü mucizelerin nereden ve ne zaman geldiği pek belirli olmaz; Güney ve ayda saklanan Luohi’nin nerede oturduğunu kimse bilmez. İsveç, Laplar, Estonyahlardan sık sık söz edilir: Saksonya’dan (şu anki

düşmanımız) daha az ve daha uzak olarak söz edilir. Müttefikimiz olan Rusya'dan daha sık ve genellikle de hoş olarak; kalpsiz, cadaloz bir eşten söz edilirken “aynı Ruslar gibi ağabeyi ve karısından ayrılmış” denir; en umutsuz ve sefil yaşamlar için de “Rusya’da bir tutsağın yaşadığı gibi ama kendi rızasıyla”.

VI

Olay örgüsünün ayrıntısına girmeden veya hikâyeyi yeniden anlatmadan, ufak tefek şeylerle Kalevala'nın ya da başka bir deyişle Kahramanlar Yurdu'nun üslubunu ve niteliğini anlatmaya çalıştım. Üslubu tabii ki daha çok anlatmış olduğum tüm bu inançlara ve sosyal özelliklere dayanıyor: bunların yanı sıra, genele kendinden bir renk katan, daha rastlantısal ve özgün bir özelliğinin bazı ilginç numaraları[?] da var; bu genele öyle bir renk katıyor ki sizi bu dolandıra dolandıra ilerlettğim yoldan ayırmadan önce ondan söz etmek istiyorum.

“Süper-ilave” adını vermek istediğim çok ilginç bir şey var; bununla genellikle bir mukayeseden, hatta bir şey söylendikten sonra yapılan bir mukayeseden sonraki mısra bile bu konuyu genişletmeye yarayan şeyler içeriyor, genellikle de ayrıntının veya orada söylenen gerçeğin pervasızca değiştirilmesiyle ilgili bir şeyler: Renkler, metaller, isimler sadece taşıdıkları düşüncelerin belirgin ifadeleri nedeniyle değil, daha ziyade verdikleri duygusal etkiler nedeniyle ardı arkasına sıralanıyor. Altın, gümüş ve bal kelimelerinin garip ve genellikle de etkili bir şekilde bol bol kullanımı vardır, mısraların oralarına buralarına serpiştirilmişlerdir. Renkler daha nadir; onun yerine daha çok altın ve gümüş rengi, ay ve güneş ışıkları çıkıyor karşımıza; her ikisiyle de sık sık karşılaşırız ve insana yoğun bir zevk veriyor.

Bunlar gibi birçok detay bulunmakta; sihirli sözler veya bir şeye karşı çıkmak için edilen dualar daha esaslı; bir kötülük karşısında veya olmasından korkulan bir kötülük karşısında

sürekli tekrarlanıyor, bunlar beş mısradan beş yüz mısraya kadar olabiliyor. Ilmarinen'in karısının o muhteşem "İnek şarkısı" beş yüz mısra; bu arada "köken şarkıları" da son derece nefistir – kötülüğü durdurma veya kötülüğün yarattığı tahribatı tamir etme ya da bu kötülükle başa çıkma gücüne sahip herkesin doğumundan atalarına kadar başlangıcının ince detaylı geçmişini bilmek zorundasınız (her şeyin demiyorum çünkü Kalevala'da öyle bir ayırım yok). "Demirin Kökeni" ve "Biranın Kökeni" şarkıları en nefisleridir.

Bir sonuca bağlayacak olursak –gerçi bizim suni ya da aşırı-sıkılğan çağdaş zevkimiz sonucu bu şiirler karşısında çok sayıda seviyesiz tebessümlerin belireceği kesin de olsa (her şeyden önce kötü veya vasat çeviriler nedeniyle) yine de size bunları bu tutum içinde sunmak istemiyorum. Gülünmesi gereken bazı mizahi unsurlar var (karakterler arasındaki konuşmalarda falan) ama aslında yaşlılık gibi, kendi zayıflıklarımıza, kendi körelmiş görüşlerimize gülüyoruz demektir eğer Kahramanlar Yurdu'nun yalın pasajlarının basitliklerine çok yüksek sesle gülüyorsak: tabii eğer son derece taze, son derece nefis bir şey bulmanın zevkiyle gülmüyorsak.

Ama büyü ve maceranın, ilginç mitlerin veya efsanelerin sadece eğlendirici hikâyeleri olmayan pasajları var; çevrildiklerinde bile gerçek anlamıyla lirik ve nefis olan pasajlar; bu yüksek şiirsellik hissi mısralarda veya beyitlerde veya arka arkaya birkaç mısrada, Runoların hepsi boyunca sürekli ortaya çıkıyor fakat bunlar o kadar düzensiz ki bunlardan süslü yazıyla alıntı yapmak boşuna. Buradaki parçalar da, durumlar da hiçbir şekilde Finlandiya'dan daha ünlü ülkelerin baladlarından daha aşağı değil (genellikle de çok daha üstün). Karşımızda halk şiiri var: herhangi bir teknikle fazladan yük almamış; bilinçsiz ve kaba.

Fakat Yerküre'nin hazzı, mucizesi; büyüünün gereksiniminin vazgeçilmez hissi; insanoğlunun evrensel eğlencesi olan altın

ay ve gümüş güneşle (öyleler) yapılan oyunlar: Kalevala’da aramız gereken şeyler bunlar. Dönüşünü tamamlamak üzere olan dünya, Oriyon ile oynayan Büyük Ayı ve Väinämöinen’in büyülemiş olduğu gümüşten bir huş ağacının dallarından sihirli bir şekilde sallanan Yedi Yıldız; gün sonunda inekleri Bataklıklardaki küçük Suomi’nin otağına soktuktan sonra “Sauna” da ne zaman yıkandığını söyleyen eskinin o muhteşem rezil, sihirli köylüleri.

[Asıl metnin burada bittiği belli fakat bundan sonraki sayfanın da bunun arkasından geldiği aşikâr; bu sayfa pasajlar için yüksek sesle okunması gereken bir takdim ve notlar içeriyor.]

VII

Alıntılar

Kullanacağım çeviri “Everyman” serisinden (2 cilt) W.H. Kirby’nin çevirisi: bazen gereksiz yere şiirsel saçmalıklara baş vuruyor sanki, gerçi asıl zorluk tabii ki özgün üslubun abartılmasının çok zor olması. Görebildiğim kadarıyla orijinal metindeki her mısraya karşı bir mısra yazmayı denemişe benziyor ki bu da hiçbir şeyi düzeltmiş olmuyor: Fakat zaman zaman gerçekten iyi olduğu yerler de var.

Eğer hikâyeyi bilmeyen varsa (zamanımız var) bu baskının önsözündeki sıkıcı özeti okumaktan başka bir şey gelmez elimden.

Pasajlar:

Finler arasında en gözde olanı “Aino” ve “Kullervo” parçaları

1. Aino R. III, 530 (*takriben*) sonuna kadar: R. IV (140-190) 190-470
2. Kullervo R. 31: 1-200 34 1-80 35 (170) 190-290 36 (60-180) 280-son

3. “Inek Şarkısı” (yukarıdaki sayfayla mukayese et) 32 60-160
210-310
(Bu klasik “yaltaklanma” örneğini de içermekte: ayı tabii ki çiftçilerin karıları için en çok nefret edilen hayvan: ayıya böyle hitap ediyor. 32 310-370;. 390-430;. 450-470)
4. Demirin Kökeni IX 20-260
5. Biranın Kökeni XX 140-250:. 340-390
6. Sampo’nun Dövülmesi X 260-430
7. Büyük Öküz XX 1-80
8. Geline Yapılan Eziyet XXII 20-120; (13-190) (290-400)

Notlar ve Açıklamalar

84 aslında bu topluluk için yazılmamıştı. Bkz. Denemeler'in Önsözü. Tolkien bu konuşmayı ilk olarak 22 Kasım 1914 yılında Oxford Corpus Christi College Sundial Cemiyeti'ne vermiştir. Tekrar 1915 yılının Şubat ayında Exeter College'ın Yazı Kulübü'ne tekrarlamıştır.

bildiri sunması planlanan okutmanın ani yokluğu. Bu okutmanın kim olduğu ya da neden orada bulunamadığı ile ilgili bir bilgiye ulaşamadım.

edebiyat. Tolkien metin boyunca edebiyat kelimesini “ed” gibi kısaltarak kullanmıştır.

özellikle de tüm çevirilerinden son derece farklı olan orijinalini. Exeter College'dayken Tolkien kütüphaneden, C.N.E. Eliot'ın *A Finnish Grammar* adlı kitabını *Kalevala*'yı orijinal dilinden okuyabilmek için almıştı. Görünüşe göre belli ki Elyazması A'da “Peri Masalları Üzerine”de yazmış olduğu “Mitoloji dil, dil de mitoloji demektir” teorisi üzerinde çalışmaya başlamıştı bile (*Tolkien Peri Masalları Üzerine*, say. 181).

85 **Stead'in *Books for the Bairns*.** İngiliz bir gazeteci, hayırsever ve politikacı olan W.T. Stead tarafından gençler için yayımlanmış bir kitap serisi. *Books for the Bairns* klasikleri, masalları, fablları, ninnileri, İngiliz Tarihinin Büyük Olaylarını, Hristiyanlığın Esaslarını tekrar bir araya getirerek bunlara, dünyayı yeniden düzenlemek amaçlı ahlak dersleri ve Hristiyanlık görüş açıları eklemiştir.

Books for the Bairns, İlk Serisi 1806-1920, Tolkien'in neslindeki gençler tarafından çok iyi bilinirdi.

Hint-Avrupa Lisanları. On dokuzuncu yüzyıl karşılaştırmalı filoloji ve mitolojisinden; fonolojik uyuşmalar ve ses değişimi prensipleriyle yeniden tanımlanmış çağdaş Hint-Avrupa dil ailelerinin gelmiş olduğu varsayımsal prehistorik bir dil olan Proto Hint-Avrupa dilinden türetilmiş olan Hint-Avrupa dilleri teorisi. Macarca ve (uzaktan) Türkçe ile ilişkili olan Fince bir Hint-Avrupa dili değil, Ural-Altay dilidir.

hatta yukarıdaki sevgili pembe ciltlerde de belirtilmiştir. “yukarıda” sözü geçen pembe ciltler olmasa da, Tolkien'in daha sona daktilo edilmiş yazı notlarında Stead'in *Books for the Bairns*'inin pembe ciltli olduğu yazar.

güzel Vinland'daki Thorfinn gibi. Thorfinn Karlsefni on birinci yüzyılda yaşamış, “Vinland”da bir koloni kurmaya çalışmış bir İzlandalıdır. Kısa bir süre önce Leif Eriksson tarafından Kuzey Amerika'nın kuzey doğu kıyısında olduğu düşünülen Vinland'a bu şekilde hitap edilmiştir. Thorfinn'in keşif seyahatinden on dördüncü yüzyıla ait iki İzlanda el yazmasında söz edilmektedir: *Hauksbók* (Haukr'un Kitabı) ve *Flateyjarbók* (Düz-ada Kitabı).

- 86 Kalevala'yı ilk okuduğumda. Humphrey Carpenter ve John Garth'a göre Tolkien, Kirby'nin çevirisini ilk kez 1911 yılında bir ara, King Edward's Okulu'nun son senesinde okumuştur. O yılın son baharında Oxford'a gitmiş, Charles Eliot'ın *Finnish Grammar* kitabını Exeter College Kütüphanesi'nden ödünç almıştı.

bir çevirinin hantallığından. Tolkien, Kirby'nin çevirisini beğenmemekle kalmamıştı; beyan etmiş olduğu prensibi “Mitoloji dil, dil de mitoloji demektir” (bkz. yukarıda “çeviri ve orijinali” ile ilgili madde) ile bir eserin herhangi bir çevirisinin, orijinalini sadık bir şekilde yansıttığı konusunda tüm çevirileri hükümsüz kılmaktadır.

H. Mods. Classical Honour Moderations, Oxford Üniversitesi'ndeki ilk tur sınavlar. Bu sınavlarda öğrenciler ya Birinci (en yüksek not), ya İkinci (mükemmel olmasa da iyi) ya da Üçüncü (zayıf bir geçer not) olurlardı. Tolkien İkinci olmuştu.

- 87 bir Pandarus'a ihtiyacı olan bir Troilus. Tolkien'in aklında Chaucer'ın *Troilus and Criseyde* şiiri ya da Shakespeare'in *Troilus and Cressida* piyesi olabilir. Her iki eserde de Cressida'nın amcası Pandarus aşıklar arasında çöççatanlık rolünü üstlenmiştir.

o garip ilkel insan hikâyesinin.¹ Troglodyte kelimesinin ilk anlamı “mağara adamı”dır (Yunanca “delik” anlamındaki *trog* kelimesinden gelir, daha da ileri gidip “münzevi” anlamı çıkartabiliriz). Tolkien muhtemelen toplumun kalan kısmından tecrit edilmiş bir hikâyeyi kast ediyor burada. Ayrıca, Andaman Adaları altındaki maddedeki Andrew Lang'ın kullanımına bakınız.

- 88 Andaman Adaları. Hindistan'ın bir yöresi olan Andaman Adaları Hint Okyanusu'nda, Güney Hindistan ile Güneydoğu Asya'nın tam ortasındadır. *Custom and Myth* adlı eserinde Andrew Lang tam iki kez Andaman

¹ “İlkel insan” kelimesi yerine metinde pek bilinmeyen “troglodyte” kelimesi kullanılmıştır. Türkçede benzer bir kelime olmadığı için anlamını çevirmek zorunda kaldım. Bu maddede yazar “troglodyte” kelimesinin anlamını açıklıyor. –çn

Adaları'ndan söz eder. İlkinde şöyle sorgular: “Eğer üçüncü dereceden ilkel bir adam Andaman Adalı çağdaş birine beziyorsa... bir ağacın kendisinden daha uzun olduğu gerçeği üzerinde durup da düşünür mü...? (say. 233); ikincisinde şunu belirtir: “Dinler ve mitolojiler tarihi çözülecek olursa Avrupa'daki gerici sınıfların Avusturalyalılar, Buşmanlar ve Andaman Adası yerlileri arasında ortak neleri olduğunu incelemeliyiz” (say. 241). Tolkien'in (Michael Drout tarafından tahmini olarak 1933-35 yıllarında yazıldığı tahmin edilen) “*Beowulf: The Monsters and the Critics*” adlı eserinin A ve B taslaklarının ikisinde de bulunan, çok daha sonraları yapmış olduğu çağdaş eleştirmenlerin “Andaman Adası yerlileri...” yerine “...Anglo Saksonlar”ı koymaları önerisi dikkate değerdir (*Beowulf and the Critics*, say. 33, 81).

Hausa Masalları. Hausalar Kuzeydoğu Nijerya'dan Güneydoğu Nijerya'ya kadar uzanan bir bölgeye yayılmış olan Sahel halkıdır. *The British Folklorists: A History* adlı eserinde Richard Dorson “1908 ile 1913 yılları arasındaki beş yıllık bir dönemde Hausalar üzerine dört folklor ve dil seçkisinin yayımlanmış” olduğuna dikkat çeker (say. 368). Dorson, Major Arthur John Newman Tremearne'nin 1914 yılında yayımlanmış olan *Hausa Folktales*'inden söz eder. “F.W.H.M.” tarafından kaleme alınmış “Hausa Folktales” başlıklı bir makale Oxford Üniversitesi Press tarafından 1914 yılında *African Affairs*; XIII 457 dergisinde yayımlanmıştır. Tolkien, yazmaya başladığı sıralarda ortaya çıkan bu kaynaklara ulaşmış olabilir. Buradaki mukayeseli mitoloji konusundaki şüpheli görüşleri, “Peri Masalları Hakkında” adlı yazısında Tolkien'in mukayeseli yaklaşıma olan daha sonraki, en az bu kadar önemsiz bulduğu görüşlerinin habercisi gibidir.

89 **Mabinogion.** Galler mitolojisinin büyük edebi kaynağı. Daha çok iki elyazması halinde bulunmaktadır: the White Book of Rhydderch¹ (*Llyfr Gwyn Rhydderch*, 1200-1325) ve the Red Book of Hergest² (*Llyfr Coch Hergest*, 1375-1425). İngilizceye Lady Charlotte Guest tarafından 1838-49 yılları arasında çevrilmiştir. Tolkien kütüphanesindeki üç cildin de kopyasını çıkarmıştır.

90 **Väinämöinen.** Kadim çağlara ait bir ozan ve en eski kültür-kahramanı, *Kalevala*'nın "üç büyük" kahramanının ilki; diğer ikisi demirci Ilmarinen ile ahlaksız zampara Lemminkainen'dir. Väinämöinen, bir şaman yönü olduğu için üçü arasında ilk doğan ve en folklorik olanıdır.

Petrograd Finlandiya'dadır. Tolkien burada coğrafi açıdan konuşuyor, politik açıdan değil. Gerçi konu Finlandiya olunca, Finlandiya 1809 yılında Rusya'nın Büyük Dükalığı olduğu için genellikle ikisi örtüşür. Petrograd (1914 yılında St. Petersburg'dan değiştirilen) Finlandiya Körfezi'nin başında, Karelya Kıstağı'nın dibindedir. Büyük bir Finli nüfusa sahip olan Karelya artık Finlandiya ile Rusya arasında bölüştürülmüştür. Lönnrot tarafından derlenmiş runoların birçoğu, özellikle de Kullervo ilgili olanlar Karelya'dan derlenmiştir.

91 **1835 yılında Elias Lönnrot tarafından bir seçki halinde.** Fin bir doktor ve folklor derleyicisi olan Elias Lönnrot 1835 yılında geniş runo ya da başka bir deyişle şarkı koleksiyonundan bir seçkiyi yayımlamıştı. Biz ona şimdi *Old Kalevala* adını veriyoruz.

Tek derleyici Lönnrot değildi. Daha önceki derleyiciler arasında Zachris Topelius, Matthias Castrén, Julius

¹ Rhydderch'in Beyaz Kitabı. –çn

² Hergest'in Kırmızı Kitabı. –çn

Krohn ve Krohn'un oğlu Kaarle Krohn bulunmaktadır. Daha kapsamlı bir irdeleme için bkz. Domenico Comparetti'nin *Traditional Poetry of the Finns*, (Londra: Longmans Green, 1898) adlı ve Juha Pentikäinen'in *Kalevala Mythology* (çev. Ritva Poom, Indiana University Press, 1989) adlı eserleri.

tekrardan 1849 yılında yayımlanmış. Kalevala'nın bütün mevcut çevirilerin yapılmış olduğu genişletilmiş, standart baskısı.

- 93 “Hiawatha” Kızılderili folklorunun özgün bir kaynağı değil, sadece Kalevala'nın sansürlenip ıslah edilerek ... zarifleştirilmiş ve kibarlaştırılmış halidir. Bu konuda daha fazla bilgi ve Tolkien'in icat edilmiş lisanlarıyla ilgisi için bkz. John Garth'ın, Tolkien ve Longfellow hakkındaki, *Tolkien Studies* cilt XI, say. 1-44'deki “The road from adaptation to invention” adlı yazısı.
- 94 L[ongfellow]'un isimleri genellikle türetme olamayacak kadar güzeldir. Kalevala'daki isimler ile “Hiawatha” ve Tolkien'in Qenya/Quenya'sı arasındaki ilişki hakkında daha fazla bilgi için bak Garth'in (yukarıda zikredilen) yazısı.

Kal[evala]'nın İskandinav dillerine ve Almancaya ilk çevrilme furyası. Gerçekten de 1841 yılında Matthias Castrén'in Eski (1835) Kalevala'yı İsveççeye çevirmesiyle birlikte bir “çeviri furyası” başlamıştı. 1845 yılında Jakob Grimm Runo 19'un otuz sekiz mısrasını Alman Bilim Akademisi'deki bir sunumuna eklemiş, 1852 yılında Anton Schiefner tarafından yapılmış Yeni (1849) Kalevala'yla çevirisinin tamamı Almancaya çevrilmişti.

‘Yüzüncü İlahi’yi, O Azametli eski Püriten Marşı Mırıldanan’. Tolkien’in cümle yapısından tam olarak hangisi sözü, kimin, ne hakkında söylediğini anlamak biraz zor oluyor ama belli ki bu *London Daily News* tarafından alıntılanmış, Longfellow’un “The Courtship of Miles Standish”ini “İngilizcede gelmiş geçmiş en mükemmel satırlardan biri” olduğu için öven bir “Amerikan değerlendirmesi”. Alıntı yapılmış olan sözler (Tolkien’in metninde yanlış alıntı yapılmıştır) İltifat’ın hedefi olan Pricilla Mullens’i tarif etmektedir: “Yüzüncü İlahi’yi, O Azametli eski Püriten Marşı Mırıldanan”. Tolkien’in buradaki belirgin alayı da bir o kadar belirsizdir; burada bu alıntıyı yapan Amerikalı değerlendirmeciyle mi, yoksa şiir konusundaki beğenisi nedeniyle *London Daily News*’la mı, yoksa İbranice bir İlahiye “Püriten Marşı” diyen Longfellow’la mı alay ettiği pek belirgin değildir. Yoksa hepsiyle mi.

- 95 **Ilmarinen.** *Kalevala*’nın “üç büyük” kahramanından biri. İsim “gök” anlamındaki *ilma* ile yapım eki *-ri*’nin birleşimden oluşturulmuştur. “Zanaatkâr” anlamında *seppo* ve “demirci, çekiç kullanan” anlamında *takoja* diye lâkapları vardır. İlk başta göğü, Fince “süslü/çok renkli kapak” anlamında *kirjokansi*’yi yapandır; *Kalevala*’nın ana tartışma konusu gizemli yaradılış olan Sampo’nun demircisidir.

Kaukomieli. “Üç Büyük”ün üçüncüsü olan ahlaksız zampara Lemminkainen için kullanılan bir lâkap ya da başka bir deyişle ikinci bir isim. Magoun, Kukomieli’yi “aklı bir karış havada adam” diye tercüme etmektedir; Friburg “engin akıllı”, Kuusi, Bosley ve Branch ise “ileri görüşlü” ya da “mağrur” olarak çevirmiştir.

“sırası gelince konuşma”. Cansız fakat kişilik verilmiş nesnelerin bir sesi olması ve kendi adlarına insanlarla veya insanlar hakkında konuşmaları masallar ve halk şiirlerinin bir geleneğidir. “Fasulye Sırığı ile Jack” masalındaki arpın deve, Jack’in bir şeyler çaldığını söylemesi buna bir örnek sayılabilir. Tolkien bu geleneği *Hobbit*’te kullanmış Trol’un kesesi kendisini çalmaya çalışan Bilbo ile konuşmuştur.

- 97 Ahti ile karısı Vellamo sularda yaşar. Ahti genellikle Lemminkainen’in ikinci bir ismi olarak çıkar karşımıza. Kirby ise Ahto ismini Denizlerin ve Suların Tanrısı, Kirby’ye göre “Denizlerin ve Suların tanrıçası, Ahto’nun karısı” olan Vellamo’nun kocası olarak verir. Ahto’nun bir varyasyonu olarak Ahti zaman zaman sular tanrısının ismi olarak çıkar karşımıza.

Kalevala

[Daktilo edilmiş taslak]

Korkarım bu bildiri aslında bu topluluk için yazılmamıştı; bu gece bildiriye sunacak asıl konuşmacının ani yokluğu nedeniyle elimden geldiğince sizi eğlendirmek, daha çok bir boşluğu doldurmak için bu bildiriye sunduğumdan umarım beni mazur görürsünüz. Sunumun ikinci el niteliğinin yanında mahiyetini de affedeceğini umuyorum: Aslında pek bildiri sayılacak bir mahiyeti yok sayılır – daha çok, çok sevdiğim bir kitabı yavaşça överken bir yandan da yaptığım tutarsız bir monolog denilebilir. Sürekli, bu odada bulunanlar sanki daha önce bu şiirleri hiç okumamış gibi konuşacak olursam, bu hareketimi yazımı ilk okuduğum zaman gerçekten de kimsenin okumamış olduğu garip tesadüfüne vermelisiniz; ayrıca yine bu hareketimi onları “çok sevmeme” de verebilirsiniz. Bu şiirlerden çok hoşlanıyorum: Bunlar genel okurların ve hatta daha meraklı, daha tali yollara sapmış olanların dahi bildiklerinin çok dışında bir edebiyattır: Bu şiirler hiç Avrupalı değildir ama sadece Avrupa’dan gelebilirler.

Bu isimle anılan balad derlemesini (özellikle de tüm çevirilerinden son derece farklı olan orijinalini, hatta orijinalinin bir kısmını) okumuş olan kimseler sanırım bu konuda benimle hemfikir olacaklardır. İnsanların birçoğu, ilk kitaplarını okumaya başladıkları günlerden itibaren birçok farklı kaynaktan gelen; kadim Yunan, güney adaları, Kuzey, amansız Germen halkları, Batı’daki Adalar ve eski Kelt (Kelt her ne demekse) beylerinden bize birçok dolambaçlı yoldan ulaşan mitolojik

hikâyeler, efsaneler, masallar, kahramanlık öyküleri ve benzerleri ile bunların genel kalıbına ve türüne alışır. Bazılarımız, genellikle bunu itiraf etmeye pek gönlümüz olmasa ya da bu konuda çok dürüst olmasak da, bu öyküler en parlak ihtişamlarına Stead'in pembe ciltli Books for the Bairns'leri ile –o kadim ve ölmeyen irfan madeniyle– erişiriz. Bunların belli bir üslupları veya tatları olur; aralarındaki engin uçurumlara rağmen o konuşanların, nihayetinde ırkları arasındaki farklılık ne olursa olsun Hint-Avrupa lisanlarını konuşanların, hayal güçlerinde birbiriyle akraba bir şeylerin, insan toplumlarının evrensel hayal gücünden fazla bir şeylerin olduğunu size hissettiren bir şeyler vardır. Tabii çok uzaklardan bazı şeyler de vardır, hatta o minik pembe kitaplarda bile: Afrika'nın kara kalbinden yankılar; uzaklardaki yabancı Doğu'dan damlalar. Bu dünyadaki hiçbir şey ne kesin olarak tanımlanabilir veya ne de sabit çizgilerle ayrılabilir. Avrupa için de bu böyledir. Biraz Asyalı, biraz da yakın akrabamız sayılan Sami dilleri ve kültürlerinin Avrupa'da hızla özümsemiş ve artık kolay kolay ayırt edilmeyen etkisinin sürekli olarak üzerinden aşıp geldiği güney doğu sınırları vardır. Ama bu eski bir hikâye. Ve belki biz hâlâ Uzak Doğu'nun bize kullanmamız için şurada bir olay örgüsü, burada eski bir masalın gölgesini verip vermediğini tartışıp dururken insan güzel bir günde aniden Kalevala, Kahramanlar Yurdu ile karşılaşveriyor. İşte o zaman gerçekten yeni bir dünyada buluyorsunuz kendinizi ve yepyeni şaşırtıcı bir coşkudan zevk almaya başlıyorsunuz.

Nedeni sadece, her halükârda zirvede/zirve hakkında sessiz kalmayacak olmam da olsa Darien'deki Zirve'den sakınacağız.¹ Yine de insan yeni bir kıtaya ayak basmış Columbus gibi hissediyor kendisini, Güzel Vinland'daki Thorfinn Karlsefni gibi – hatta daha fazlasını hissediyor çünkü yeni tanıştığınız kah-

¹ Darien'deki Zirve – Peak in Darien, John Keats'in bir şiirinde geçmektedir, Tolkien burada o şiire gönderme yapmakta. –çn

ramanlar Skraeling veya Kızılderililerden daha eğlenceli. Tabii yeni diyara ilk adımınızı attığınızda, dilerseniz, hemen gelmiş olduğunuz diyarla onu kıyaslamaya başlarsınız. Burada da en az oradaki kadar dağlar, nehirler, çimenler ve benzerleri vardır; bazı bitkiler ve hayvanlar (özellikle de vahşi ve hiddetli insan nesilleri) size tanıdık gelebilir; ama büyük bir ihtimalle mukayeselerinizde, tanımlanması imkânsız bir yenilik hissi ya çok hoşunuza gidecek ya da sizi çok rahatsız edecektir çünkü tanıdık şeylerde bile bir yabancılik cazibesi olacaktır: Ağaçlar ufukta farklı olarak gruplaşacaklar, kuşlar tanımadığınız ezgiler söyleyecekler, buranın sakinleri vahşi ve ilk başlarda anlaşılmaz bir dil konuşacaklardır. Bu diyar ve bu diyardaki töreler size daha tanıdık gelmeye başladıktan ve yerlilerle konuşabilecek hale geldikten sonra umarım bu garip insanlarla, bu yeni tanrılarla, riyakâr olmayan, kültürsüz rezil kahramanlarla, insanı hüzünlendirecek kadar duygusuz sevgililerle bir süre birlikte yaşamak size eğlenceli gelecektir – hatta belki bu diyardan geriye hiç gitmek isteyemeyecekler bile olacaktır. Gerçi belki de henüz pek haklarında düşünmemiş olduğum, bildikleri şehirlere kalkan ilk gemiye yetişmek istemelerine neden olacak kusursuz bir eğitim almış, hatasız bir kibarlığa sahip insanlar da vardır. Bu insanlar bir an önce gitse iyi olur. Onlara “Diyar” veya “Kahramanları” için bir savunma yapamam; çünkü onlara, Kalevala’nın kahramanları garip bir onursuzluk ve hatta edepsizlikle, gözyaşları ve haksız muameleye hazır bir şekilde davranıyorlarsa bile, bu onların istisnai çekiciliklerinin bir parçasıdır(!) demek faydasızdır. Zaten mukayese edecek olursanız kahramana hiç acımayıp onu aşkından eritip bitiren leydisinin zalimliğine ağlamak için kendini yataklara atan ve merhametli danışmanı zavallı leydinin onun muhabbetinden bihaber olduğuna dikkatini çektiğinde bu fikri ilk defa duymuş gibi hayret eden Ortaçağ âşıklarına kıyasla bu kahramanlar aslında onursuz değildir – ve onlarla geçinmek çok daha kolay-

dır. Kalevala'nın âşıkları daha cüretkârdır ve terslenmeyi göze alırlar. Utandığı için kendisi yerine kur yapacak bir Pandarus'a ihtiyacı olan bir Troilus yoktur: Daha ziyade burada, arka planda sıkı bir pazarlık yapanlar ve en sağlam kuruntuları bile yerle yeksan edecek şekilde kızlarına alaycı nasihatler verenler, biz-zat kayınvalidelerdir.

Her neyse, Kalevala ile ilk karşılaştığımda yaşadığım şey hayret ve biraz da dehşetti – yani, Avrupa'nın Hint-Avrupa lisanlarını konuşan halkları ile kendi tuhaf köşelerinde, unutulmuş dillere ve eski günlerin anılarına tutunmuş daha minik bu diyarın arasındaki uçurumu aşıp geçmişim. Çevirinin kendine has zorluklarının üstesinden hiçbir şekilde gelememiş bir çevirinin hantallığından biçimsiz yığınlar halinde baş veren yenilikler beni endişelendirmişti; hem rahatsız etmiş ama yine de cezbetmişti: Fakat insan her okuduğunda kendini daha da yerinde yurdunda hissediyor, daha çok eğleniyordu. Derken orijinal lisanın kalelerine çılgınca bir saldırıda bulundum ve ilk etapta ağır kayıplarla geri püskürtüldüm, üstelik düşman tabyalarını zapt ettiğim de söylenemezdi. Yine de çevirilerin neden pek güzel olmadıklarını görmek çok kolay – ifade tarzının tabiatı ve metodu itibarıyla İngilizceden ölçülmesi mümkün olmayan bir uçurumla ayrılmış bir dil ile uğraşıyoruz. Fince garip bir dil, “Kahramanlar Yurdu”na çok iyi uyuyor (tabii ki); ayrıca sizin alışık olduğunuz her şeyden de, bu masallar daha önce bildiklerinden ne kadar farklıysa o kadar farklı.

Sürekli “Kahramanlar Yurdu”nun “ulusal bir Fin Destanı” olduğunu duyuyoruz –sanki her ulusun (sıkıcı bir kelime) ulusal bir banka ve hükümetinin yanı sıra, Lig'e girmeye hak kazanmadan önce, gerçekten ulusal varlığının kanıtı olarak, Ulusal bir Destan'ın meşru sahibi olduğunu, saygınlığının bir alameti olarak göstermek zorunluluğu evrenin bir doğasıymış gibi. Fakat Finlandiya bir destana sahip değil. Kalevala kesinlikle bir destan değil. Kalevala olsa olsa büyük bir destan

malzemesidir (itiraf etmeliyim ki Kalevala'dan ortaya çıkacak destanı gözümde canlandırmakta zorlanıyorum) fakat –zanımca bu en önemli noktadır– eğer eser tek bir gün bile destansı bir şekilde ele alınırsa verdiği zevkin hepsini kaybeder. Sadece hikâyelerin kendisi, çıplak olaylar kalabilir; onları giydiren bütün o yeraltı dünyası, bütün o zengin bolluk soyulup gider. Gerçekten de tam olarak o enfes sürükleyici malzemenin bir araya getirilmiş hali olan “Kahramanlar Yurdu” destan yazarlarının ortaya çıkmasıyla ve onu ortaya çıkartacak kadar kibirli akıllara sahip bir çağ nedeniyle buradan başka her yerde kenara atılmış ve hatta sonunda “sözlü edebiyat”tan bile, işe yaramaz nihai bir ilgisizliğe düşmüştür. Daha iyi bir şiirsellik-le duygusal seviyelerin daha üst kademelerine ayarlanabilecek durumda olduğunu düşündüğünüz pasajlar ya da bölümler Kalevala'da pek karşınıza çıkmaz. Örneğin Homeros'ta, önceki varlığının birkaç aykırı izi kalıncaya kadar hafifçe budanmış olan o garip mit bütününüyle, o tuhaf ilkel insanın yeraltı hikâyesiyle, güneş, ay, dünyanın menşei ve İnsan biçimleriyle yapılan o çılgın jonklörlük ile, işte Kalevala'nın çoğu sadece tüm bunlarla mukayese edilebilir; yoksa epik temanın görke-mi ve bilinçli insanlığıyla değil. Yine de sagaların genel olarak belirgin bir şekilde kendini üstün gören havaları arasından zaman zaman ortaya çıkan garip masallar, ölçüsüz hayaletler, büyücülükler ve Kuzeyli hayal gücünün yan yollarına benzeti-lebilir Kahramanlar Yurdu, yoksa daha büyük sagalarda anlatı-lan mağrur haysiyetlere, cesaret örneklerine ve soyluluğa değil. Yine de bu tuhaf ve garip, denetimsiz ve kaba olan şey sadece il-ginç olmakla kalmıyor, aynı zamanda değerli de: Bu insanların ezeli ve sürekli ilgi ve cazibe alanlarından biri. Ya da yüce olana ulaşmak için her zaman her şeyi aklamak gerekli mi. Soylu ka-tedrallerinizde çirkin ve korkunç heykelcikleriniz olabilir; ama Avrupa genellikle Yunan Tapınaklarını inşa etmeye çalışmak-tan çok fazla şey yitirdi. Bununla birlikte bu akşam yüce olan

hiç umurumda değil –bu mitolojik baladların sayfalarını çevirmek bana yetiyor– Avrupa edebiyatının değişik halklar içinde, değişik ve peşin bir bütünlükle biçip azalttığı, orman zeminini kaplayarak büyümekte olan son derece ilkel bir yeşillikle dolu bu sayfalarını. Keşke daha fazlası kalmış olsaydı –İngilizlere ait böyle bir şeyler– fakat benim bu arzum tek bir rezil ve zararlı güdüye dayanmıyor; bilim ile bozulmamıştır; Antropolojinin tüm kuşkularından azadedir. Bu tarz herhangi bir koleksiyon, ki gerçekten de bunun oldukça bilincindeyim, antropologların ve mukayeseli mitoloji uzmanlarının kendilerini bir süre için içinde bulacakları, son derece bolluk içinde olacakları bir oyun alanı olacaktır – fakat kendilerince eğlenceleri ve avları ne kadar iyi ve ilginç olursa olsun (korkarım bu konuda genellikle kuşkucu oluyorum) bunlar benim şu andaki amacıma, peynir yapımının süreci kadar yabancı. Biliyorum ki yorumcular bu şiirlere, şu tarzda bir sürü şerh düşünüyor: “Bu hikâyeyi Andaman Adaları’nda anlatılan hikâyeye kıyasla,” veya “Filanca inancı Hausa Masalları’nda anlatılanla kıyasla,” – ama biz kıyaslamayalım. Bütün bu şerhler Finler ile Andaman Adalıların, göze farklı da görünseler oldukça bağlantılı hayvanlar olduğundan başka bir şey kanıtlamaz; ki bunu da zaten biliyorduk. Gelin daha ziyade, hiç beklenmedik bir anda, kaybettik diye korkup durduğumuz halka ait o hayallerin ambarına denk geldiğimize memnun olalım; belli bir orantı anlayışını henüz kazanmamış hikâyelerin, abartının bile doğru dürüst sınırlarının olmadığı, aykırılık algısı (bizden farklı bir algı olduğu kesin) bulunmayan hikâyelerin dolu olduğu o ambara. Bazen insan aykırılıktan zevk aldıklarını düşünmüyor değil. Geçmiş son üç Bin Yılın tüm Avrupai başarılarından ayrılıp bir tatile çıkıyoruz, bir süreliğine Helenlikle alakamızı vahşice keseceğiz ve barbar olacağız, tıpkı gelecekteki yaşamının okul önlüğü yakaları ve ilahilerden uzakta, yarı yarıya Cehennemde bir tatil olduğunu ümit eden bir oğlan çocuğu gibi. Şu an için bunları

    mlerken   st n  ağdaş zek mıza başvurmayacağız. Daha çok, eşitlik açısından onların istisnai ruhuna girmeye çalışacağız. Runoları, canlı hayvanlar üzerinde cerrahi deneyler yapan bilim insanları gibi ince eleyip sık dokuyarak inceleyen eleştir-menler patırtı kopartabilirler. Kimsenin, bu kişilerin köpekler hakkındaki bilgisinin köpeği evcil bir hayvan olarak besleyen adamdan fazla olduğuna inanmadığını – gerçi evcil hayvan der-ken bile kelimeye dahil olan üstünlük halinden kurtulmak la-zım– bir köpeklerle dostluk kuran biri olarak söylemek isterim. Bu runolarla ilgili kendi kendime yapmaya izin verdiğim tek     mleme, bunların uyandırdığı tat içinde kendi zevk duy-gularıma doğru yaptığım nazik bir sondajdır; kendilerini bana sundukları halleriyle bu diyarın yaşamını, manzarasını ve in-sanlarını biraz da olsa anlatma çabasıdır.

Kuşkusuz bu vahşi masalların lezzetli m balaağaları, yüz-lerce ilkel ya da  ağdaş gayri medeni edebi eserle ve destan koleksiyonlarıyla, bir bilgi çerçevesinde kıyaslanabilir – ama eğer elimden bu kıyaslamaları yapmak gelseydi bile Avrupa dışındaki mevcut hareketler nedeniyle bunu yapmazdım; çünkü bunlar ne kadar vahşi, gayri medeni ve ilkel olursa olsun at-mosferleri ve içinde bulundukları manzaralar, özünde Kuzey Avrupa'ya ait ve sadece bunu vurgulamak için yüzlerce ben-zerlik bulmaktan vazge erdim. Kalevala'da bulunan serbesti ve abartı, insanın aklına ilk başta, ne bileyim  rneğin Mabi-nogion'daki Gal hik yelerini ya da benzer Gal ya da  rlanda edebiyatındaki benzer şeyleri getiriyor; ama aslında bunların durumları çok farklı. Kalevala'da, peri masalı için en küçük bir inandırıcılık kaygısı yoktur, imk nsızı gizlemek için kurnaz-lıklar da – sadece bir milyon ağacı devirdiğini ya da neredeyse babası kadar ulu bir şahsiyeti yere serdiğini anlatmanın verdi-ęi çocukça bir zevk vardır, tabii eğer bu arada yirmi kadar da polisi halletmemişse. Bütün bunların amacı sizi ikna etmeye çalışmak değildir, hatta anlatıcının düşleriyle bile, az da olsa

sizi büyülemeye çalışmaz. Kalevala'dan alınan zevk, insani olanakların sıradan sınırlarıyla ilgili doğmakta olan algı ile insan hayal gücünün ve tahayyülünün yaratısına dayanmaktadır. İçinde kuşkusuz ki insanların savaşlarda kaderin üstesinden gelen kahramanlıkları, fethedilemez ihtimallerle yenilmez bir hale bürünmüş cesaretleri gizli olarak bulunur – ama bunları dinlerken o açıdan bakmazsınız, ya seversiniz ya da yeni basit bir fantezi diye hor görürsünüz. Tabii ki aşikâr bir şekilde Gal masallarında da sıklıkla hatta sürekli olarak renkli bir yalandan, güçlü ve nefes kesici bir düş gücü uçuşundan aynı tadı alırız; fakat çelişkili bir şekilde Gal masalları çok daha absürttür, Fin masallarından çok daha absürt. Daha absürttüler çünkü (onlara ulaştığımızda) eskiden olduklarına nazaran daha bayat olurlar; birçok yerde üzerlerinde artık anlaşılamayan bir geleceğin kalın bir toz tabakası bulunmaktadır; artık bir anlam taşımayan isimler ve kinayeler dizisidir, hatta zamanında bunları söylemiş olan ozanlar için bile bir anlam ifade etmeyen şeylerdir. Ne demek isteğimi merak eden varsa Kilhwch ve Olwen'in hikâyesinde Arthur'un sarayındaki kahramanların listesine ya da Kilhwch'in kızı Olwen'i kazanabilmek için dev Yspaddaden Penkawr'a göstermesi gereken kahramanlıkların hikâyesine bakması yeterlidir. Bu garip gereksizliklerden Kalevala'da çok az vardır, hatta hiç yoktur. Öte yandan Gal hikâyeleri, çizilen resimlerde çok daha fazla teknik bulunduğu için daha az absürttür; renkleri akıllıca hatta mükemmel bir şekilde düzenlenmiştir; figürler kurnazca bir araya getirilmiştir. Masalın kendi içindeki inandırıcılığına saygı duyulur; eğer adamın biri öldürmesi mümkün olmayan bir canavarı öldürmüştse hikâye kendi yalanına sonuna kadar sadık kalır. Kahramanlar Yurdu'nda bir mısradan adamın biri bir elk öldürebilir, bir sonrakinde ise öldürdüğü şeye dişi bir ayı demek ona daha şiirsel gelebilir. Böyle şeylerin üzerinde durmak belki de gereksizdir. Fakat bu tam da Kalevala'nın atmosferinin ne olduğu hakkındaki düşünce-

lerimi belirtmem için bir vesile olabilir – düşüncelerimi siz de kendi bilgilerinizden ya da size sabrınız tükeninceye veya siz Kalevala'nın son sözlerinin yerindeliliğini hissedinceye kadar okumak istediğim parçalardan düzeltebilirsiniz:

“Şelaleler dökülürken bile
Nihayetsiz akan sulara boyun eğmez.
Nasıl ki usta bir şarkıcı
Bütün bildiklerini harcayınca kadar söylemez.”

Bana öyle geliyor ki, insan hemen edebi veya sanatsal gelenek geçmişi olmadığını hissediyor. Örneğin Mabinogion'un böyle bir geçmişi var; bir tarafta unutulmuş geleneksel isimler ve meselelerle masalın sıkıcı hale getirilmesiyle, diğer tarafta aktörlerin tasvirlerinin üzerinde belirdiği, son derece mükemmel bir şekilde uyumlu kılınmış ve kurnazca farklılaştırılmış renklerin alanının oluşturmasıyla sonuçlanan uzun yılların meydana getirdiği bir gelişim duygusuyla doludur – fakat aynı zamanda bunlar etraftaki mükemmel renk uyumuyla da bütünleşerek anlaşılabilirlik olmasa dahi, şaşırtıcılık içerisinde yiterler. Kelt masallarında görünen kadar güçlü ve canlı renk duygusu çok azında bile bulunsa, benzer ulusal kahramanlık edebiyatlarının çoğunda bundan bir şeyler vardır – ben Kalevala'da bunun olmadığını hissediyorum. Renklerin, olayların, hayret verici şeylerin ve kahramanların tasvirlerinin hepsi, temiz, boş bir tuval üzerine bir elin ani hareketleriyle sıçratılmışlar gibi; hatta dünyadaki en kadim şeylerin menşei hakkındaki efsaneler bile sanki okurun hayal gücünden sıcak sıcak, taptaze tam o anda yeni çıkmış. Tabii ki Kalevala'da tramvaylar, tüfekler veya uçaklar gibi modern elemanlar yok; doğru, kahramanların silahları, antik yaylar, mızraklar ve kılıçlar denilen silahlar var ama aynı zamanda hikâyede bir “şimdilik” var, insanı oldukça şaşırtan oldukça açık, romantik olmayan bir o anlık ve haliha-

zırdalık var; bu şaşkınlığı aniden, bunca zamandır bir yandan dünyanın çamur ördeğinin yumurtasından yapıldığını veya güneş ile ayın bir dağ içine kapatılmış olduğunu okuduğunuzu anladığınız zaman duyuyorsunuz. Her şeyin bir bedeli vardır ve bizler de masallarımızın nispi-tutarlılıklarını ve mantıklılıklarını, geleneklerimizin daha fazla billurlaşmasını, büyü ve lekesez tazelik pahasına satın aldık.

Şimdi, bu şiirlerin kaynağı hakkında bilinenler hakkında çok az şey biliyorum ve bildiğimden daha fazlasını anlatmaya çalışmayacağım. Vâinâmöinen ortaya çıkıp da turnabalığı kemiğinden büyük arpı Kantele'yi yaptığından beri, Finleri bildiğimiz kadarıyla, her zaman için bu tarz baladları çok sevmişlerdi; bu baladlar da birbirini izleyen günlerde babadan oğula, oğuldan toruna bitmeyen bir hazla geçerek bu güne kadar söylenegelmiştir, tıpkı baladların şu anda dahi ah edilerek söyledikleri gibi: “Şarkılar geçip gitmiş asırların şarkıları, kadim irfanın gizlenmiş sözleri, bütün çocukların söylemediği bu şarkılar, insanların anlayışlarının çok ötesinde.” İsveç ve daha sonra Rusya'nın gölgesi yüzyıllar boyunca Finlandiya'nın üzerinde olmuştur. Petrograd Finlandiya'dadır. Korkarım işler şu anda da daha iyi değil. Bununla birlikte bizim için esas kayda değer ve hoş olan şey, “geçip gitmiş asırların şarkıları”nın bir şekilde hiç kurcalanmadan saklanmış olmasıdır. İsveç sonunda 12. yüzyılda Finlandiya'yı fethetmiştir (ya da daha ziyade Finleri – Finlerin hiçbir zaman Avrupa devletlerinininki gibi sıkı ve sağlam sınırları olmamıştır). Bundan önce, bizim devrimizin başlangıcından çok daha gerilere uzanan Kuzey Germen halklarıyla sürekli savaş içindeydiler ve sürekli bir münasebetleri vardı, ayrıca kuşkusuz Holstein ve Adalar'da bulunan ve İngiliz adını ilk taşıyanların da onların hayatında önemli bir yerleri vardı – fakat münasebetler o uzaktaki zamanların bile gerisine gider. İsveç'in Finlandiya'yı fethetmesiyle ve Töton Şövalyelerin kılıçlarıyla, Hristiyanlık Finler arasında yavaş yavaş başlamıştı

– başka bir deyişle Finlandiyalılar Ortaçağ Avrupası’nın bilinen son pagan halkıydı. Günümüzde dahi Kalevala ve eserin konuları neredeyse bu etkinin dışında kalabilmiştir, *Edda*’da karşımıza çıktığı haliyle kadim İskandinavya’nın mitolojisinden çok daha az etkilenmiştir. Sonundaki bakire Marjatta hikâyesi ve Gök Tanrısı Jumala ya da Ukko ve benzeri şeyler hariç Hıristiyanlığın varlığına dair imalar dahi neredeyse hiç yoktur; Marjatta’nın inceliksiz hikâyesi ile Hıristiyan inancını mukayese edecek olan herkesin görebileceği gibi Hıristiyan ruhundan eser yoktur. Bunu geniş ölçüde şiirlerin ilginç ikelliklerine, “orman zeminindeki örtü” karakterine yükleyebiliriz, gerçi bu durumundan biraz da şiirlerin ikincil duygusal anahtarı yani, dar ve sınırlı görüş açısı da sorumludur –mevcut tatil ruh halimize cazip geldiği inkâr edilemeyecek şeyler. Bir yedi yüz[yıl] daha İsveç ve Rusya’ya rağmen bu baladlar seslendirilmeye devam etmiş ve 1835 yılında Elias Lönnrot bunların çoğunu derleyip daha sonra da bir seçki halinde yayımlayınca kadar görünüşe göre kaleme bile alınmamıştı. Bütün bu şiirler Doğu Finlandiya’dan derlenmişti ve bu nedenle Fincenin çağdaş edebi diyalekti haline gelen diyalektten farklı bir dildedirler. Bu Kalevala diyalekti artık bir çeşit şiirsel gelenek olmuştur. Tek derleyici Lönnrot değildi ama seçilmiş parçaları gevşek bir biçimde bağlantılı bir form olarak dizme fikri bir tek onun aklına gelmişti – ve görünüşe göre bu hiç de küçümsenmeyecek bir yetenekten kaynaklanıyordu. Bu diziye Kahramanlar Yurdu ya da tüm kahramanların mitolojik atası olan Kaleva’dan Kalevala adını veren oydu. Eser 25 runodan ya da kantodan oluşmaktadır. Eser, sonradan derlenmiş malzemeye uzunluğu iki misline çıkacak şekilde genişletilmiş, tekrardan 1849 yılında yayımlanmış ve neredeyse hemen tercüme edilmişti.

Yukarıda söylediklerimle bağlantılı olarak, seçki ve düzenlemeyi bir yana bırakacak olursak, bu şiirlerin doğrudan Fin aşıklarının dudaklarından döküldüğü şekliyle derlenmiş ol-

duklarını ve bu derlemelerin âşık edebiyatı geleneğini öldürmediğini hatırlamakta fayda vardır; balad söyleme geleneği devam etmektedir (ya da en azından son savaşa kadar devam ediyordu); bizim için tesadüfen belirginleşmiş olan bu baladlar hâlâ binlerce farklılık göstermekte ve gösterebilmektedir. Kalevala hiçbir şekilde Finlandiya'nın bütün balad edebiyatı demek değildir, hatta sadece Lönnrot'un derlediği baladların bile hepsi değildir. Lönnrot diğer derlediklerini "Kanteletar" ya da "Arp'ın Kızı" adı altında başka bir cilt halinde yayımlamıştır. Kalevala'nın bu konudaki tek farkı birbiriyle daha bağlantılı, dolayısıyla daha rahat okunabiliyor olması; Yerin ve Göklerin Başlangıcından Väinämöinen'in ayrılışına kadar, Fin mitolojisinin büyük bir alanını kapsamasıdır. Şiirlerin derlenme ve yayımlanma tarihinin bu kadar geç olması, "otantik bir şekilde ilkel" olana karşı çağdaş (muhtemelen de tam da sağlıklı olmayan) bir özlem içinde olanların ellerindekilerin tamamen gerçek olup olmadığına kuşku duymasına neden olmakta. Okuyun da kuşkunuz kalmayın. Sahte arkaizm ile sözde ilkel olan, bu dizelerden, Ossion, Ortaçağ İrlanda romanslarından ne kadar farklıysa o kadar farklıdır; ayrıca zaten bu dizelerin gerçekliği hakkındaki harici kanıtlar yeter de artar bile. Gerçekten de derlemenin bu kadar geç yapılmasının asıl nedeni büyük bir ihtimalle bu hazinenin talan edilmeden kalmış olmasıdır, boşalmış kabuğunun on sekizinci yüzyıl âdetlerine göre karlar gibi temizlenmemiş, yeniden süslenmemiş, kabartılmamış ya da tam tersi tamamen yok edilmemiş olmasıdır. Hiç dikkat çekmeden kendi bahtına ve ocak başında oturan çalışkan cahil adamın dehasına terk edilmiş, bilgiç ve ukala insanlardan kurtulmuştur. Daha da dikkat çekici olanı derlendikleri ve sonunda baskıyla çoğaltılma kaderine mahkûm olduklarında bile bu şiirler şans eseri ahlaki kaygılarla kaba muamele görmekten kurtulmuşlardı. Ahlakını düzeltmek için çarpıtılıp başka bir şekle sokulmaya çalışılmamış bu son derece şaşırtıcı okuma

parçası artık sıkı bir şekilde yasalara göre yaşayan ve Avrupa halkları arasında Luteriyen olanlar, yani eğitimli çağdaş Finler arasında son derece gözde olarak kalmıştır. Ortaçağ İzlanda rahipleri ve piskoposlarının hristiyanlık [aslı gibi yazılmıştır] öncesi İskandinavların vahşi eylemlerine karşı olan ilgileriyle, Thórr ile Ódinn'in kepaze maceraları arasında benzer bir paralellik bulunabilir. Doğrusunu isterseniz insan zaman zaman Kalevala ve Kalevala gibi şeylerin, Hristiyanlığın ve İbranice İncil öğretisinin baskısına karşı (bize söylendiğine göre) hâlâ kahramanca ve kutsal bir savaş içinde olan, Avrupa'nın ayakta kalan Paganizminin kanıtı olarak anıldığını duyuyor. Bu konuda tartışmak şu an bulunduğumuz noktadan ve amacımızdan sapmak olacaktır; fakat kadim tanrılara karşı tutumumuz hakkında bir şeyler söylemek dürtüsü de çok kuvvetli. Fin halkının, diyelim ki, bu mısraların derlenmiş olduğu (çünkü onlar hakkında çok fazla şey bilmiyorum) yüzyıl öncesine kadar olan tutumu hakkında tartışmaya başlamadan önce, kadim tanrılara olan tarafsız inanca yaklaşan bir şeyler olmadan, eski masallardaki büyülerden bir şeyleri, masallarda "bizim algımızın çok ötesinde" bir şeyleri kaybettiğimiz kesin olduğunu itiraf etmeye oldukça hazırım; ummanın artık şiirsel bir nihayetsizliğe sahip olduğunu söylemek nafile, çünkü ummanın şiirsellliğini takdir eden o insanların akıllarının bir kenarında aynı zamanda dünyanın yuvarlaklığı ve son derece sınırlı bir Atlas okyanusunun diğer tarafındaki Amerika'nın talihsiz mevcudiyeti son derece sürekli ve net şekilde tüm canlılığıyla duruyor; bu insanların, her şeyin üzerinde, semavi nesnelerin, semavi olmadığını anlamış oldukları çok net. Çağdaş yaşamın örgütlenmesi ve çok daha da artan emniyeti: daha kibar sosyal tavırlar; fiziki konforların zenginliği, rahatlıklar hatta tahrip edici lüksler; tütün, doktorlar ve polis; ve dahası bir bedel ödeyerek (gerçekten de bedeline değen tek şey) daha karanlık, daha zalim, daha kötü olan batıl inançların gölgesinden kurtul-

mamız – bizim Batı denizlerinde hiç büyülu adalar yok, (Francis Thompson”ın dediğı gibi) “artık kimse sabahın seherinde Apollo’yu seyredemeyecek veya semanın yükseklerinde altın bukellerinin uzun ısıltısını yayan Afroditi göremeyecek.” Artık yaşlandık ve bu gerçeğı kabul etmek zorundayız. Bu kadim şeylerin şiirselliğı ölümsüz olmaya devam ediyor fakat artık hem şiir hem de inançla zehirlenmiş bizler için değıl. Benim kast ettiğim tatil, şiirsel ve edebi girişimlerden, medenileşmiş gelenek ve bilginin uzun zamandır birikmiş ağırlığından kurtulup çıkılan bir tatil, yoksa sadece çökmekte olan, yozlaşmış bir hareket, “çerden çöpten şeylere özlem duymak” değıl; ve bu tatildeyken denizin gürültüleri arasından Ahti’nin sesini duyar gibi, büyüculüğün kasvetli diyarı Pohja’nın veya ölümün daha da karanlık bölgesi Tuonela’nın düşüncesiyle ürperir gibi oluyorsak, bunu yine de aklımızın, gerçek inançlarımız ve dinimiz için ayırdığımız yerinden oldukça başka bir kısmıyla yapıyoruz ve muhtemelen bu eski zamanın İzlandalı rahipleri için de böyleydi. Yine de bu eski şarkılar bazılarının içinde yeni bir şiir uyandırabilir tıpkı başka pagan günlerine ait eski şarkıların diğeri Hristiyanları uyandırmış olduğu gibi; çünkü sadece Hristiyanların Afroditi olancasına güzel, insanın ruhunu dinlendiren bir harika yapmış olduğu bir gerçek; Hristiyanlıklarından vazgeçerken bile hislerini ve sanatlarını Hristiyanlığa borçlu olan Hristiyan şairler veya kişiler nimfalar ile orman perilerini Yunanlıların bile hayal edemedikleri şekilde yaratmışlardır; Latmos’un asıl görkemini yaratan Keats’tir.

[Aşağıdaki cümle mürekkep kalemle, elle yazılmıştır] Dünya yaşlandıkça kazançlar ve kayıplar oluyor – sakın ola çağdaş küstahlıklarımız ve körlüğümüzle hepsini kazanç zannetmeyelim (böyle olmasın diye “Kahramanlar Yurdu” gibi şarkılar gözümüzün açılması için bırakılmış); ama neo-paganlığın verdiği düşünce belirsizliği ile de hepsinin bir kayıp olduğunu düşünmeyelim.

Mesnetsiz ara sözümden geri dönecek olursam, şiirlerin dili hakkında biraz daha bir şeyler söylemeden ilerleyemeyeceğimi düşünüyorum. Fince, en azından İngilizler için, Avrupa'nın en zor dilleri listesinin neredeyse en tepesinde bulunuyor; gerçi çirkin bir dil olmadığı kesin. Aslında kendi türündeki birçok dil gibi çok fazla ses ahenginden mustarip; öyle ki dilin ezgisi otomatik olarak kullanılmış oluyor –dil böyle bir şeye meyilli– böylece lirik bir pasajın duygusunu yükseltmek için kullanılabilir fazla bir şey bırakmıyor. Ünlü uyumu ve ünsüz harflerin yumuşamasının ve benzeşmesinin sıradan gramerin ve günlük konuşmanın bütünleyici bir parçası olduğu yerlerde, ani ve beklenmedik bir hoşlukla karşılaşmanın pek de bir ihtimali yoktur. Masalları ve soyları gibi oldukça yakın akrabaları sayılan Estonyalıların dili hariç Fince, çağdaş Avrupa'da özellikle ayrı kalmış bir lisan. Şu anda aslında bizi hiç ilgilendirmeyen Fin-Ugor filolojisine göre Fince ile çağdaş Rusya'daki Rusça olmayan kabile lisanları arasında bir bağlantı bulunmuştur; (gerçi buradaki soylarından kaynaklanan temel bir akrabalıktan ziyade lisan tipleriyle ilgili bir bağlantıdır) Macarcayla biraz daha uzak bir bağlantı ve hatta biraz daha uzak bir bağlantı ise Türkçeyle bulunmuştur. Hemen yakınındaki Germen veya Slav kökenli komşularının her ikisi ile de bir akrabalığı yoktur, sadece kadim Slovakça, Litvanca ve Germence kelimelerle ağızına kadar dolmasına neden olan, asırlar süren bir ödünç alma süreci vardır, ödünç almış olduğu bu kelimelerin birçoğu kendi lisanlarında yüzlerce yıl önce kaybetmiş oldukları formlarını bu yeni topraklarında muhafaza etmişlerdir –örneğin böyle bir kelime Fince “kuningas” yani king¹ vakasında karşımıza çıkar, bu tam olarak da filologların, bizim “king” kelimemizin iki bin yıl kadar önceki hali dediği kelimedir. Bütün bu ödünç almalara ve komşuları olan Hint Avrupa lisanlarının sabit izler bırakmış olan sürekli kültürel etkileşimine rağmen Fince

¹ (İng.) Kral. –çn

hâlâ Avrupa'daki diğer dillerin çoğundan çok daha ilkel (ve bu yüzden de alışıldık boş kanının tersine çok daha karmaşık) bir dil olarak kalabilmiştir. İngilizcenin en ilkel lehçelerinde bile anlaşılması mümkün olmayan esnek ve akıcı, belirlenmemiş isim halleri kullanılmaktadır. Bu konuda, şiirde sadece kulağa hoş geldikleri için anlamsız heceler hatta anlamsız kelimelerin araya sokulmalarından daha şaşırtıcı bir örnek bulmaya hiç gerek yoktur. Örneğin aşağıdaki mısralardaki gibi:-

“Enkâ lähe Inkerelle
Penkerelle Pänkerelle” – veya

“İhveniâ ahvenia
Tuimenia Taimenia”

“Pänkerelle” sadece “Penkerelle”nin bir yankısı; “İhveniâ” ve “tuimenia”, “ahvenia” ve “taimenia” ile uyuşsunlar diye uydu-
rulmuşlar. Bu tarz şeylerin, şarkıları içlerinde bazı anlam tit-
reşimlerinin bulunduğu anlamsız kafiyelelere indirecek sıklıkla
yapıldıklarını söylemek istemiyorum; fakat bazı özel efektler
veya vurgular için de olsa sadece bu tarz şeylerin mümkün ol-
duğu gerçeği bile yeterince hayret vericidir. Şiirlerde kullanı-
lan ölçü kabaca çeviride kullanılanla aynıdır fakat İngilizcesine
göre çok daha özgür, daha az monotondur. Kabaca dört vurgu-
su bulunan sekiz heceli mısralar kullanılmıştır, ritmi bir uzun,
bir kısa hecelerden oluşan bir ölçüdür, vurgusuz bir tempo
kullanılmamıştır ve kafiyesi yoktur. Vurgulardan iki tanesi (ge-
nellikle ilki ve üçüncüsü) en önemlileri olarak belirginleşirler.
İngilizce Fince ile aynı etkileri verecek şekilde ne kadar kulla-
nılabiliyorsa o kadarıyla, tabii ki, “Hiawatha” ile aynı ölçüde-
dir. Bununla birlikte çok fazla bilinmeyen şey, sadece ölçünün
değil, şiirin fikrinin ve hatta malzeme ve olayların çoğunun da
“Hiawatha” adına yağmalanmış olmasıdır – “Hiawatha” aslın-

da Kalevala'nın ilk edebi meyvesidir ve Fince şarkıların ruhu ve doğası hakkındaki daha önceki yorumlarımı, medenileşmiş ardılları ile yapılacak bir mukayeseden başka hiçbir şey daha iyi vurgulayamaz veya daha iyi gösteremez. "Hiawatha" Kızılderili folklorunun özgün bir kaynağı değil, sadece Kalevala'nın sansürlenip ıslah edilerek ve tahminim Kızılderili irfanının bölük pörçük parçalarıyla ve muhtemelen de birkaç gerçek efsanevi isimle renklendirilerek zarifleştirilmiş ve kibarlaştırılmış halidir – Longfellow'un kullandığı bazı isimler türetme olamayacak kadar güzel geliyor kulağa. Muhtemelen Longfellow'un Avrupa'ya yaptığı (amacı Danca ve İsveççe öğrenmek olan gezi – Longfellow Modern Diller profesörüydü) ikinci veya üçüncü gezisiydi, Kalevala'nın İskandinav dillerine ve Almancaya ilk çeviri furyasına denk gelmiştir.

Sanırım Kalevala'nın sadece acıma duygusu uyandıran niteliğinin hiçbir yansıması taklitçisinin (nazik, zarif ve oldukça sıkıcı bir Amerikalı üniversite öğretmeni olan Evangeline'in yazarı) eserinde bulunmamaktadır. "London Daily News"ün itiraf ettiğine göre o, (şu anda eski bir Amerikan minnettarlığını alıntılıyorum) İngilizcede gelmiş geçmiş en mükemmel satırlardan birini – "Yüzüncü İlahi'yi, O Azametli eski Püriten Marşı Mırıldanan" – bu cümleyi, üretmiş olan kişidir. Bu vezin (özellikle İngilizcede) ne kadar monoton ve zayıf olursa olsun, eğer doğru dürüst işlenebilirse, en azından, en dokunaklı şekilde acıma duygusu uyandırma niteliğine sahip olabilir. Sadece "Minnehaha'nın Ölümü"nü kast etmiyorum, Kalevala'daki "Aino'nun Kaderi" ve "Kullervo'nun Ölümü"nü kast ediyorum, burada bu acıma duygusu uyandıran nitelik mitolojik ve olağanüstü bir çevrenin neredeyse (bize göre) gülünç naifliğiyle engellenmemiş, artırılmıştır. Acıma duygusu uyandıran nitelik Kalevala'da yaygındır ve genellikle çok doğru ve serttir. En gözde konulardan biri –en heybetli olanı değil ama son derece iyi işlenmişlerden biri– düğünün "onlar ermiş muradına"

tipi edebiyatın genellikle sakındığı diğer yüzüdür: Güle oynaya giden gelinin bile baba evinden ayrılırken, alıştığı şeylerden koparken yaktığı ağıt, boğazındaki düğümlerdir. Kalevala’da toplumun genel durumu içinde yansıtılan bu vedalaşma hali belli ki genellikle trajediye yakın bir şey olurdu. Burada kaynana edebiyatta başka hiçbir yerde olmadığı kadar kötüdür ve burada aileler nesiller boyu atalarının evlerinde yaşarlar; oğullar ve karıları Anaerkil ortamın demir pençesindedir.

Yine de eğer, ister acıma duygusu uyandırısın ister uyandırmasın, bu veynin sonu gelmez tekdüze karakterinden sıkılırsanız, yine de bunların yazıya kazara dökülmüş şeyler olduğunu unutmadan fayda var – özünde bunlar okurlar ritimleriyle bir ileri, bir geri sallanırken, belli bir ifadenin monoton tekrarlarıyla arpta tıngırdatılsın diye oluşturulmuş monoton ritimli ezgilerdir.

“Haydi kavuşturalım ellerimizi
Haydi parmakları hep kenetleyelim
Haydi bir şiir okuyalım neşeli
Haydi elimizden geleni yapalım

* * *

Hatırla şarkıları, efsaneleri
ve Kemerini Väinämöinen’in,
ve Ilmarinen’in demir ocağını
Kaukomieli’nin kılıç ucunu.”

Böyle açılır Kalevala, ayrıca monoton okuyucuların ritmik sallanışlarıyla ilgili birçok başka referanslar da vardır: Onları kendi kulaklarımla duymuş olmayı çok isterdim ama duyamadım.

Şiirlerin dini (“dil” ve “ölçü” gibi başlıklardan sonra insan bir de “din” üzerine konuşması gerektiğini hissediyor) süslü bir animizmdir –tabii eğer böyle bir isim takmak doğ-

ru sayılabilirse– bütünüyle mitolojik öğelerden tam olarak ayıramaz. Bunun anlamı Kalevala’daki her kütüğün ve her taşın, her ağacın, kuşların, dalgaların, tepelerin, havanın, masaların, kılıçların ve hatta biranın bile etraflıca tanımlanmış kişilikleri olmasıdır. Bu, bu şiirlerin, genellikle sırası gelince konuşma vasıtasıyla müstesna bir hüner ve zekâyla ortaya koyduğu pek çok ilginç erdemlerinden biridir. Bunlar arasında en göze çarpanlarından biri, ölmek için tam kendini kılıcının üzerine bırakmadan önce kılıcının Kullervo ile yaptığı konuşmadır. Eğer kılıçların bir karakteri varsa, onun da aynı burada resmedilmiş olanınki gibi olacağını anlar insan – zalim, alaycı bir külhanbeyi. Diğer örneklerin birkaçından söz edecek olursak örneğin Huş Ağacının Ağıtı; ya da Väinämöinen’in tekne yapması için ona tahta verebilecek bir ağaç aradığı pasaj (Runo XVI) (Hiawatha’daki benzer bölüm bir taklittir ve modelinden daha iyisini yapamamıştır); ya da kaybolmuş oğlunu arayan Lemminkainen’in annesinin yolda karşılaştığı her şeyden, aydan, ağaçlardan hatta yoldan bile haber sorduğu, onların da kendilerine has cevaplar verdikleri bölümler de vardır. (R XV). Bu da gerçekten şarkıların temel özelliklerinden biridir: Hatta gerektiğinde bira bile konuşur – umarım Biranın Kökeni’nin hikâyesinin anlatıldığı pasajı vakit bulup okuyabilirim. İşte bu konuşmadan bir bölüm (Runo XX 522-546).

“... pişirdikleri ekmek hazırды, karıştırılmış çanak çanak yulaf lapası da,

varillerdeki bira kıpırdanmaya ve mahzenlerdeki biralar köpürmeye başladığında

çok az bir zaman geçmişti henüz:– “şimdi biri gelip içmeli beni, şimdi biri gelip tatmalı beni ki ünüm kulaktan kulağa dolaşsın, beni öven şarkılar söylensin.” Bunun üzerine onlar da bir ozan aradılar,

nl bir arkıcı aramaya gittiler, şöyle sesi en gr olanlardan bir
tane,
en iyi efsaneleri bilen biri. arkı söylemesi için önce bir somon
balığını denediler,
bakalım alabalığın sesi daha mı grdr. arkı söylemek somon
balığının içi değil.
turna balığı da efsane bilmiyor. Somon balığının çenesi pek eğri
büğrü
turna balığının dişleri ise pek seyrek sepelek. Her şeye rağmen
bir arkıcı aramaya devam ettiler
nl bir arkıcı aramaya gittiler, şöyle sesi en gr olanlardan bir
tane,
en iyi efsaneleri bilen biri – ve bir çocuğu kendilerine arkıcı
seçtiler,
Çocuğun gr sesiyle arkı söyleyebileceğini düşünüp. arkı
söylemek çocukların içi değil tıpkı
bağırmanın tükürük saçarak konuanların içi olmadığı gibi.
Çocukların dili çarpık olur,
ondan kökleri de çarpıktır. Bunun zerine kızıl bira gitgide
içerledi,
taptaze içecek küfretmeye baladı, meeden fıılar içine,
pirinç tıkaçların ardına kapatılmış. “Eğer bulamazsanız bir ozan,
nl bir arkıcı bulamazsanız, en gr sesli olanınız içinizden,
efsaneleri en iyi bileniniz, o zaman kasnaklarımı patlatıp
açacağım
ve tozun üzerine damlayacağım....”

Burada sadece, şiir ve arkının ilhamıyla biranın konuşması ve
kendi kendini değerlendirmesi hakkında bir ima duymuyoruz,
aynı zamanda, son derece acayip bir şekilde de olsa, Ortaçağ
İngiltere ve Fransa’sındaki ozanların normalde kullandıkları
benzer reklam pasajlarından daha büyük bir kurnazlık ve ince-

likle kendi işini öven Fin ozanı da duyuyoruz. Kalevala'da Bira coşkunun önemli bir kısmının nedenidir fakat sık sık tekrar edilen “ölçülü insanların en güzel, en iyi içeceği biradır” sözü (şiirlerin geri kalanında da olduğu gibi) iyi anlamda, belli bir alçak gönüllüğü anıştırır. Sarhoşluğun verdiği keyif, ne olursa olsun diğer ahlaksızlıkların çekiciliğine sahip değil gibidir, buna karşı iyi bir içkinin kıymeti, hayal gücünü (ve dili) serbest bırakmasından dolayı genellikle övülmüştür (Runo 21, 260).

“... Ey sen Bira, ne tatlı içiliyorsun, aman içenler karamsar olmasın

Dürt de insanlar şarkıya devam etsin; ağızları altın rengi bağırıp dursunlar

Beylerimiz ne olduğunu merak edene, hanımlarımız düşünüp kalana kadar.

Şarkılar teklemeye başlar hemen ve neşeli diller susar

Bira kötü karıştırılırsa ve önümüze kötü içki konulursa;

O zaman ozan şarkı söyleyemez, en güzel şarkılarını okuyamaz

El üstünde tuttuğumuz konuklar sessizleşir, guguk kuşları ötmez olur...”

Tüm bu kişileştirmelerin ardında yine de bir mitoloji zenginliği vardır. Her ağacın, dalganın ve dağın, belli ki, her nesnenin karakterinden ayrı olarak kendi perisi, kendi ruhu vardır. Kanın ve Damarların perisi vardır; içki karıştırma küreğinin ruhu; Ay ve çocukları vardır, Güneş ve güneşinkiler (ay ile güneş erkektir); insanı huşu içinde bırakan belirsiz, şiirlerde krallara layık bir vakara en çok sahip olan bir figür vardır, ormanın Tanrısı Tapio ile eşi Mielikki ve periye benzeyen oğlu ve kızı, “Yumuşak ve güzel elbiseleri içinde Ormanın küçük kızı Tellerovo” ve ağabeyi kırmızı başlıklı ve mavi paltolu Nyyrikki; göklerde Jumala vardır (ismi Kitab-ı Mukaddes'te Tanrı yerinde kulla-

nılan Jumala fakat Jumala şiirlerde genellikle hava ve bulut tanrısı olarak çıkar karşımıza); dünya üzerinde, daha doğrusu garip şeylerin oluşturduğu bir nehrin kenarındaki belirsiz kasvetli bir yerde yaşayan Tuoni de vardır. Ahti ile karısı Vellamo sularda yaşar ve onlara eş dost olarak binlerce başka yeni ve acayip karakter bulunur burada –kırağı Pakkanen, kötülüklerin ruhu Lempo, dokuma tanrıçası Kankahatar– ama böyle bir liste henüz bunlarla tanışmamış olanlar için pek ilgi uyandırıcı değil, tanışmış olanları da sıkıyordur. Perilerin, ruhların ve diğer varlıkların (onlara tanrı diyemezsiniz, bu çok Olimpiyalı kaçır) çocukları ile insanlar arasındaki ayırım hiçbir zaman çok net olarak belirtilmemiştir. Eskimeyen atalar arasında en kutsal sayılanı, kültürel kahramanlar (Estonya’da Müzik Tanrısıdır) arasında en kudretlisi, yalancılar arasında en insansı olanı Väinämöinen, Hava’nın kızı Ilmatar ile Rüzgâr’ın oğludur; köylü çocukların en bahtsız Kullervo ise sadece iki nesil önce bir kuğudur.

Size bu irili ufaklı tanrı curcunasını sadece, Kahramanlar Yurdu’ndaki o nefis çeşitliliği biraz aktarabilmek için anlattım. Böyle bir mizaca sahip değilseniz ya da bu tanrısal ve kahraman kişiliklerle geçinmek size uymuyorsa bile, daha önce temin etmiş olduğum gibi yine sizi temin ederim ki bu tanrılar son derece cana yakındırlar: Hepsi Kalevala’daki Oyunun büyük Kurallarına uyarlar, yani ne kadar önemsiz olursa olsun bir bilgiyi doğru olarak aktarmadan önce en az üç yalan söylerler. Sanki bu bir formül, bir davranış biçimi olmuştur çünkü Kalevala’da dördüncü beyanına kadar kimseye inanılmaz (dördüncü keresinde büyük bir tevazu ile “başta biraz yalan söylemiş olsam da şimdi size tüm doğruyu söyleyeceğim” diye bir girizgâh yapar). Din hakkında (eğer buna din denebiliyorsa) ve din ile dinin hayali geri planı hakkında bu kadarı yeter.

Şiirlerin gerçek manzarasının ait olduğu, olayların geçtiği yer Suomi yani Bataklıklardır –bizim söylediğimiz şekliyle Fin-

landiya– Finler kendileri sık sık buraya On Bin Göl Ülkesi adını verir. Oraya gidemediğimize göre tahminimce insan ülkeyi gözünde Kalevala’yı okumakla canlandıracağı kadar etkili bir şekilde pek canlandıramaz – en azından ülkenin bir asır veya daha önceki halini, çağdaş gelişimle tahrip edilmemiş bir ülke halini. Şiirler bu ülkeye duyulan aşkla doludur: İçinde, sanki yerin yükselmesiyle meydana gelmiş ve bazen de ağaçlarla taçlanmış adaların bulunduğu azmakları, geniş bataklıklarına duyulan aşkla. Bataklık hep etrafınızda bulunur – yenilmiş ya da kandırılmış kahramanlar hep bunlardan birine atılır. İnsan gölleri ve ağır ağır nehirlerin aktığı, kamışlarla sınırlanmış ovaları görür, sürekli balık avlandığını, yağma evleri – sonra kış aylarında kızaklarla dolmuş toprakları, kar pabuçlarıyla bile hızlı ve emin adımlarla yürüyen adamları görür. Ardiç, Çam, köknar, toz ağacı ve huş ağacından sürekli bahsedilir, daha nadir olarak meşe, çok ender olarak da başka ağaçlardan da söz edilir; Finlandiya’da bu günlerde nasıldır bilmem ama ayı ile kurt “Kalevala”da çok önemli şahsiyetlerden sayılır, ayrıca bizim Britanya’da bilmediğimiz Arktik kuşağı altındaki birçok hayvan da eserde görülür. Âdetlerin hepsi çok tuhaftır tıpkı günlük yaşamın renkleri gibi; zevkler ve tehlikeler

[Daktiloya alınmış metin burada, cümlelerin ortasında, sayfanın son satırında bitiyor. Son iki kelime hemen aşağıya sıkıştırılmış ve bir kısmı da üst satırın üzerine binmiştir, sanki kâğıt, yazar farkına varmadan aniden bitivermiş gibi. Metnin altına elle yazılmış bir yorum şöyle demektedir: “[Metin tam burada kesiliyor]” Belli ki bir sonraki sayfa hiçbir zaman yazılmamış fakat biz eğer yazılıysaydı bu metnin de, aşağı yukarı elle yazılmış metnin son bir ve dörtte üç sayfasına uyacağını varsayabiliriz.]

Notlar ve Açıklamalar

- 112 **asıl konuşmacının ani yokluğu.** Tolkien'in beş-on yıl arayla mevcut olmayan iki konuşmacının yerini dolduruyor olması, imkânsız olmasa da inanırlılığı biraz zorluyor gibi. Fakat bu konuşmanın yapılmış olduğuna dair herhangi bir kanıtımız olmadığı için muhtemelen açılış cümlesi daha önceki nüshadan hiç düzeltilmeden geçirilmiş olmalı.
- 115 **düşman tabyalarını zapt ettiğim.** Burada İngilizcesi "taken the position" olan bu deyimın anlamı izah edilmiş, bunun sözü geçen argümanda politik veya felsefi bir varsayım olmadığı belirtilmiştir.
- 116 **garip masallar.** Bu, bir Amerikan dergisinin ilk kez 1923 yılında yayımlamış olduğu fakat İngiltere'de pek de yaygın bir şekilde dolaşıma girmemiş olan ucuz fantezi romanlarından birinin ismiydi. Tolkien'in anıştırmasının (eğer öyle ise) E.T.A. Hoffmann'a referans olması daha olasıdır. Hoffmann'ın hikâye kitabı *Garip Masallar*, Almanca'dan J.T. Bealby tarafından çevrilmiş ve İngiltere'de 1884 yılında basılmıştı.
- 117 **Keşke daha fazlası kalmış olsaydı – İngilizlere ait böyle bir şeyler.** Humphrey Carpenter'ın biyografisinde yanıltıcı olarak Tolkien'in Oxford'daki öğrenciliği zamanıyla birleştirilen bu açıklama hâlâ bir öğrenci olduğu ve savaşa gitmemiş olduğu 1914-15 yılına ait el yazması taslağında bulunmaz. Carpenter'ın bu

açıklamayı ilişkilendirdiği orijinal konuşma farklı bir kaynaktan çıkmıştır ve Tolkien'in filizlenmekte olan "İngiltere için bir mitoloji" fikriyle bağdaştırılmalıdır. Bu görüş 19. ve 20. yüzyıllarda tüm Batı Avrupa ve Britanya Adaları'nda yayılmış fakat 1914 savaşıyla duraklamaya uğramış olan mit ile ulusalcılık hareketine bir tepkidir. O savaş öncesi hareketten Wilhelm Grimm'in *Kinder und Hausmärchen*'i, Jacob Grimm'in *Deutsche Mythologie*'si, Jeremiah Curtin'in *Myths and Folklore of Ireland*'i, Moe ve Asbjørnsen'in *Norske Folkeeventyr*'i, Lady Guest'in *Galce Mabinogion* çevirisine ilaveten bir de Elias Lönnrot'un *Eski Kalevala* (1835) ve genişletilmiş *Kalevala*'sı (1849) ve bir yığın diğer mit ve folklor koleksiyonları ortaya çıkmıştır.

- 119 artık anlaşılamayan bir geleneğin. *Mabinogion*'da karşımıza çıkan 19. ve erken 20. yüzyıla ait Galler mitolojisi ile ilgili kanı, zaman içinde biraz Hristiyanlık nedeniyle, biraz da Hristiyan redaktörlerin orijinal hikâyeler hakkında sınırlı bir bilgiye sahip olmaları nedeniyle çarpıtılmış ve yanlış anlaşılma başlanmış hikâyelerin arkasında bir zamanlar anlaşılabilir bir kavramın olduğuydu.

Kilhwch ve Olwen'in hikâyesinde Arthur'un sarayındaki kahramanların listesine. Arthur'un Saray sakinlerinin listesi kimisi tarihi, kimisi efsanevi, kimisi Arthur'un akrabası olduğu iddia edilen, kimisinin, Clust mab Clustfeinad yani "Duyan oğlu Kulak" ve Drem mab Dremhidydd yani "Gören oğlu Görüntü" gibi hayali olduğu kesin olan 260 isimden oluşan bir "sürü"dür. Bu isimlerin ozanlar tarafından seslendirilmesinin, anlatılmamış bir sürü diğer hikâye için bir çağrıştırmaya olması yanı sıra ozan için bir yetenek gösterisi olabilir.

120 **Yspaddaden Penkawr.** “Devlerin Şefi/Başı” olan Yspaddaden, Kilhwch’in talip olduğu gelin Olwen’in babasıdır ve yerine getirmesi istenen görevler bu müstakbel aşığı sınamak için değil, onu öldürmek içindir. Bu karakterin, görevini yapmaya çalışırken Beren’in ölmesi beklentisiyle Beren’e Morgoth’un Demir Tacı’ndan Silmaril’i geri getirme görevi veren Lúthien’in babası Thingol’le hiçbir şekilde bir ilgisi yoktur.

125 **Kelt masallarında görünen kadar güçlü ve canlı renk duygusu.** El yazması metindeki “Celtic”ler daktiloya çektiği metinde “Keltic”e dönüşmüş olması dikkate değerdir fakat bir açıklamadan yoksundur. Her iki yazılım şekli de çağdaş İngiliz sözlüklerinde kabul görmektedir, bunun nedeni kelimenin, bir keserinde Latince’den Fransızca yoluyla, diğer seferinde de Yunancadan Almanca yoluyla İngilizceye iki kere girmiş olmasından olabilir. C harfiyle yazılanı Latince *Celtae* kelimesinden gelmektedir ve 1600’lü yıllarda Fransızca *Celtes* kelimesinden İngilizceye girmiştir. K harf ile yazılanı ise Keltol’nin orijinal formundan gelmektedir, bu Yunanlıların Tuna ve Ren nehri kıyısındaki kabilelere verdikleri isimlerdi ve 19. yüzyıl Alman filologları tarafından kullanılıyordu. Peter Gilliver ve Jeremy Marshall ile *Ring of Words: Tolkien and the Oxford English Dictionary*’in yazarı olan Edmund Weiner bana Tolkien’in ‘bu dönemde oldukça <k> evresinde olduğunu – Qenya lügatçesinde baştan sona <k> kullanıldığını, daha sonra Elfçe’de <c>ye döndüğünü” işaret etti (kişisel irtibat).

(Francis Thompson’ın dediği gibi) “artık kimse”. Francis Thompson (1859-1907) en çok, Tolkien’in de çok beğendiği “The Hound of Heaven” adlı şiiri ile tanınan

bir İngiliz Katolik şairdi. Burada alıntılanan mısralar, Thompson derlemeleri içinde yayımlanmış *A Renegade Poet* adlı kitaptaki “Paganism Old and New: The Attempted Revival of the Pagan spirit, with its Tremendous Power of a Past, Though a Dead Past” başlıklı yazının son paragrafındandır. *Kayıp Öyküler Kitabı*, Bölüm Bir’deki bir notta Christopher Tolkien, Tolkien’in “Francis Thompson’ın Eserlerini 1913 ve 1914 yıllarında edinmiş olduğunu” belirtmiştir (*Kayıp Öyküler I*, 29).

“çerden çöpten şeylere özlem duymak”. Mecazen bu söylem, ilkel olana karşı duyulan Romantik çekimi temsil eden, daha yüksek manevi değerleri genelde insanın kendi kültüründen daha aşağıda olduğu düşünülen halklara ve kültürlere isnat eden bir hevesi tarif etmekte. Antikacılar tarafından başlatılmış, arkeologların keşifleriyle harekete geçirilmiş ve antropologların mitoloji ve filoloji araştırmalarıyla körüklenmiş olan bu tutum 19. ve 20. yüzyıllarda çok yaygındı; bu bilim dallarının hepsi de kendi için arkaik ve ilkel olanda bir değer bulmayı yüreklendiriyordu. “Folk”¹ bu terimi kullananların kendi halkı dışındaki diğer (ve daha az eğitilmiş) halkı kast ettiği küçümseyen tavrıyla folklor bu zihniyeti gözler önüne sermektedir.

denizin gürültüleri arasından Ahti’nin sesi. El yazması nüshanın devamındaki notlardaki Ahti ile karısı ile ilgili kısma bakınız.

- 132 kendi işini öven Fin ozanı da duyuyoruz. Kendi işi hakkında konuşarak, onu övüyor. Tolkien (“yüksek sesli sohbet, palavra konuşma” anlamındaki Ortaçağ İngi-

¹ “Folk” halk demektir. –çn

lizcesi crak kelimesinden türetilmiş) crack¹ kelimesini, belli bir lehçenin ifadesi olarak, (bir kişiyi veya bir şeyi) “övmek, methetmek” anlamında to crack up olarak kullanmıştır. OED tanımı 8.

¹ Tolkien’in İngilizce metinde kullandığı kelime üzerine açıklama yapılmakta. –çn

Tolkien, Kalevala ve “Kullervo’nun Hikâyesi”

Kullervo’nun Hikâyesi, Tolkien’in izlediği yolda uyarlamadan, yaratıcılığa doğru atılan ve “*Silmarilion*” ile sonuçlanan temel adımdı. Orta Dünya’nın kurgusal mitolojisinin üç “Büyük Öykü”sünden biri olan Túrin Turambar’a ait trajik destanın müjdecisi ve ilhamıydı. Bu silsiledeki yerini alan hikâyenin kendisi olmasaydı çok önemli olan orta kısmı değil, sadece bu sürecin başlangıcı (*Kalevala*) ve sonu (Túrin) olacaktı.

Humphrey Carpenter’ın yazmış olduğu *J.R.R. Tolkien: a biography*’deki Tolkien’in Túrin Turambar öyküsündeki bölümlerin “oldukça bilinçli bir şekilde *Kalevala*’daki Kullervo hikâyesinden çıkarılmış” (*J.R.R. Tolkien: a biography*, say. 96) olduğu yolundaki beyanı doğru da olsa aynı paragraftaki *Kalevala*’nın Túrin’in öyküsü üzerindeki etkisinin “yine de ... yüzeyseldir” (agy, say. 96) değerlendirmesi ile çelişkili görünmektedir. Aslında bu değerlendirme de Carpenter’ın, Tolkien’in “böyle bir şeyler” (Keşke daha fazlası kalmış olsaydı – İngilizlere ait böyle bir şeyler. Notuna bakınız.) yorumunu yanlış yerde kullanması gibi oldukça yanlıştır. Túrin üzerinde yüzeysel bir etkisi olmasının ötesinde *Kalevala*’da geçen Kullervo’nun hikâyesinin, Tolkien’in (o sıralarda bilinmeyen) kendi uyarlamasının süzgecinden geçmiş olsa da derin bir etkisi vardı, hikâyenin kökü ve kaynağıydı. Carpenter’ın biyografisi, okurların Túrin’in destanını ilk kez görmelerini ve bunu *Kalevala*’daki Kullervo hikâyesi ile mukayese etmelerini sağlayan, Christopher Tolkien’in *Silmarillion* basımıyla aynı yılda –1977– basılmıştır.

Bu mukayeseyi yapma fırsatını eline geçiren ilk bilim in-

sanlarından biri* 1981 yılında yayımlamış olduğu *Tolkien and the Silmarils* adlı eserinde *Kalevala*'daki hikâyenin “dönüştürmek için yalvaran bir masal” olduğunu ileri süren Randel Helms idi. Fakat *Kullervo'nun Hikâyesi*'ne erişmeden Helms, sadece *Kalevala*'daki “şehvetli ve tehlikeli” Kullervo'yu (Helms, say. 6) kendi legendarium'dan sevimli ama inatçı ve aksi Tûrin Turambar'a dönüştüren, “bir etkinin ötesine geçmeyi, bir kaynağı dönüştürmeyi öğrenen” Tolkien'i görebiliyordu. Bir kaynak olarak Kullervo'ya duyulan ilgi böylelikle, yayımlanmamış hikâyeyi atlayarak doğrudan *Kalevala*'dan *Silmarillion*'a geçme gerekliliğinin kritik yorumuyla yavaş yavaş büyüdü. Bunun ön-görülebilir sonucu olarak son derece seçkin bir Tolkien bilgini olan Tom Shippey bile “hikâyenin (Tûrin'in hikâyesinin) ana taslağı, varlığını büyük bir ölçüde *Kalevala*'daki 'Kullervo'nun Hikâyesine' borçludur” diye kabullenebilmiş (*The Road to Middle-earth*, say. 297) ve harap olmuş aile, evlatlık olması, kız kardeşiyle enest ilişki, kılıcı ile sohbet arasındaki benzerliği belirtmiş ve burada kesmiştir.

20. yüzyıl, yerini 21. yüzyıla verirken yeniden bir hızlanma başlamıştır.

* Genel bir irdeleme için bkz Randel Helms, *Tolkien and the Silmarils*, Boston: Houghton Mifflin Company, 1981; J.B. Hines, “What J.R.R. Tolkien Really Did With the Sampo” *Mythlore* 22.4 (#86) (200):69-85; B. Knapp, “A Jungian Reading of the Kalevala 500-1300:Finnish Shamanism -the Patriarchal Senex Figure” Birinci Bölüm, *Mythlore* 8.3 (#29) (1981): 25-28; İkinci Bölüm “The Archetypal/Hero” *Mythlore* 8.4 (#30) (1982), 33-36; Üçüncü Bölüm “The Anima Archetype” *Mythlore* 9.1 (#31) (1982):35-36; Dördüncü Bölüm “Conclusion” *Mythlore* 9.2 (#32) (1982): 38-41; Charles E. Noad, “On the Construction of “The Silmarillion” ve Richard C. West, “Turin's *Ofermod*” in *Tolkien's Legendarium: Essays on The History of Middle-earth*, yay. Verlyn Flieger ve Carl Hostetter, Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2000; Tom Shippey, “Tolkien and the Appeal of the Pagan: *Edda* and *Kalevala*”, David Elton Gay, “J.R.R. Tolkien and the *Kalevala*” ve Richard C. West, “Setting the Rocket off in Story”, *Tolkien and the Invention of Myth*, yay. Jane Chance, Lexington: University Press of Kentucky, 2004; Anne C. Petty, “Identifying England's Lönnrot” (*Tolkien Studies* 1, 2004, 69-84).

Charles Noad “şu kadar ki Kullervo, Tûrin’in çekirdeğini oluşturduğuna göre bu, bir yerde *legendarium*’u başlangıcıydı ama sadece gelecekteki çalışmalar için bir model olarak” diye kabul etmiştir (*Tolkien’s Legendarium*, say. 35). Elllerinde ilave ipuçları olmadığı için ister istemez bilim insanlarının bütün varabilecekleri sonuç buydu. Carpenter ve Helms ile genel bir mutabakat içinde olan Richard West “Tûrin’in hikâyesinin Kullervo’nun hikâyesinin tekrarlanan bir anlatısı olarak kalmamış olduğunu” gözlemlemiş ve “eğer elimizde en eski nüsha olsaydı, kuşkusuz ki Tolkien’in, söylemiş olduğu gibi, bu şekilde yola çıktığını ama belli bir noktada eski usulde yeni bir hikâye anlatmak için yolundan saptığını görebilirdik” diye eklemişti (a.g.e. 238). Çok daha geç yayımlanmış olan “Identifying England’s Lönnrot” (*Tolkien Studies* I, 2004, 69-84) başlıklı bir yazısında Anne Petty, Tolkien’i, *Kalevala*’nın derleyicisi Elias Lönnrot ile karşılaştırmış ve her iki mitoloji yaratıcısının da hikâyenin öğelerine kendi düzenlerini ve metinselleştirmelerini uygularken eski kaynaklardan yararlandığına dikkat çekmiştir. Lönnrot’un kaynakları eski folklor derleyicileri yanı sıra gerçek runo şarkıcıları, Tolkien’inkiler ise muhayyilesinin içindeki hayali ozanlar, yazarlar ve çevirmenlerdir. Helms’in, Shippey’nin, West’in ve Petty’nin sahip olmadıkları bilgi, bu dönüşüme ciddi olarak katkıda bulunmuş olan ekstra-mitolojik, geçişken hikâye ve geçişken karakterdi.

1981 yılında *The Letters of J.R.R. Tolkien*’in çıkması bize daha fazla bilgi verse de çok az şeyi açıklığa kavuşmuştur çünkü mektuplar karışık sinyaller yolluyordu ya da en azından Tolkien’in, *Kalevala*’nın kendi mitolojisi üzerindeki önemi hakkındaki karışık hislerini gösteriyordu. Kullervo hikâyesi olarak “Hûrin’in Çocukları”nın “trajik sonu hariç tamamen değiştirilmiş” olduğunu reddetmesi (*Letters*, say. 345) muhtemelen Carpenter’ın “tek yüzeysel” yorumunu etkilemiştir. Tolkien’in kendi yarattığı eseri ayrı tutması ve kendi hikâyesinin bağımsızlığını kay-

nağından ayrı olarak ortaya koyması anlaşılabilir olduğu halde, mektuplarında *Kalevala* hakkındaki daha olumlu atıfları insanda farklı bir izlenim uyandırıyor. Mitoloji onu “oldukça fazla etkilemiş”tir (144); lisanı “hayret verici bir şarap” gibidir (214); “Fince neredeyse sınavlarımı mahvediyordu” (87); *Kalevala* “hikâyeyi ateşledi” (214); “*Silmarillion*’un orijinal çekirdeği” idi (87). Túrin Turambar’ın, bir bütün olarak yaratılmış başlı başına bir karakter olduğuna ve *Kalevala*’daki Kullervo’dan daha iyi geliştirilmiş olduğuna ve tamamen farklı bir çevreye yerleştirilmiş olduğuna şüphe yoktur. O açıdan bakacak olursak hikâyenin “tamamen değiştirilmiş” olduğu gerçekten söylenebilir. Fakat önemli bir adım gözden kaçırılmış olur. Kullervo figürü ikisi arasında biçimlendirici bir orta evreden geçmiştir. *Kullervo’nun Hikâyesi* bu nakil zincirinin eksik halkasıdır. Bu, Tolkien’in Kahramanlar Yurdu’ndan, Orta Dünya’ya geçtiği bir köprüdür. Benim müzakeremin konusu bu geçişi nasıl yapmış olduğu ve yanına neleri almış olduğudur.

Tolkien *Kalevala*’yı ilk kez W.F. Kirby tarafından yapılan İngilizce çevirisinden 1911 yılında, Birmingham’daki King Edward’s School’da iken okumuştur. Eser Tolkien üzerinde güçlü bir etki yaratmış da olsa Kirby’nin çevirisine karşı tepkileri karışık olmuştur. Çeviriden, “Kirby’nin yetersiz çevirisi” diye söz etmiş (*Letters*, say. 242) ama yine de bazı açılardan “aslından daha komik” olduğunu gözlemlemiştir (*Letters*, say. 87). Her iki görüşü de *Kalevala*’yı orijinal dilinden okuyabilmek için yeterli Finceyi öğrenebilme çabasıyla 1911 yılının Kasım ayında Exeter College Kütüphanesi’nden Elito’un *A Finnish Grammar* kitabını alma konusunda onu motive etmiş olabilir. Gerçi hem Carpenter (Bodleian Library Tolkien Elyazmaları B 64/6, varak 1; *Biography*, say. 73), hem de Scull & Hammond (*Chronology*, say. 55; *Guide*, say. 440) *Kullervo’nun Hikâyesi*’nin yazılma tarihini 1914 olarak verse de Tolkien’in kendisi bu projeye başladığında yılın 1912 olduğunu anlatmaktadır. 1955 yı-

linda W.H. Auden’a yazmış olduğu bir mektupta “Kalevala’nın bir kısmını, özellikle de Kullervo’nun bahtsız öyküsünü kendi formuna uydurarak yeniden düzenleme” girişimini “Honour Mods zamanı... 1912 ile 1913 arası bir tarih diyelim” diye tarihlendirmiştir (*Letters*, say. 214-15).

Tolkien’in tarihler konusunda hafızasına her zaman güven olmaz. *Hobbit*’in, 1937 yılının Eylül ayına kadar yayımlanmamış olmasına ve –bir devam kitabı olarak başlayan ve ilk başta “yeni *Hobbit*” denen– *Yüzüklerin Efendisi*’ne aynı yılın Aralık ayına kadar başlamamış olmasına rağmen, *Yüzüklerin Efendisi*’ni “1936 ile 1949” (*Yüzüklerin Efendisi*, İkinci baskının Önsözü, xv) yılları arası diye tarihlendirmiş olmasına dikkat buyurunuz. Ayrıca Auden’a yazmış olduğu ve 1912 ile 1913 yıllarından söz ettiği mektup ima ettiği “zamandan” kırk üç yıl kadar sonrasında yazılmıştır. Yine “Hon. Mods.”a (Honour Moderations – diploma namzedi öğrenci tarafından alınan iki sınavdan ilkinin kapsayan bir dizi yazılı ödev) yapılan iki gönderme de belirgindir ve Tolkien’in eğitiminde özel bir evreyi ve zamanı tanımlamaktadır. Honour Moderations’ı 1913 yılının Şubat ayının sonunda vermiştir (*Biography*, say. 62). Yani böylece Hon. Mods. “zamani” bu tarihe yakın bir zaman, en geç 1913 yılının Ocak ayı (bu aynı zamanda Edith’e yeniden kur yaptığı ve onu evlenmeye ikna etmeye çalıştığı dönemdi) ve daha büyük bir ihtimalle aynı zamanda bir önceki yılın, yani 1912’nin son ayları olacaktır. Aynı sıralarda belli ki Qenya’yı icat etmeye başladığı ilk dönemlerindeydi de (Carl Hostetter, şahsi haberleşme); biçimsel ve fonolojik olarak Finceyi andıran hikâyenin uydurulmuş isimlerinden bazıları aynı zamanda ilk Qenya kelimeleriyle dikkat çekici derecede benzerlik arz eder.

Ders konularının dışındaki meraklarının bu denli çakışması –kendi kendine Fince öğrenmek (başarısız da olsa), Kullervo’nun hikâyesini “yeniden düzenlemesi” ve Qenya’yı icat etmesi– Tolkien’in, yukarıda adı geçen Auden’a yazmış

olduğu mektuptaki “üniversiteden atılmasam bile neredeyse bursumu elimden alacaklardı” itirafını anlamamıza yetecektir kesinlikle (*Letters*, say. 214). Bununla beraber, “edebiyat ve lisan”ın bu ilk tatbiki birleşimi Tolkien’in savunmak için hayatının kalanını harcayacağı prensipleri, hep sadık kalmış olduğu “Mitoloji dil, dil de mitolojidir” (*Tolkien Peri Masalları Üzerine*, say. 181) yolundaki, bu ikisinin birbirine zıt iki kutup olmadığı ama bir meteliğin iki yüzü oldukları inancını somutlaştırmıştır. Bu dönem, Tolkien’in hayatında, birbirini besleyen ve doyuran keşiflerle zenginleşmiş bir dönemdi. Çok sonraları bir *Yüzüklerin Efendisi* okuruna “Tam 1914 Savaşı üzerime patlamıştı ki ‘efsanelerin’ ait oldukları lisana dayandıklarını keşfettim; ama yaşayan bir lisan da aynı şekilde geleneklerle aktarılan ‘efsanelere’ dayanıyordu,” diye yazmıştır (*Letters*, say. 231). Sonuç olarak, umut ettiği Birinci değil de İkinci dereceden de olsa Hon. Mods.’unu vermiş, sonuç olarak bursu elinden alınmamış ve şükür ki okuldan atılmamış fakat Klasiklerden, İngiliz Dili ve Edebiyatı’na geçmek zorunda kalmıştı. Uzun vadede galip gelen efsaneler ve lisan olmuştu çünkü *Kalevala*, Finceden türeyen *Qenya* ile *Kullervo’nun Hikâyesi* ve Tolkien’in *Kullervo’su* onu Türin’ine ulaştırmış, “*Silmarillion*” *Hobbit* yoluyla *Yüzüklerin Efendisi*’ne çıkmıştı.

Humphrey Carpenter’ın metni 1914’e koymasının nedeni muhtemelen Tolkien’in 1914 yılında Edith’e yazdığı mektuptaki bir açıklamasından kaynaklanmaktadır; buna göre [Tolkien] “[*Kalevala*’daki] hikâyelerden birini –gerçekten çok harika ve son derece trajik olan bir öyküyü– Morris’in romansları doğrultusunda aralarına manzum parçaların serpiştirilmiş olduğu bir hikâyeye dönüştürmeye çalışıyor”du (*Letters*, say. 7). Fakat yaratıcı kıvılcımı zapt etmek zordu. Bir hikâye anlatma isteği ne zaman, nerede ve nasıl başlar? Bir başkasının yazısını okurken “Ben de yapabilirim” anıyla mı? Gecenin köründe yaniveren ussal bir ampulle mi? Bir zarfın arkasına yazılmış bir notla

mı? Bir peçeteye çiziktirilmiş bir cümleyle mi? Tolkien ilhamın sıradan doğasını fark etmiş, yıllar sonra (1956) “Bence insan, tanıştığıma memnun oldum derken veya hatta ‘uyurken’ bu tarz çalışmalar başka bir düzeye geçiyor (daha aşağı, daha derin veya daha yüksek demek yanlış bir derecelendirme sunmuş oluyor)” diye yazmıştı (*Letters*, say. 231). *Kullervo’nun Hikâyesi* vakasında (Tolkien’in bir sınav kağıdının arkasına kendine yazmış bir notla başlamış olan *Hobbit*’in aksine) durumu tam olarak hiç bilemeyeceğiz herhalde.

Muhtemelen 1912 yılının sonlarında bir zamanları en erken başlangıç tarihi ve Carpenter’ın 1914’ünü bitiş noktası olarak alırsak *Kullervo’nun Hikâyesi*’ni yeni başlayan bir yazarın bir çalışması olarak görebiliriz. Tolkien’in hikâye hakkındaki birincil niyeti ve daha sonraki çalışmalarına katkısı her neydiyse, geçmişe bakınca hikâyenin daha ziyade, kendi sanatını öğrenen ve var olan bir malzemeyi bilinçli olarak taklit eden birinin bir deneme örneği olduğu anlaşılıyor. Carpenter’ın da dikkat çektiği ve Tolkien’in de biraz zorla da olsa kabul etmiş olduğu gibi hikâyenin üslubu William Morris’e çok şey borçludur, özellikle de, kendisi de düzyazı anlatıların yer yer kendini manzum “parçalara” bıraktığı *The House of the Wulfings*’e. Örneği gibi Tolkien’in hikâyesi de bilerek modası geçmiş bir hale sokulmuş, şiirsel evirmelerinin –fiil ile öznenin yerlerinin değiştirilmesi ve eski kullanım tarzlarıyla– yanı sıra çeşitli karakterlerin sözlü dizeleriyle gittikçe uzayan eklentilerle doldurulmuştur. Bu üslubun büyük bir bölümü *Kayıp Öyküler Kitabı*, II’deki “The Cottage of Lost Play”de görüldüğü gibi Tolkien’in kendi mitolojisinin hikâyelerine de taşınmış hatta Tom Bombadil’in ritmik ve ezgisel konuşmasını da etkilemiş olabilir.

Bu dönemi Tolkien’in yaratıcı hayatının tüm kavisine yerleştirdiğimiz zaman gelişimin, her biri aynı ilgi ve metodu gösteren fakat her birinin kendine has bir özelliği olan, başarıları evrelerden oluşan bir desen çıkar önümüze. *Kullervo’nun*

Hikâyesi'ni çok genç –başladığında yirmi civarında, bıraktığında da yirmi iki yaşlarında olan– bir delikanlının; *Yüzüklerin Efendisi*'ni ise orta yaşlarında – kırklı ve ellili yaşlarda; son hikâyesi olan *Büyük Wootton Demircisi*'ni (1964-7) ise yetmişli yaşlarının başında bir adamın yazmış olduğunu anlamamız önemlidir. Zaman içerisinde benzer bir değişim kavisini, en erken evresi olan “The Cottage of Lost Play”den, orta dönemde ki “Akallabêth”e, “The Notion Club Papers”a ve “Númenor’un Düşüşü”ne, oradan son ve derin felsefi tefekkürlerin bulunduğu “Athrabeth Finrod ah Andreth” ve “Laws and Customs Among the Eldar”a kadar “Silmarillion” materyali üzerindeki düzeltmeleri belirtmektedir.

Kullervo'nun Hikâyesi kesin olarak “Silmarillion” öncesi döneme aittir. Bütün veriler *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin, Tolkien'in 1916 yılındaki Fransa hizmetinden ve 1917-18 yıllarında Fransa'dan döndükten sonra onu Büyük Öykülerin ilk hallerine ulaştıran yaşadığı yaratıcılık patlamasından üç yıl önce yazılmış olduğunu işaret etmektedir. Yine de ona –daha sonraları Tolkien'in mitolojisinin öncülleri olarak gösterdiği aynı döneme ait iki şiir olan– “The Shores of Faëry” veya “The Voyage of Éarendel” belirteçlerinden yoksun olsa bile, daha büyük bir eserin en az o kadar önemli bir habercisi olarak değer verilmelidir. Tolkien *Kullervo'nun Hikâyesi*'ni yazarken aklında “Silmarillion” olmayabilirdi fakat “Silmarillion”a başladığında aklında *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin bulunduğu kuşku yok. Bu ilk anlatı Tolkien'in bir yazar olarak gelişimi için gerekli bir adımdı. 1917 tarihli “Tale of Tinúviel” ve daha sonraki nüshaları yanı sıra 1917 tarihli “Turambar and the Foalókë”ye ve bu öykünün daha sonraki nüshalarına ciddi olarak katkıda bulunmuştur. Bu öykülere, oldukça hayret verici bir şekilde önemli bir karakter sağlamıştır. Bu hikâye, kaynağı *Kalevala* ile, zaten kendisi bir kaynak olan legendarium arasında gidip gelen yaratıcı bir eksendi.

Peki özellikle bu hikâyede onu bu kadar güçlü bir şekilde kendine çeken, bunu bir kez değil ama birkaç kez yazmasına neden olan şey neydi? “Büyü”nün “henüz genç” olması gibi bariz bir şekilde pagan olana yönelişini düşününce John Garth bunun “koyu bir Katolik’in hayal gücünü ele geçiren tuhaf bir öykü olduğunu” söylüyor (*Tolkien and the Great War*, say. 26). Belli ki bu Tolkien’e hiç de tuhaf gelmiyordu (onun kullandığı sıfatlar “büyük” ve “trajik” idi) ve belli ki, o sıralar zaten pek “koyu” olmadığı anlaşılan Katolikliği ile de çelişkili bir şey hissetmiyordu. Carpenter, Tolkien’in Oxford’daki “ilk dönemlerinin ‘dinle ilgili neredeyse hiç denecek kadar az şeyler yaparak’ geçtiğini” yazar (*Biography*, say. 58) ve “bir önceki yıl [1912] gösterdiği gevşekliği”ne dikkat çeker (a.g.y., say. 66). Kullervo’nun Tolkien’e o kadar çekici gelmesinin nede-nini, vasisinin onu zorla Edith’ten ayırmasına bağlayan Garth, hikâyenin çekiciliğinin “biraz da başına buyruk bir kahramanlık, genç bir romans ve çaresizlik”te yattığını ileri sürer (*Tolkien and the Great War*, say. 26). Garth’ın hikâyenin Tolkien’in o günkü durumuyla olan bağlantısı fikrini de göz ardı etmeden Tolkien’in çocukluk hayatındaki şartların da Kullervo’nun hikâyesinde derinden yankılandığını düşünmek mümkün görünüyor. Kullervo’nun kendisini “göklerin altında baba-sız” ve “baştan beri annesiz” (Kirby cilt 2, say. 101, II. 59-60) diye anlatmasını göz ardı edemeyeceğimiz gibi Kirby’nin *Kalevala*’sından değiştirmeden transfer etmiş olduğu, Tolkien’in kendi hikâyesindeki “şiir parçalarından” birinde bulunan Kullervo’nun talihine yandığı, sonradan iptal edilmiş sert ve net olan iki mısraı hiç edemeyiz:

Küçüktüm ve annemi babamı kaybettim

Gençtim (zayıftım) ve annemi kaybettim.

(Tolkien Elyazmaları B 64/6, varak II, sol sayfa)

Bu mısraları önce metne katıp sonra üzerlerini çizmiş olması gerçeği önemlidir. Bu mısralar hem kendi hayatındaki trajediye tam isabet ediyor, hem de teselli gibi bir şey sayılıyor olabilirler. Kullervo gibi Tolkien de önce babasını, sonra da annesini kaybetmişti. Küçükken (dört yaşında bir çocukken) babası ölmüştü; delikanlılığında da (on iki yaşında bir oğlan ama yaşadığı kayıptan çok “zayıf” bir oğlan) annesi aniden ve beklenmedik bir şekilde, tedavi edilemeyen diyabetten ölmüştü.

Gelin, Tolkien’in “son derece trajik” dediği anlatıya bir göz gezdirelim. Kardeşler arasındaki çatışma Kullervo’nun babası Kalervo’nun, evlerini yakıp yıkan ve Kullervo’nun şiirde sadece “bir kız ve hamileydi” diye tanımlanmış (Kirby cilt 2, say. 70, I. 71) isimsiz annesini kaçıran amcası Untamo tarafından öldürülmesine yol açar. Kullervo esaret altında doğar ve daha bir bebekken, tam üç kez vaktinden önce büyümüş oğlanı öldürmeye teşebbüs eden, onu kendisi için hiçbir işte çalıştırmayı beceremeyen ve demirci Ilmarinen’e köle olarak satan Untamo’dan öç almaya ant içer. Demircinin karısı onu sığırları gütmeye yollar fakat zalimce, bile bile ekmeğini pişirirken içine taş katar. Kullervo bıçağını, babasından kalan tek yadigarı ekmeye sapladığında bıçağın ucu kırılır. Kullervo’nun öcü, ayı ve kurtları büyü marifetiyle inek kılığına sokarak süt sağma vakti ahır avlusuna sokmak olur. Demircinin karısı sahte inekleri sağmaya kalkınca ona saldırıp öldürürler. O zaman Kullervo kaçır fakat Ormanın Mavi Elbiseli Hanımı ona ailesinin hala hayatta olduğunu söyleyince, yine Untamo’yu öldürmeye ant içerek eve gitmeye karar verir. Onu öç almaktan, tesadüfen yolda karşılaştığı ve baştan çıkarttığı veya tecavüz ettiği (hikâye burada biraz müphemdir) bir kız alıkoyar. Birbirlerine ebeveynlerinin kimler olduğunu açıklarken kardeş olduklarını anlarlar. Yeis içerisindeki kız kendisini bir şaleleden atar. Suçluluk duygusuyla kendini yiyip bitiren Kullervo, Untamo’nun evine giderek amcasını öldürüp, bütün çiftlik binalarını yaka-

rak öcünü aldıktan sonra kılıcına kendisini öldürüp öldüremeyeceğini sorar. Kılıcı kabul eder ve Kullervo “aradığı ölümü” bulur (Kirby cilt 2, say. 125, l. 341).

Kullervo ile Tolkien arasında birebir bir denklik olduğunu ileri sürmüyorum; hatta Tolkien’in otobiyografik bir niyeti olduğunu da iddia etmiyorum. Arada paraleller olduğu kesin fakat Tolkien’in vasisi Peder Francis Morgan’ın katil Untamo ile bir ilgisi yoktu (gerçi John Ronald’ı sevdiği kızıdan ayırmıştı). Tolkien ile oğlan kardeşinin anneleri öldükten sonra geçici olarak emanet edildikleri yengeleri Beatrice Suffield’in de demircinin hain ve sadist karısıyla alakası yoktu – gerçi Carpenter kadının “şefkat konusunda da zayıf” olduğuna dikkat çekmiştir (*Biography*, say. 33). Tolkien ne bir sıgırtmaç ne de bir büyücü olmasına rağmen bir fantezi yazarı oldu. Ayrıca öç almaya da kalkmadı, enstest bir ilişkiye de girmedi. Ayrıca Kullervo’nun aksine ona ne kötü davranılmıştı ne de hakarete uğramıştı ama Kullervo gibi kendi yaşamı kendi denetiminde değildi. Kullervo’nun hikâyesinde ona derinden dokunan, hikâyeyi “kendi formunda yeniden düzenlemesini” istettirecek, inkâr edilmesi mümkün olmayan bir şey vardı. Ve bu şey, *legendarium*’u şekil aldıkça canlı kaldı.

Garth bir konuda haklı gerçi. Bu “garip bir hikâye”, baştan savma bir özetin bile gözler önüne serdiği gibi: insanların açıklanamayan nedenlerle veya yanlış nedenlerle ya da neden-siz açıklanamayan şeyler yaptıkları, gevşekçe bağlanmış bölümlerin oluşturduğu kafa karıştırıcı bir düzensizlik. Kullervo hariç karakterler tek boyutlu – hain amca, zalim üvey anne, kandırılmış kız; biraz daha ayrıntılı anlatılmış Kullervo’nun kendisi dahi hem kendi için, hem de karşılaştığı kişiler için bir muamma. Öte yandan hikâye, neden, etki, motivasyon ve sonucu dikkatle bağlamış olan Tolkien’in versiyonunda o kadar garip değil. Daha şimdiden izlenen bir yöntem yerini bulmuş, geleneksel bir hikâyeyi kendi sevdiği şekle sokmaya, var

olan hikâyedeki boşlukları doldurmaya ve yarım kalmış yerleri tamamlamaya gayret ediyor. Bu konuda en çok bilinen örnek *Hobbit*'tir. Burada Bilbo'nun ejderhanın ininden kupa çalması (*Beowulf*u okumuş olanlar için) göz ardı edilemeyecek bir şekilde *Beowulf*taki, el yazması zarar gördüğü için metnin deliklerle dolu olmasından dolayı kelimelerin, deyimlerin hatta tüm satırların yok olmuş ya da okunamıyor olması nedeniyle bölümü çözümü mümkün olmayan bir bilmeceye dönüştüren sorunlu bir pasajın üzerinde yeniden çalışılmasıdır.

*Beowulf*ta (2214-2231 mısraları) kimliği belli olmayan bir adam, belirsiz herhangi bir nedenle ejderhanın inine girer ve buradaki bir kupayı çalınca bu ejderhanın uyanmasına ve *Beowulf*'un ölümüyle biten son karşılaşmanın yaşanmasına neden olur. Bu durum hakkında daha fazla bilgi alamayacağımız kadar çok yer eksiktir metinde. Bilinçli bir niyeti olduğunu inkâr etmiş olsa da Tolkien *Hobbit*'in önemli sahnelerinden birinde boşlukları doldurmuş ve sorulara cevap bulmuştur. Bilinmeyen hırsız, "hırsız" olduğunu ispatlama gerekliliği ile hünerini Thorin ile cücelere göstermek için kupayı çalan ve arkasında gazaba gelmiş ve öcünü Göl Kasabası'ndan çıkaran Smaug'u bırakarak tünelden kaçan Bilbo'dur. Tolkien, çok daha şiirsel de olsa, *Sigurd ve Gudrún* şiirlerinde de, Eski Norveç, İzlanda ve Germen efsanelerinin düğümü olan Sigurd ile Völsungs'un (örneğin –ve açıklanmayan nedenlerle– biri savaşçı bir bakire, diğeri de Kral Buthli'nin son derece insan kızı olan iki Brynhild vardır) hikâyesini çözerek ve Eddic el-yazmalarında eksik olan sekiz sayfayı doldurarak (bu konuda daha fazlası için bak Tom Shippey'nin, *Tolkien Studies*, cilt VII'de bulunan *The Legend of Sigurd and Gudrún* adlı mükemmel derleme makalesindeki irdelemesi) oldukça benzer bir şey yapmıştır.

Artık *Kalevala* ile *Kullervo'nun Hikâyesi*'ne dönecek olursak, Tolkien'in bir mitolojiyi yeniden yazma konusundaki ilk girişi-

minde neleri alıkoyup, neleri hikâye dışında bıraktığına, neleri değiştirdiğine ve nasıl değiştirdiğine bir bakalım. Alıkoyduğu ana maddeler arasında şunlar vardır:

Kullervo'nun ailesi.

Kız kardeşi

Kişiliği

Köpeği

Silahları

Ensest ilişkisi

Sonu

Bir geçiş parçası sayılan bu hikâyenin, Tolkien'in sonradan gelen çalışmaları üzerindeki etkisine, bölüm ve karakterlerine olan katkısına ve legendarium'unun duygusal seviyesini derinleştirmesine kısa (çünkü bu *Silmarillion*'ı okumuş olan herkes için çok aşikâr olacaktır) bir bakışla bitireceğim yazımı.

Önce, Kullervo'nun ailesi. *Kalevala* hikâyesinin sorunlu noktalarından biri Kullervo'nun iki ailesi olması ve iki kere öksüz kalmasıdır. İlk ailesi, Kullervo'nun annesinin yakalandığı saldırıda Untamo tarafından yok edilmiştir. Hikâyenin ilk başlarında, yeni doğmuş oğlanı evsiz, babasız, kendisi gibi bir köle olan ve oğlana pek bir yardımı veya desteği olmayan annesi dışında başka hiçbir akraba kalmamacasına kimsesiz bırakan bu katliamın neredeyse mutlak bir katliam olduğuna dair anlatı son derece belirgindir. O yüzden, hikâyenin çok daha ilerisinde, henüz ensest ilişkisinden önce fakat Kullervo demircinin karısını öldürdükten sonra başka bir evde, farklı ikinci bir aile ortaya çıkınca birçok okura akıl karıştırıcı gelmektedir. Tam bu noktada onu ve okuru hayrete düşürecek şekilde, ailesinin hayatta olduğu söylenir. Ailesinin bu şekilde ikinci kez belirmesinin tematik gerekçesi hikâyede gerekli olan bazı akrabaları –başka bir baba, yeni bulunmuş kız kardeş

ve oğlan kardeş- sağlamasıdır; bu akrabaların görevleri detaylı dizelerde Kullervo'ya, onun hayatta olup olmadığını ne kadar umursamadıklarını anlatarak böylece yabancılaşma ve zaten Untamo ve demircinin karısı tarafından maruz kalmış olduğu dışlanma hislerini güçlendirmektir. Olay örgüsünün işlevi Kullervo'yu hiç görmemiş olduğu bir kız kardeşle karşılaştırmak, enseste bir ortam sağlamaktır.

Kalevala hakkında yazan ilk araştırmacılardan biri olan Domenico Comparetti'ye göre iki aile kargaşasının nedeni Lönnrot'un, aslında birbirinden bağımsız olan birkaç şarkıyı tek bir dizide bir araya getirmesidir. Comparetti "Kullervo'nun ailesini, Untamo onları öldürdükten sonra evde bulmuş olması, birkaç rünü", farklı bölgelerdeki runoları ve farklı varyantlarını (Comparetti, say. 145) "bir araya getirmesinden kaynaklanan bir çelişki" (A.g.y., say. 148) olmasına dikkat çekmiştir. Bu kargaşa, Völsung hikâyesindeki iki Bryhild'in karıştırılmasından farklı değildir. Lönnrot elindeki materyalle zorlukla başa çıkıyor olabilirdi ama önünde örnekler vardı. Bu ilk varyasyonlarda kahramanın ismi her zaman Kullervo olmazdı; Ingria'da Turo ya da Tuirikinen'dir, Archangel ve Karelia'da Tuiretuinen (Comparetti, say. 147-48). Tolkien'in Comparetti'yi okuduğu konusunda ciddi bir ipucu yoktur, gerçi *Kalevala*'ya olan düşkünlüğü düşünülecek olursa, iki ayrı üniversitede vermiş olduğu Lönnrot'un derlemelerinin coğrafi mesafesi hakkındaki konuşmasının Comparetti'den çıkartılmış bilgiler olma ihtimali yüksektir. Fakat Tolkien'i o kadar kendine çeken şey, eserin bir araya getiriliş tarihçesi veya bileşenleri değil *Kalevala*'nın "olduğu haliyle" etkisiydi. George Dasent'ten yapmış olduğu alıntı "Önümüze konan çorbayla iktifa edip kaynatılıp özü çıkartılmış olan öküzün kemiklerini görmeyi arzu etmemeliyiz." (*The Monsters and the Critics and Other Essays*, say. 120) sözleri en az masallar kadar Fin mitolojisine de adapte edilebilir.

Tolkien kemikleri önemsemeyerek ikinci aileyi tamamen

eledi, ilk aileye de Untamo'nun baskınından önce ağabey ile ablayı yerleştirerek fazladan diğer çocukları koydu. Untamo'nun saldırıları sırasında hamile olan anneleri Untamo tarafından kaçırıldıktan sonra ikizlerine hayat verdi. Bunlar Kullervo ya da "Gazap" adını verdiği oğlan ile Wanõna ya da "Nalân" adını verdiği bir kızdı. Untamo'dan önce ve sonra dünyaya gelen çocuklar ne yaş ne de huy bakımından birbirlerine yakındırlar; büyük olanlar küçüklere, daha sonra Kullervo'yu reddedecekleri ortamı hazırlamak için düşmanca davranırlar. Köle olarak satıldığı zaman hem ağabeyi hem ablası –uzun mısralar boyunca– onu nasıl hiç özlemeyeceklerini anlatırlar. Sürgünü onu annesi ve kız kardeşinden hem coğrafi hem de hissi olarak uzaklaştırır, böylece yeniden Wanõna ile karşılaştığında onun kız kardeşini tanımamasını makul karşılayabiliriz.

İkincisi, Kullervo'nun kız kardeşiyle olan ilişkisi. Kalevala'da hiç yoktur; iki aile kombinasyonu nedeniyle onunla ilk kez enstest sırasında karşılaşır. Tolkien bu ilişkiyi bir hayli büyütür ve karmaşıklarlaştırır, ikizler arasında çocukluktan bir samimiyet inşa eder, ağabey ve ablalarından nasıl yabancılaştırıldıklarına ve dolayısıyla birbirlerine güvenmeye başladıklarına dikkat çeker. Kullervo ile Wanõna birbirleriyle başka kimseyle olmadığı kadar çok vakit geçirirler. Tek arkadaşları, doğaüstü güçlere sahip bir köpek olan, hem yol arkadaşı hem de koruyucu gibi davranan tazi Musti ile ormanlarda dolanan ihmal edilmiş "vahşi" çocuklardır onlar. Kullervo, Untamo tarafından köle olarak satıldığında Musti onu takip etmiştir ama Kullervo ailesinden kopmuştur. Wanõna dışında kimseyi özlemeyeceğine yemin etmiştir ama sürgündeyken onu da tamamıyla unutmuş ve bir kez daha şans eseri birbirlerine denk geldiklerinde de onu tanıyamamış ve bu da kötü sonuçlara yol açmıştır.

Üçüncüsü, Kullervo'nun kişiliği ve görünüşü. Yine, Kalevala'da çok az veya hiçbir bilgiye sahip değiliz. Fin destanında özelliği zamanından önce güç kuvvet kazanması ve büyüye

olan doğuştan yeteneğidir. Daha ancak üç günlükken bir tekmeyle beşiğini paramparça eder. Az bir zaman sonra bir bebeği sallamaya koyulduğunda bebeğin kemiklerini kırar, gözlerini oyar ve beşiğini yakar. Bunlara ilaveten görünüşe göre çok dayanıklıdır çünkü Untamo üç kere onu öldürmeye çalışır; ilki boğmaya çalışarak, bir sonraki yakmaya çalışarak ve son olarak da asarak. Hiçbir şey işe yaramaz. Boğulmaktan kurtulur ve “denizin derinliğini ölçer”. Asıldığı ağaçta, ağacın gövdesine resimler kazırken bulunur. Bir tarla açması için yollandığında koca bir çöl yaratır; bir çit yapması istendiğinde dışarıya bir kapısı olmayan aşılmaz set inşa eder; harman dövmesi istendiği her şeyi un ufak eder, tozudur. Bu aşırı davranışlarına bebekken çok sert sallanmış olmasından başka bir neden veya motivasyon yakıştırılmaz. O, öyledir işte. Onu hiçbir yere götüremezsiniz. Oldukça garip olan aynı zamanda yakışıklı ve biraz da şık olmasıdır; onu tasvir ederken “sarı rengin en güzel bukleleri”, “mavi boyalı çoraplar” ve “en iyi deriden ayakkabılar” açıklamaları kullanılmıştır.

Tolkien’in Kullervo’su da bir o kadar güçlüdür ama yakışıklı ve moda düşkünü olmaktan uzaktır. O “yanık tenli”, “çirkin ve çarpık çurpuk”, boydan kısa ve “dokusu kötü, yamuk yumuk, denetimsiz, katı” idi. Yine de onu anlarız, hatta ona yakınlık bile duyarız. Tolkien’in Kullervo’su ile *Kalevala*’daki Kullervo arasındaki en büyük fark, yaptıkları şeylerin aynı olmasına rağmen (ikisi de tarif etmiş olduğum bütün o acayip şeyleri yapıyorlar) Tolkien’in Kullervo’su küçükken başına gelmiş travmanın izini taşımaktadır ve hareketlerinin nedeni odur. Babasının cinayetiyle yaralanmış, annesiyle kendisinin köleliği ve Untamo’nun zalim davranışlarıyla nefreti daha da büyümüştür. Anne ilgisinden yoksun olduğu için çarpık bir gelişimi olmuştur. Tolkien onun portresini suratsız, küskün, kızgın, yabancılaşmış, sadece kız kardeşi Wanōna ve tazi Musti ile samimi olan biri olarak çizer. “Gönlünde uzaktaki akrabala-

rı için hiçbir ılımlı his yeşertmiyordu.” İçindeki hıncını besler, yalnızdır ve yalnızlığını sever, devamlı aykırı bir tiptir, topluma uyum sağlayamayan veya sağlamak istemeyen ebediyen toplumun kenarlarında olan o insanlardan biridir. Tolkien’in birçok karakterinin arasında Kullervo duygusal ve psikolojik karmaşıklığıyla ayrı bir yer tutar, sadece doğrudan edebi torunu sayılan Türin Turambar, eşit ya da daha büyük bir karmaşıklıkla onu geçer.

Dördüncüsü köpeği. *Kalevala*’nın ilgili bölümünde kocaman tazi Musti gibi tabiat üstü bir hayvan yoktur ama ikinci ailenin hepsinin ölümünden sonra Kullervo’yu ormana, kendini öldürdüğü yere kadar takip eden (Fincede “Kara” anlamına gelen) Musti isminde siyah bir köpek vardır. Bunun tam tersine Tolkien’in Musti’si hikâyede önemli bir karakterdir ve birçok bölümde etkin rol oynar. Köpek aslında Kalervo’ya aittir, eve dönünce Untamo’nun talanı sırasında her yerin yerle bir edilmiş, sahibinin öldürülmüş ve hayatta kalan tek kişi olan eşinin yakalanmış olduğunu görür. Kalervo’nun eşini takip eder ama hep yabanda kalarak iki çocuğun, yani Kullervo ile Wanõna’nın hem dostu hem de akıl hocası olur; aynı zamanda Ölüm Tanrısı Tuoni’nin köpeğiyle de ilişkilendirilir. Tolkien burada standart mitolojik bir geleneğe, köpekler, ölüm ve diğer dünya arasındaki bağa yönelmekte, Musti Tuoni’nin köpeği olmamasına rağmen yine de gelecek olan trajedinin varlığını hissettirmektedir. Öteki dünyadan olmasa da Musti “zalim bir güç ve kudret ve bilgi sahibi köpek” diye tasvir edilir. Don değişirebilir ve büyüyle uğraşır ki bu özelliğini Kullervo’ya geçirmiş ve onu “daha karanlık, daha bulanık şeyler hatta belki de büyü günlerinden öncesine ait... şeyler” hakkında bilgilendirmiştir.

Musti, bir yerde Kullervo için vasi gibi bir şey olmuştur, ona büyülü tılsımlar, dara düştüğü zaman onu çağırması veya ondan yardım istemesi için kendi kürkünden üç kıl vermiştir. Bu üç kıl Kullervo’yu Untamo’nun, ilkinde (boğarak) açıkça,

ikincisinde (yakarak) dolambaçlı bir şekilde ve üçüncüsünde (asarak) yine açıkça olmak üzere üç öldürme girişiminden korumuştur; üçüncüsü anlatıda tartışmasız bir şekilde belirtildiği gibi “Kullervo’nun hayatını kurtaran bu sihir Musti’nin kıllarının sonuncusu” idi. Bundan sonra Musti’nin büyüğü Kullervo “üzerinedir”. Köle olarak satıldığında Musti onu takip eder ve ona daha sonra demircinin karısını öldürmek için kurtları ve ayları kullandığı büyüleri öğretir. Tolkien’in hikâyesinin tamamlanmamış sonu için aldığı notlarında Musti iki kere ortaya çıkar, bir keresinde Kullervo’nun Untamo’nun evine yaptığı baskında öldüğü zaman ve bir de “Musti’nin cesedine takıl”dığı intihar sahnesinde.

Beşincisi, silahlar. *Kalevala*’daki benzeri gibi Tolkien’in Kullervo’sunun da bir bıçağı ve kılıcı var. *Kalevala*’da Kullervo bıçağının kırılması üzerine ağıtlar yakar, “Bu demir...babamdan yadigâr” (Rona XXXIII ll. 92-93) ve demircinin karısı kurtlar ve aylar tarafından parçalanırken kadına, bıçağının kırılmasına neden olduğu için bu cezayı aldığını anlatır. Tolkien’in öyküsünde bıçağın daha büyük bir tarihçesi vardır. Kullervo’ya bebekken annesi tarafından, kendisine ilk kez Kalervo’nun Ölümü (sanki bu da kendisi bir hikâyeymiş gibi büyük harflerle yazılmıştır) anlatılırken verilir. Bıçak, “nadir bir işçiliği olan büyük bir bıçak”, annesinin Untamo evlerine çöktüğünde “duvardan çekip al”dığı fakat baskın çok ani olduğu için kullanacak vakit bulamadığı bir bıçak diye tasvir edilir. Bıçağın bir ismi vardır, Sikki; ayrıca (Musti’nin kılıyla birlikte) Kullervo’yu asılmaktan kurtarma konusunda rol oynar. Bu bıçakla oğlan ağaçlar üzerine kurt, ayı ve devasa tazıların yanı sıra “‘Kalervo’nun eski emaresi” sayılan büyük bir balık resmi kazımıştır. Çörekteki taşların bıçağını kırması, Kullervo’nun bu kayba manzum bir ağıt yakmasına neden olur, bıçağına ismiyle seslenir ve ona tek yoldaşım, “Kalervo’nun demirisin” der. Bıçak hikâyeye epey sonra girer, Kullervo Wanöna ile ye-

niden karşılaştıktan ve trajedileri yaşandıktan sonra. Bıçağını Untamo'yu öldürmek için alır ve bunu kendi ölümünün gö-nüllü vasıtası yapar.

Altıncı, hikâyenin duygusal zirvesi olan encest. Yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi *Kalevala*'daki bu bölüm, Finlandiya'nın en doğusundan, Ingria'dan, Karelia'dan, Archangel'dan derlenen farklı *runoların* birleşmesinden oluşmaktadır ve farklı kahramanlar farklı isimlerle ön plana çıkmaktadır. Lönnrot derlemesinde var olan *runolara* uydurmak için çıkıntıları törpüleyip kahramanların isimlerini düzenlemiştir. Onun Kullervo'su, bütün cezasını ödeyip eve dönerken yolda birbiri ardı sıra karşılaştığı kızlara kur yapmış, her birini kızağına davet etmiştir. Kabul eden kız üçüncüsüdür ve onlarınki, aile bilgilerinin karşılıklı söylenmesiyle encestlerinin ortaya çıktığı ve kızın intiharına yol açan kısa bir karşılaşmadır. Sahne olabildiğine trajiktir fakat o kadar hızlı ve o kadar özet olarak ele alınmıştır ki daha ne olduğunu anlayamadan biter.

Tolkien olaydan çok daha fazla yararlanmış, bunu dikkatle yapılandırmıştır. Onun Kullervosu gerektiği gibi demircinin karısını öldürdükten sonra kaçma esnasında, Untamo ile hesaplaşmaya giderken, ona izlemesi gereken yolu söyleyen ve kendisini ormanla kaplı dağdan uzak durmasını, yoksa “başın[nın] derde gir”eceği öğütleyen Ormanın gizemli Hanımı ile karşılaşır. Tabii ki kadının öğüdüne kulak asmaz ve dağdaki “güneş ışınlarını ...iç...”meye gider. Burada, dağda bir açıklıkta “Kötü ormanlarda kaybolmuş” olduğunu söyleyen bir kız görür. Kızı görür görmez macerasını unuttur ve kızıdan “yoldaşı” olmasını ister. Kız ürkmüştür, ona “Ölüm yürüsün senle gezgin” ve “Görünüşün kızlarla arkadaşlık etmeye pek uygun değil,” der. Çirkinliğiyle alay etmesine sinirlenen ve kendisini reddetmesine kırılan Kullervo ormanda onun peşinden koşar ve kızı alıp kaçıır. İlk başlarda oğlanın yakınlaşmalarını reddetse de ona fazla karşı koymaz ve vahşi tabiatla, ta

ki kız ondan ailesi hakkında bilgi vermesini isteyinceye kadar görünür bir mutluluk içerisinde yaşamaya başlarlar.

Kalervo'nun oğlu olduğu cevabı kızın, sevgilisiyle kendisinin kardeş olduklarını fark etmesine yol açan bir ifşaattır. Tolkien'in yaklaşımında bu, hikâyenin en dramatik anlarından birini oluşturur çünkü Tolkien bu sahneyi öyle bir ele alır ki, okur gerçeği Kullervo'dan önce anlar. Kız keşfi konusunda tek söz söylemez fakat "elini uzatarak" ona bakakalır ve yollar hep "gittikçe derine/Daha da derinine dalıyor karanlığın/Üzüntülerin daha da derinlerine/Kedere ve dehşete... Çünkü karanlığa ve korkuya gidiyorum/Aşağıya Tuoni'ye, Nehre" diye ağlar. Kullervo'dan "titrek bir ışın gibi aydınlanmakta olan havada" kaçarak şelaleye gelir ve kendisini kenarından aşağıya atar. Fakat bu noktada bize onun hakkında söylenenin hepsi budur. Kendi hikâyesini anlatsa da ebeveyninin kim olduğunu açıklamaz. Tolkien de açıktan söylemez bunu, durumun trajedisini açıklamadan, sonradan ortaya çıkan intiharı ve kızın konuşma tarzı, davranış biçimi ve tepkisinin şiddetiyle hatırladığı "eski bir bilgi" ile uyanan Kullervo'nun hafızasıyla bu vurguyu yapmasını sağlar. Ancak hikâyenin sonunda Kullervo kızın kim olduğunu ve ne yaptığını anlamıştır.

Altıncı ve sonuncusu, sonuç. Lönnrot'un oradan buradan bir araya getirilmiş ve uyumsuz yorumu Kullervo'yu ikinci ailesine, daha sonra Untamo ile savaşa, sonra tüm ailesinin ölmüş olduğunu öğrendiği evine ve en sonunda da kılıcına onu öldürmeye razı olup olmadığını sorduğu kendini öldürme kararına götürür. Kılıç kabul eder, öldürür ve Kullervo ölür; hâlâ yabancılaştırılmış, yalnız bırakılmış ve tek başına. Tolkien Kullervo'nun kızın kim olabileceği konusunda kuşkuları uyanmaya başladığı, kızın intiharına tanık olduğu, kılıcını alıp körü körüne karanlığa daldığı noktada bu nüshayı yarım bırakmıştır. Fakat son, Tolkien'in aklında şekillenmişti, bunu nasıl işleyeceği hakkında da açık bir kararı vardı. Not düşül-

müş taslakta Kullervo, Untamo'nun evine dönüyor, amcasını öldürüp evi harap ediyor sonra rüyasında annesinin hayaleti onu ziyaret ederek kızıyla öbür dünyada karşılaştığını söyleyip, onun kendisini öldüren kız olduğunu teyit ediyordu. Tolkien'in bunu, kız kardeşini iğfal etmiş olduğuna dair o âna kadar engellenmiş bilgi ile ortaya çıkan, bir kurtuluşu bulunmayan kötü baht dönüşü anını ertelemek için tasarlamış olduğu açıkça görülmekte. Utanç ve üzüntünün bu aşırı yükünün dehşetiyle uyanan acı dolu Kullervo ormana doğru "Kivutar" (kız kardeşinin isimlerinden biri) diye haykırarak koşar ve ilk karşılaştıkları açıklığa varır. İşte kılıcına onu öldürüp öldürmeyeceğini sorduğu yer burasıdır. Kılıç dünden razıdır ve Kullervo kılıcının ucunda can verir.

Tolkien'in kaynağı üzerinde yeniden çalışması da hikâyesinin sonradan ortaya çıkan eseriyle olan ilişkisi de açıktır. Onun Kullervosu, oldukça garip olan *Kalevala*'nın Kullervosu ile "Silmarillion"un trajik ve kafası karışık Tûrin Turambar'ı arasındaki bir menteşe gibidir; Tûrin'i, karakterin kötü kararlarını besleyen ve onu o kadar unutulmaz yapan tüm o aile travması, tüm o bastırılmış hiddet ve dargınlık, tüm o olumsuz hislerle donatmıştır. *Kalevala*'nın münasebetsiz, uyumsuz kişisi, *Kullervo'nun Hikâyesi*'nin kızgın, dışlanmış, hıncını besleyen aykırı tipi halini alır. Burada daha dolu, psikolojik olarak daha gelişmiş, kendi kendini yalnızlaştıran, öncülleriyle bir ilgisi olsa da trajedisini daha iyi yaşayabileceği daha tutarlı bir dünya ve belirgin bir çerçeveye sahip bir Tûrin Turambar olarak gelişip çıkar önümüze.

Tolkien *Kalevala*'nın birkaç çocuklu garip iki aileli yapısını düzeltince ortaya, Tûrin'in savaşa parçalanmış ve felaketle yeniden bir araya gelmiş ailesi çıkar. *Kalevala*'daki bilinmeyen ve isimsiz kız kardeşi *Kullervo'nun Hikâyesi*'nde Kullervo'nun ikizi ve zor zamanlarda yoldaşı Wanöna, "Nalân" olur ve sırasıyla Wanöna da hem Tûrin'in çok sevdiği ve özlediği kız kardeşi

Lalaith, yani “Kahkaha” ’ya, hem de Túrin’in karşılaşp, kim olduğunu hiç bilmeden evlendiği sonradan Níniel yani “Gözyaşı Kızı” olmuş olan hiç görülmemiş Niënor yani “Yas”a katkıda bulunur. Bütün bu anlamlar önemlidir fakat Wanōna’nın anlamı su götürmez bir şekilde Túrin’in daha önce hiç görmediği kız kardeş/eş isimlerinin öncülüdür. Tolkien’in hikâyesinin sonu için karaladığı taslakta Kullervo’nun, kız kardeşine Kivutar, yani “Acı” diyerek seslenmesine dikkat etmekte yarar vardır. *Kalevala*’da Kivutar Acı ve İstirap tanrıçasıdır. Edith’in bir kız kardeş değil, bir eş olduğu kesin de olsa yaşadıkları gençlik aşkı ve sonra zorla birbirlerinden ayrılmaları ve Tolkien’in de-yimiyle “birbirimizi kurtardığımız, çocukluklarımızın korkunç ıstırapı” (*Letters*, say. 421), Kullervo ile Wanōna’nın yalnızlıklarını ve kızın ölmek için onu terk ettiğinde Kullervo’nun elimini güçlü bir şekilde çağırıştırır.

Kullervo’nun babasından kalan tek yadigârı olan bıçağı Sikki, “Narn i Hin Húrin”in *Bitmemiş Öyküler* versiyonunda belirgin bir yer tutar, “nadir bir işçilik” yerini “Elf yapımı”na bırakır ve burada bir yadigâr olmayan bıçak Túrin’e sekizinci yaş gününde, onu “keskin bir bıçak” diye tanımlayan babası tarafından verilen bir yaş günü hediyesidir. Túrin bıçağı hizmetlisi Sador’a verir fakat daha sonra özleyerek kaybına kederlenir. Gerçi Kullervo’nun ölümüne neden olan, kötü şeyler çağırıştıran kılıcının ya da ilki Anglachel, sonra Gurthang, sonra Mor-megil olan çoklu kimliğinin Túrin’e de eşit bir kimlik veren ve zamanla onun hayatını alan kılıcın aksine bıçağın bir silahtan çok bir alet olduğu belirgindir. Gerçi, Richard West’in de dikkat çekmiş olduğu gibi Tolkien silahı, “Fin kaynaklarında bulunduğunun çok ilerisine” taşıyıp geliştirmiş, “kahramanı kuşatan kötü kaderin cisimleştirilmiş hali”ne sokmuştur (*Tolkien’s Legendarium*, say. 239).

Kahramanının ölümüne sebebiyet veren şey kılıç olduğu-na göre, üç ayrı örneği önce *Kalevala*’da, sonra *Kullervo’nun*

Hikâyesi'nde, son olarak da Túrin'in hikâyesinde karşılaştırmakta fayda vardır. Buradaki kılıçları diğer Tolkien hikâyelerindeki kılıçlardan farklı kılan şey konuşuyor olmaları ve kahraman ile etkileştikleri gerçeğidir. *Kalevala*'daki konuşma şöyledir:

Niçin gönlünden öyle geçiyor diye
Senin etini parçalamayayım,
Ve o kadar fena olan kanını içmeyeyim?
Ben ki ne suçsuz etleri parçaladım
Hiç günahları olmayanların kanlarını içtim.

Bu da Tolkien'in hikâye örgüsü notlarındaki *Kullervo'nun Hikâyesi*'nde geçen konuşma:

Kılıç, eğer Untamo'nun ölümünden zevk aldıysa daha aşağılık olan Kullervo'nunkinden nasıl zevk almayacağını, söyledi. Ayrıca annesi dahil masum birçok insanı da katletmiş olduğundan K. konusunda tereddüt edecek değildi.

Burada da *Silmarillion*'da kılıcın Túrin'e söyledikleri:

Evet, kanını memnuniyetle içerim ki efendim Beleg'in ve haksız yere katledilen Brandir'in kanlarını unutayım. Seni süratle öldüreceğim.

Üç nüsha arasında çok fazla bir fark olmasa da (gerçi ikincisi doğrudan bir konuşmadan ziyade raporlama tarzındadır) son ikisi birbirine daha yakındır, bu iki metin de ilkinde daha uzaktırlar. *Kalevala*'nın ana kaynağındaki daha genel “suçsuz etler” ve “hiç günahları olmayanlar” yerine diğer iki pasajda kılıcın öldürmüş olduğu belirgin insanların isimlerinden söz edilmektedir; Tolkien'in notunda kötü Untamo, daha da kötü Kullervo ile ilişkilendirilir, *Silmarilion*'da ise suçlu Túrin ile masum

Belge ve Brandir karşılaştırılır. Tolkien'in her iki kılıcı da daha peşin hükümlüdür, daha fazla bilgiye sahiptir, daha kişilik sahibidir ve *Kalevala* modeline göre daha dramatik bir etkisi vardır. “‘Kalevala’ Üzerine” adlı yazısında Tolkin'in Kullervo'nun kılıcının sesini “zalim, alaycı bir külhanbeyi”ninki diye tarif etmesi ve böylelikle daha sonra Tûrin'in hikâyesinde kendi kılıcı Anglachel'e vereceği daha karanlık özellikleri sezdirmesi dikkat edilmesi gereken bir husustur.

Bu ilk hikâyeden “Silmarillion”a yapılmış hiç umulmadık aktarım, Kullervo'nun kız kardeşinin ismini bağıra bağıra, kız kardeşinin kendini öldürmüş olduğu şelaleye dönüşüdür. *Bitmemiş Öyküler*'de “Tuor ve Onun Gondolin'e Gelişi Hakkında”da yeniden ortaya çıkar ve burada Tuor ile Voronwë'nin İvrin Şelaleleri'nde “ormandan bir haykırış” duydukları, gözlerinin ucuyla “uzun boylu, silahlı, siyahlara bürünmüş, kılıcını çekmiş” ıstırapla “İvrin, Faelivrin!” ismini seslenen bir adamı gördükleri kısa bir süre için belirip yok olan, canlı bir an olarak çıkar karşımıza. Yapılabilecek en az açıklama yapılmıştır. Anlatıda “Bunun Hûrin'in oğlu Tûrin olduğunu bilmiyorlardı” ve bir daha hiçbir zaman “o akrabaların [Tuor ile Tûrin] yolları...kesişmedi”ği aktarılır. İlginç olanı, beklentimizin aksine Tûrin'in elemi ve kaybı kız kardeşi/eşi olan Níniel için değil de onu seven ve bir yerde ölümünden sorumlu olduğu elf kızı Finduilas içindir. Bu anın “Tuor'un Hikâyesi”ne eklenmesi Tolkien'in not halindeki taslağındaki, Kullervo'nun kız kardeşinin kendisini öldürdüğü şelalelere dönerek “Kivutar” diye bağırıldığı yerden yapılmış belirgin bir alıntıdır. “Tuor'un Hikâyesi”nde bu, koşullardan bihaber ve bu nedenle elem ve kaybı anlayamayacak olan izleyiciler tarafından dışarıdan tanık olunmuş bir kederdir. Bu sahne rahatsız edicidir, özellikle yeri alt üst edilmiştir; bir hikâyeden bir diğerine ağ gibi örülmüş bir işarettir. Her iki hikâyenin de daha da eski bir hikâyeyi işaret etmesi gerçeği

Kullervo'nun Tolkien'in hayal gücüne ne kadar etkisi olduğuna anlamlı bir kanıttır.

En hayret verici ifşaat, Beren ile Lúthien'in doğa üstü yardımcısı Tazı Huan'ın Tolkien'in kafasından pat diye çıkmamış olması ama Musti gibi belirgin bir selefinin olmasıdır. Musti belki de Tolkien'in *Kalevala* kaynağına yaptığı en değerli eklemdir; Huan da, Tüvin'den sonra en ilk hikâyeden legendarium dünyasına taşıdığı belirgin simgedir. Konuşan (ve yardım eden) hayvanlar Orta Dünya'da yok değildir. Birinci Kitap *Yüzük Kardeşliği*'ndeki tilki (bir anomali de olsa), *Hobbit*'teki konuşan ardıckuşu ile Carc'ın oğlu kunduz Roâc, hem *Hobbit* hem de *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki kartallar, *Çiftçi Giles*'taki köpek Garm en iyi örneklerdir; tabii sağlam öncüleri olan Smaug ve Glaurung gibi konuşan ejderhaları saymazsanız. Glaurung'un *Manzum Edda*'daki Fáfñir'den türetilmiş olduğu bellidir. Öte yandan Smaug ile *Çiftçi Giles*'daki Chrysophylax İzlanda mitolojisinden çok Kenneth Grahame'in *Zoraki Ejderha*'sının tiplemesine daha yakın komik örneklerdir, Garm da bu aynı gülünç kategoriye aittir.

Musti biraz daha değişiktir; Tolkien'in belirli bir masal prototipinin, yardımcı hayvan tipinin en iyi örneğidir; bu, Çizmeli Kedi, Grimm Kardeşlerin "Kaz Güden Kız" masalındaki konuşan at Falada, Prens İvan hikâyesindeki Ateş Kuşu, Küçük Kambur At, Norveç ve İzlanda masallarında don değiştiren ayı ve kurtların dahil olduğu bir tiptir. Tolkien'in kendi eserinde, *Hobbit*'teki Beorn da buna yaklaşıp fakat o tip olarak masallardaki hayvanlardan çok sagalardaki don değiştirenlere daha yakındır; Tolkien'in kendi hayvanları arka ayakları üzerinde yürüseler ve uşaklık yapsalar da büyü gücüne sahip yardımcıları değil sadece sirk göstericileridir. Huan bu prototipin daha iyi bir temsilcisidir. Yine de hemen masal atalarından türetilmemiştir de doğrudan varisi olduğu belli olan Musti'nin soyundan gelmiştir. Her iki hikâyede de tabiat üstü sadık tazı kendi açısından çok güçlü

bir karakterdir ve her iki hikâyede de tazı kendi sadakatinden mustarip olur, kahramanı, anlatının sonlarındaki zirve yapan sert bir bölümdeki ölümüne kadar takip eder.

O halde *Kullervo'nun Hikâyesi* “hikâyeyi ateşleyen” (*Letters*, say. 214) yakıttı, Tolkien’in Auden’a yazmış olduğu gibi. Abartmıyordu. Her ne kadar tamamlanmamış ve türetilmiş de olsa onun hayal gücünü tutuşturmuştu ve “*Silmarillion*”daki en unutulmaz edebi figürlerin ve anların bazılarının ilk göstergesiydi. Dahası, önceki olmasaydı, sonraki hiç olmazdı ya da en azından bildiğimiz haliyle olmazdı diye düşünmek abartılı sayılmaz. Bahtsız yetim, bilinmeyen kız kardeş, ata yadigarı bıçak, parçalanmış aile ve bunların psikolojik sonuçları, yalnız ve genç insanlar arasındaki yasak aşk, umutsuzluk, insanın kendi kılıcında canına kıyması, bunların hepsi “*Hûrin’in Çocukları Hikâyesi*”ne geçmiştir. Bunlar *Kalevala*’dan doğrudan değil ama *Kullervo'nun Hikâyesi*’nin süzgecinden geçerek geçmiştir. Artık bu öğelerin nereden geldiklerini, nasıl son hallerini bulduklarını biliyoruz. En çarpıcı olanı, belki de hiç gerekli olmadığından biraz çelişkili bir biçimde Musti’den Huan’a olan harekettir: İsmi hariç neredeyse hiç değişmemiş olan bir figür. Belli ki Tolkien Musti’yi yabana atılmayacak kadar iyi bulmuş, onu bitirmemiş olduğu ilk hikâyesinden, Beren ile Lúthien’in aşk hikâyesinin daha sonra yazdığı, daha uygun masal bağlamına dönüştürmüştür.

Kullervo'nun Hikâyesi, Tolkien’in zaten var olan bir masalı yeniden anlatma –ve “yeniden düzenleme” süreci– konusundaki ilk girişimidir. Bu açıdan kendi nizamında önemli bir yer tutar. Dahası, hayal etmekten yaratmaya uzanan dolambaçlı yolda anlamlı bir adımdır; *Kalevala*’yı çok seven, Kullervo ile özdeşleşen ve “İngilizlere ait böyle bir şeyler”in eksikliğini duyan yetim bir oğlan çocuğunun, bir üniversite öğrencisinin, cepheden dönen bir askerin bir denemesidir.

VERLYN FLIEGER

J.R.R. Tolkien

Kalervo'nun oğlu Kullervo, Tolkien'in yarattığı onlarca karakter arasından belki de en karanlık ve trajik olanı. Zira Tolkien'in deyişiyle "Bahtsız Kullervo", doğaüstü güçlere ve hüznü bir kadere sahip talihsiz bir yetim.

Babasını öldüren, annesini kaçıran, daha küçük bir çocukken canına üç kez kasteden karanlık büyücü Untamo'nun yanında yetişen Kullervo'nun ikiz kız kardeşi Wanōna'ya olan sevgisi ve onu kollayan, büyüğü kara tazi Musti dışında hiçbir şeyi yoktur. Bir köle olarak satıldıktan sonra büyücüden öğ almaya yemin eden Kullervo, intikam anında bile en zalim felaketten kaçış olmayacağını öğrenecektir.

Kullervo'nun Hikâyesi, Tolkien'in izlediği yolda uyarlamadan yaratıcılığa doğru atılan ve "Silmarillion" ile sonuçlanan temel adım. Tolkien, *Kullervo'nun Hikâyesi* için "kendi efsanelerimi yazma teşebbüsümdeki çıkış noktam," derken "İlk Çağ efsanelerinin temeli," olduğunu da söyleyerek *Húrin'in Çocukları'nın* başkahramanı Túrin Turambar'ın atasının bu metin olduğuna dikkat çekmiştir.

Etkileyici bir hikâye olmasının yanında ilk kez yayımlanan taslaklar, notlar, makaleler ve yarattığı dünyaların çıkış noktalarından olan *Kalevala* destanı ile ilgili Tolkien'in yazdığı ek metinler de kendine bu kitapta yer buluyor.

Kapak görseli: J.R.R. Tolkien
Çeviren: Çiğdem Erkal

2. Baskı

Instagram: /ithakiyayinlari
Facebook: /ithakiyayinlari
Twitter: /ithakiyayinlari

15 TL

www.ithaki.com.tr
İnternet satış:
www.ilknokta.com

